

32/2
HAZİRAN - 2023

*"segni il tuo
corso,
e lascia
dir le genti"*

ÇAĞIMIZDA

HUKUK ^{ve} TOPLUM

ÇAĞDAŞ HUKUKÇULAR DERNEĞİ YAYIN ORGANIDIR

"Asrın Felaketi Değil
Kapitalizmin Gerçeği"
"Ma rihna nehna hon!"

7,7

ÇAĞIMIZDA HUKUK VE TOPLUM

Haziran 2023

**İMTİYAZ SAHİBİ VE
YAZI İŞLERİ SORUMLUSU**

Güçlü SEVİMLİ

İLETİŞİM

Adres:

İlkiz Sokak 18/3 Sıhhiye, Çankaya/ANKARA

E-Posta:

chdyayinkomisyonu@gmail.com

Twitter:

@chdgenelmerkez

**ASRIN FELAKETİ
DEĞİL,
KAPİTALİZMİN
GERÇEĞİ!**

Asrın Felaketi Değil, Kapitalizmin Gerçeği!

6 Şubat günü Türkiye’de onbinlerce insanımız yaşamını yitirdi. Yüzbinlercesinin yaşamı köklü bir şekilde değişti. Deprem bölgesinde yakını olan olmayan her birimiz 6 Şubat sonrasında gerek yaşanan kaybın büyüklüğü gerekse doğrudan ya da dolaylı gözlemlediklerimiz karşısında acıyı ve öfkeyi harmanladık.

Çağdaş Hukukçular Derneği depremin ilk gününden bu yana deprem bölgesindeydi. Savunmanlık mesleğini toplumsal mücadelenin bir parçası olarak gören bir derneğin deprem akabinde çıkardığı ilk sayısının bu konuya odaklanması da bu anlamda şaşırtıcı olmasa gerek. Ancak dakikalar içerisinde üzerinde ortaklaştığımız ana başlığımızı okurlar için biraz açmamız gerekecek.

6 Şubat Depremleri Neden Asrın Felaketi Değil?

Bu soruya doğrudan yanıt vermeden önce biraz geçmişe gitmek gerekiyor. Zonguldak’ta 2003 yılında bir anıt dikildi: Zonguldak Maden Şehitleri Anıtı. Bu anıt, Türkiye’deki azgın sömürü koşullarını ve madenlerde katledilen işçi sayısını bilmeyenler için sanatsal kriterlerle değerlendirilip başarılı ya da başarısız bulunabilecek bir çalışma olarak yorumlanabilir elbette. Ama bu anıtın üstünü örttüğü sayılara bakıldığında bu tür bir yorumlamanın esasında ne kadar yüzeysel olduğu da görülecektir. 1911 yılı ila bu anıtın dikildiği 2003 yılı arasında Zonguldak havzasında kayıtlara geçmiş, yani bir şekilde tespit edilebilmiş yaşamını yitiren işçi sayısı çeşitli kaynaklarda 4500 olarak belirtiliyor.¹ Bu anıt akabinde ise Karadon’u, Soma’yı, Bartın/ Amasra’yı ve daha niceisini yaşadık. Bu haliyle 1911-2003 arasında geçen 92 yılda 4500 işçiye mezar olan madenlerin, 2003’den 2023’e 20 yılda en az 500’e yakın işçiye mezar olduğunu biliyoruz.

Sayıların dışında burada göze çarpan bir başka mesele var: Şehitlik kavramı. Diyanet'in İslam Ansiklopedisine göre şehitlik dinî bir terim olarak Allah yolunda öldürülen müslümanı ifade eder.² Elbette hiçbir kavram, tarihlenebilen ilk kullanımının politik ideolojik kökeni, referansı vs. ne olursa olsun yerinde saymaz. Kavramların dönüşümünü merak edenler Ekim Devrimi döneminde sosyal demokrasinin refere ettiği politik pozisyonla bugün bildiğimiz sosyal demokrasiyi karşılaştırabilir. Aynı dönüşüm “terör”, “politik doğruculuk” gibi kavramların referans noktalarına bakıldığında da çok çaba harcanmadan gözlemlenebilir. Haliyle şehitlik kavramının da bir dönüşüme uğramış olması olağandır. Ancak anlamın dönüşüme uğradığı haliyle dahi kendine içkin bazı ortak öğeleri olduğu düşünülebilir. Örneğin İstiklal Marşı'nda geçen “şüheda fışkıracak toprağı sıksan şüheda” dizesinden bugün madencilere genişleten şehitliğe kadar bu anlam çeşitliliğine baktığımızda şehitliğin “bir amaç yahut bir değer için kendini feda eden kimse” gibi bir anlamı olduğu sonucuna varabiliriz. Ancak bu varılan sonuç “amacın kimin amacı olduğuna” ya da “değerin belirleyene” dair bir ipucu vermiyor. Madenciler hangi değer yahut amaç için feda etti kendini? Bu soruya “kapitalizmin bekası” dışında verilebilecek tek bir yanıt olmadığı açık. Marx, kapitalist üretimin düzenleyici unsurunu emek değer yasası olarak tespit eder. Üretim canlı emek gücüne dayanır. Üretim araçlarına sahip olan kapitalistin canlı emek gücü yani işçiyi çalıştırarak elde ettiği kar ise artı değere işaret eder. İşçi ile işveren arasında akdedilen her bir iş sözleşmesinin esası aslında işçinin emek gücünü satarak artı değer üretme taahhüdünü içerir. Bu hali ile bir iş sözleşmesi ile çalışırken iş cinayeti sonucu yaşamını yitiren bir işçiye şehit denildiği anda, şehitliği belirleyen değer kapitalizmin esas olan artı değer olduğu sonucuna varılabilir.

Maden işçisi, kendi tercihine dayanmaksızın sadece hayatta kalabilmek ve ailesini yaşatmak için ölümü göze almak zorunda kalıp, katli şehitlik mertebesi ile eşitlendikten sonra fitrat gibi ucube hamaset ifadelerinin yerlere dökülmesi de kaçınılmaz olur. Ama aslında bu bir itirafır da, zira madencinin katliamı kapitalizmin fitratında vardır.

Bu uzun girizgah akabinde 6 Şubat depremlerine geri döndüğümüzde bu kez “şehit”, “fitrat” gibi ideolojik referansların yerini “kader planını”nın aldığını görüyoruz. İmar afları, çarpık yapılaşma, inşaat sektörünün cezbedici rant silsilesi, derinleşen servet ve sefalet kutuplaşması gibi tüm olguların tamamının yerine geçen “kader planı”, hayatta kalanı şükretmeye, yakınına kaybedeni kabullenmeye davet ederken, aslen sorumluluğu dünyevi alanın dışarısına çeken pişkin bir sorumsuzluk beyanına da işaret ediyor.

Türkiye’de kurumsallaşan faşizm hepimizin yaşamında belirgin etkiler gösteriyor. Örneğin burjuva demokrasileri için elzem kabul edilecek sınırdaki hukuk devleti ve adalet nosyonundan uzaklaşılırdıkça toplumun geniş kesimleri çok daha farklı yeteneklere erişebilecek ve ilgi alanlarını geliştirebilecekken hukuk öğreniyor. Seçim süreci yaklaşıyor, bir bakıyoruz ortadaki çürümüş düzene duyulan güvensizlikten ötürü bütün bir halk seçim hukuku ve aritmatığı ezberliyor. Pandemi sürecinde iktidarın halk sağlığı politikası yürütmediğini bilen milyonlarca insan piyasaya sürülen aşılardan karşılaşıyor. Ve nihayetinde deprem yaşanıyor ve bir anda hepimiz yaşadıklarımızı anlamlandırmak için kendimizi deprem bilimi üzerine okurken buluyoruz. Evet, deprem bir doğa olayıdır. Ama her doğa olayı felaket değildir. Doğal olaylarını – yaşanan selleri, yangınları da katarak düşünelim- felakete dönüştüren öngörüsüzlük, hazırlıksızlık, rant uğruna bile isteye göz yummak, umursamamaktır. Özetle kapitalizmin fitratında ne varsa depremde evleri başımıza yıkan odur. İşte bu nedenlerle fitrat değil, kader planı değil, asrın felaketi hiç değil ama Türkiye kapitalizmine içkin bir katliam yaşadığımızı unutmamamız gerekiyor.

Deprem Bölgelerinde Toplumsal Savunmanlık

Bu sayıyı bir faaliyet raporu olarak değil ama depremle birlikte ortaya çıkan kapitalist barbarlığın farklı boyutlarını tartışabilmek üzerinden kurguladığımız için burada kısaca bu dergiyi üreten ÇHD gerçekliğine dair de birkaç veriyi ortaya koymak gerekiyor.

Depremi ilk gününden başlayarak ÇHD olarak deprem bölgelerine erişip orada sarabileceğimiz yaraları sarmanın ve üstünün örtülmek isteneceğini bildiğimiz suçların üstünün örtülmemesi için mücadele yürütmenin planlamasını yaptık. Yaptığımız suç duyurularını burada sıralamaya çalışsak bir giriş yazısının kapsamını çokça aşacağız. Ancak şöyle ifade edelim, deprem öncesi alınmayan önlemler, deprem sonrası organize edilmeyen arama kurtarma ve yardım faaliyetleri, depremi fırsata çevirerek katliam üzerinden rant sağlamaya çalışanlara karşı fahiş fiyatlandırmayı engelleyici hukuki müdahaleler, özellikle Hatay'da yaygın yaşanan işkence ve devlet terörü, mültecilere karşı yükseltelen ırkçı söylemler, deprem bahanesi ile eğitim hakkının gaspı ve emekçi çocuklarının birçok şehirde barınma sorununun tek çözümü olan KYK yurtlarının gasp edilmesi, Diyanet açıklamaları, depremzede çocukların koruma yükümlülüklerine aykırı şekilde tanımsız transferleri ve bu bağlamda istismar edilmeleri gibi birçok konuda etkili hukuki başvurular gerçekleştirdik.

Ancak hukuki başvurunun hiçbir şeyin başı sonu olmadığını bilecek bir mücadele deneyiminden geldiğimiz gözetilirse çalışmalarımızı yazı-çizi ile sınırlamadığımız da tahmin edilecektir. Nurdağı, İslahiye, Antep, Maraş'a bizzat üyelerimizce gidildi, buralarda bina raporlamalarından delil tespitine kadar birçok çalışmanın içinde yer alındı. Depremden etkilenen tüm barolar tek tek ziyaret edildi ve üretilen tüm materyaller kendileri ile paylaşıldı. Hatay özelinde ise Mayıs ayının başına kadar haftalık değişen 6 kişilik ekiplerle Hatay'da hazır bulunuldu. Hatay'da gözaltı takibi, işkenceyi önleyici faaliyetler, delil tespiti, yardım faaliyetlerinin organizasyonuna katkı gibi geniş yelpazede bir faaliyet yürüttük. Kimi zaman günde 5 ayrı noktada bilgilendirme toplantıları yaptık. Mahallelere, köylere gittik. Kadınlarla ayrı toplantılar düzenledik. Bütün bu çalışmalarda devletin deprem suçlarının ortaya çıkarılmasına kaynaklık edecek genişlik ve nitelikte raporlamalar yaptık. Bu sayıda sadece birine örnek olarak yer verebiliyoruz. Diğer raporlarımız web sitemizden okunabilir.

Gittiğimiz her yerde gözlemlediğimiz şey ama eksik ama fazla aynıydı: Ölüme terk edilmiş, yoksulluk, açlık, sefalet, insanlık onurunun ayaklar altına alınması... Bu bölgelerde devletin sosyal yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir şiddet aygıtı olarak alanda varolmayı sürdürmek için tüm imkanlarını devreye soktuğunu da gördük, gözlemledik.

Bu sayıda, alanda gözlemlediğimiz başlıkları gözeterek katliam düzeyinde kayıp vermemize yol açan bu depremin açığa çıkardıklarına belirli yönleri ile değinmeye çalıştık. Burada tüm yazıları özetlemeyeceğiz. Ancak depremin ilk günlerinde yaşamını yitiren yakınları kurda kuşa yem olmasın diye ölü bedenlerinin başında bekleyen aileler, motosiklette taşınan cenazeler, hala bedenine ulaşılamamış binlerce kayıp düşünüldüğünde Ümit Biçer'in makalesinde kaleme aldığı gömme hakkının bu süreçte tartışmamız gereken temel konulardan biri olduğunu herkes kabul edecektir.

Gazeteci Buse Söğütlü tarafından kaleme alınan makalenin tüm arabaşlıkları ise sadece deprem süreci değil ama bir bütün olarak gündelik yaşantımıza dair önemli tespitler içeriyor. Söğütlü'nün makalesinde yer alan "Devletimiz kudretlidir" eşiğinin bekçiliği halkın haber alma hakkına ne yaptı?" sorusu esasında kapitalist katliam düzeninin suç ortaklarına dair çok şey anlatıyor.

Av. Ayşenur Demirkale'nin kaleme aldığı çocuk odaklı afet yönetimi yazısı depremden sağ çıkan çocukların deprem sonrasında nasıl hayatta kalabileceğine odaklanırken, Genel Merkez yöneticimiz Av. Ali Şafak ise depremi bütünsel olarak katliama dönüştürmekte payı tartışılmaz olan imar aflarına bakarak aslen bu katliamı tetikleyen iktisadi ve siyasi rantın bir röntgenini bizlere sunuyor. Yine üyemiz Av. Aytekin Aktaş deprem sürecinde açığa çıkan ayrımcılığa odaklanırken, Av. Öykü Başkaya ise her geçen gün yükseltelen ırkçılık karşısında depremzede göçmenlerin içine itildiği cehennemi aktarıyor.

Bunların dışında üç makaleyi daha sizlerle paylaşıyoruz. Bu makaleler Silivri, Tekirdağ ve Kandıra Hapishanelerinden geliyor. Bizler için iki ayrı nedenle çok kıymetli. Birincisi yazıları kaleme alan meslektaşlarımızın kim olduğundan bağımsız olarak, salt tutsak olmaları ile ilgili. Zira – okurken de akıldan çıkmamasını dileriz- bu meslektaşlarımız deprem sürecinin tamamını dört duvar arasında, yakınları için kaygılanarak, anlamaya çalışarak, öfkelenerek geçirdiler. Haber kaynaklarının yanlılığı, sınırı, gece yarısı akıllarına gelebilecek Hataylı ya da Adıyamanlı bir yakınlarına o an “iyi misin” diye telefon açamayacak olmaları ile birlikte düşünüldüğünde bu azımsanmaması gereken bir yük. İkincisi ise onların kimliği ile de doğrudan ilişkili.

Şöyle ki; yıllardır tutuklulukları süren meslektaşlarımız Aycan Çiçek ve Özgür Yılmaz, Çağdaş Hukukçular Derneği'nin İstanbul ve Ankara Şubesi'nde kentsel dönüşüm alanına odaklanmış olan komisyonların bel kemiğiydiler. Yıllarca soylulaştırılmak istenen gecekondu mahallelerinde halkla birlikte mücadele yürüttüler. Aycan'ın 2017 yılından beri tutuklu olmasına rağmen deprem sürecinde yine hedef gösterilmesi hiç de şaşırtıcı değildi.

Selçuk Kozağaçlı'nın makalesini burada özetlemeyeceğiz. Ancak deprem sürecinde iktidar eliyle gerek işkenceyi meşrulaştırmak gerek ırkçılığı kışkırtmak gerekse öfkeyi farklı bir alana kanalize etmek için yayılan yağmacılık söylemine verilen etkili bir yanıt olduğu kanısıyla herkese özellikle okumasını tavsiye ederiz.

Bu sayının dokunamadığı çok sayıda hukuki ve politik başlık olduğunu biliyoruz. Ancak umarız ki hukuk camiası için motive edici bir başlangıca vesile olabilir. Zira Türkiye'de her gün yeni bir kriz ve saldırı altında olmanın bir yan etkisi olarak bazen hepimizin enerjisi gündelik ihtiyacın giderilmesine odaklanabiliyor. Oysa ki, kaynağında kapitalizm illeti yatan tüm bu “felaketler silsilesi” daha sistematik ve soğukkanlı bir hukuk politikası geliştirilmesi ihtiyacını her gün daha çok dayatıyor.

6 Şubat depremleri sonrasında Türkiye'deki iklimi seçimler belirlediği için buna dair birkaç sözle bitirmek uygun olacak. Evet, iğne kapitalizme ve kapitalizmin nimetlerinden faydalanarak sermayesine sermaye katanlara ve bir yandan faşizmi kurumsallaştıranlara... Ama bir başka platformda tartışacağı umuduyla çuvaldızı da parçası olduğumuz toplumsal mücadele alanına batırmamız gerektiğini düşünüyoruz. Deprem gibi doğal afetlerin sonuçları tartışılırken, kapitalizmin katmerleyici etkisinde hemfikir olduktan sonra çıkış yolunun tek başına sandıktan geçmediğinin altını çizmek hepimizin ortak göreviydi. Bu coğrafya farklı siyasi iktidarların yönetiminde ama sonucu çok ama çok yıkıcı olan başka depremler de yaşadı. Bu cümleler AKP-MHP kliğinin sorumluluğunu küçümsediğimize asla yorulmasın. Aksine azılı bir çetenin her birimizin iliğini sömürdüğü konusunda hiçbir şüphemiz yok. Ancak benzer “felaketleri” yaşamamanın yolunun öfkeyi salt sandığa yöneltmemekle ilişkisi olduğuna inanıyoruz. Umarız ki, bir süre sonra bunları nitelikli şekilde tartışacak platformlarda da buluşuruz.

Dayanışmayla.

1 428316 (dergipark.org.tr)

2 ŞEHİD - TDV İslâm Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr)

İÇİNDEKİLER

İMAR AFFI (!)	
Av. Ali Şafak.....	8
“SORULACAK BİR HESAP, KURULACAK BİR YAŞAM VAR.”	
Av. Nergiz Görmaz.....	13
SÖYLEŞİ	
Doç. Dr. Savaş Karabulut.....	16
SAKAT RIZADAN, ZORA VE KORKUYA EVRİLEN KENTSEL DÖNÜŞÜM !	
Av. Özgür Yılmaz.....	21
DEPREM BÖLGESİNDE YAŞANAN AYRIMCILIKLAR	
Av. Aytekin Aktaş.....	31
DEPREMLERDE YAŞANAN ÖLÜMLER, ÖLÜYE SAYGI VE İHMALLERİN ADLI TIBBİ BOYUTU	
Dr. Ümit Biçer.....	40
ÇOCUK ODAKLI AFET YÖNETİMİ	
Av. Ayşenur Demirkale.....	48
KENDİ TABUTUNDAN BAŞKASININ ACISINI İZLEMEK	
Buse Söğütlü.....	55
KÂR İÇİN DEĞİL HALK İÇİN KENTSEL DÖNÜŞÜM	
Av. Aycan Çiçek.....	62
AFETİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: MÜLTECİLER	
Av. Gizem Öykü Başkaya.....	66
DEPREM SUÇLARINA GİRİŞ	
Av. Selçuk Kozagaçlı.....	72
ÇHD NURDAĞI-ISLAHİYE RAPORU	
.....	79

İMAR AFFI (!)

Av. Ali Şafak

Siyasi iktidarın kamuoyunun aklına mih gibi çaktığı “İmar Affı” ya da “İmar Barışı” denilen şey biz hukukçular açısından 11.05.2018 tarih, 7143 sayılı Kanunun 16. maddesi ile 3194 sayılı İmar Kanununa eklenen Geçici Madde 16’ dan ibarettir.

Tabii ki siyasi iktidar ve onun çığırtkanlığını yapan ana akım medyanın “İmar Affı / İmar Barışı” terimini kullanması tesadüf olmayıp, bu kavramların bilinçli bir siyasi amaçla, psikolojik ve sosyolojik temel dâhilinde seçilmiş olduğu yadsınamaz; ancak çalışmamızın konusu toplum psikolojisi ve refleksi olmadığı için derine girmeyip “seçimin maksadını biliyoruz” mesajı vermekle yetiniyorum.

Her ne kadar 3194 sayılı İmar Kanununa eklenen Geçici Madde 16’ da ve gerekçesinde “af” ve/veya “barış” kelimesi kullanılmamış olsa da Çevre ve Şehircilik Bilim ve Mevzuat Terimleri Sözlüğü’nde “imar affı” terimine yer verildiğini ve bunu “*Türkiye’de yoğun nüfus artışının getirdiği konut ihtiyacına yönelik arsa üretiminin karşılanamaması nedeniyle ortaya çıkan kaçak ve çarpık yapılaşmayı bir plana bağlayarak, kişilerin kullanımındaki alanların mülkiyetinin, kullananlara belirli sınırlamalarla dağıtımını*” şeklinde tanımladığını görüyoruz. Tanımdan da anlaşılacağı üzere siyasi erk toplum ile imar mevzuatı zeminde barışacak ise bunu kaçak ve çarpık yapılaşmayı bir plana bağlamak amacıyla yapmak ve kişilerin kullanımında olan yapının mülkiyetini kullanan kişiye belirli sınırlamalar dâhilinde vermek zorundadır. Kriteri pusula olarak kabul ettikten sonra 11.5.2018 tarih, 7143 sayılı Kanunun 16. maddesi ile yaratılan vahametın boyutunu anlayabilmek için geriye, ülkemizin “imar affı” tarihine hızlıca bakmak icap eder.

Ülkemizde ilk “imar affi” bilindiğinin aksine 22.06.1948 tarih ve 6938 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5218 sayılı Kanunda düzenlenmiştir²; ancak konunun üç önemli köşe taşı vardır ki bunlar: (i) 20.07.1966 tarih, 775 sayılı Gecekondu Kanunu, (ii) 08.03.1984 tarih, 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler Hakkında Kanun ve (iii) 11.05.2018 tarih, 7143 sayılı Kanunun 16. maddesi ile 3194 sayılı İmar Kanununa eklenen Geçici Madde 16’dır.

775 sayılı Kanunun temel hedefi, mevcut gecekonduların ıslahı, ıslah edilemeyen alanların tasfiyesi ve gecekondulaşmanın önlenmesidir. Bu hedef doğrultusunda alınan önlemler yasada ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Kanun gecekondu alanları için tasfiye bölgeleri, ıslah bölgeleri ve önleme bölgeleri tanımları getirmektedir. Tasfiye bölgeleri ıslahın mümkün veya ekonomik olmadığı konumları, jeolojik sakıncalı alanları veya bir başka önemli kullanım için gerekli alanları tanımlamakta ve buradaki gecekonduların tasfiye edilerek hak sahiplerine önleme bölgelerinde yer verilmesini öngörmektedir. İslah ve önleme bölgeleri ise altyapı tesisi ve yapıların onarımını öngörerek bu alanların ıslah alanı olarak kullanımını düzenlemektedir. 775 sayılı Kanunun en önemli ve ileriye dönük boyutu ise yeni konut alanlarının oluşması için seferberlik ilan etmesi ve tüm mahalli yönetimleri gecekondu önleme bölgesi ihdası, alt yapısı hazır yeni alanlarda sosyal konut yapımı için görevlendirmesi, dar gelirli ve yoksul vatandaşlara yönelik arsa ve konut projeleri başlatmasıdır.

2981 sayılı Kanun ise 1984 senesinde yapılacak olan yerel seçimler ile aynı tarihe denk gelmekle (!) “imar affi” kapsamını oldukça genişleten politik bir taviz yasasıdır; ancak bu kanunda dahi “af” olgu-

su kurlsız ve koşulsuz olarak düzenlenmemiştir. Söz konusu kanun ile imar mevzuatına aykırı inşa edilmiş yapılar ve gecekondu “aynı şekilde korunacak”, “ıslah edilerek korunacak” veya “yasa hükümlerinden yararlanamayacak” şekilde üç farklı sınıflamaya yer verilmiştir. 2981 sayılı Kanunda aynı şekilde korunacak ve ıslah edilerek korunacak yapıların ruhsata bağlanabileceği, imar ve gecekondu mevzuatına aykırı yapılar için yasada belirtilen süre içinde belediye veya valiliğe başvurarak, uygun durumda olanların yasallaştırılacağı, olmayanların ise zorla yıkılacağı düzenlenmiştir.

“Son “imar affından” 5 milyon 848 bin 927 konut ve 1 milyon 237 bin 42 ticari olmak üzere 7 milyon 85 bin 969 bağımsız bölüm imar barışından yararlandı. Bu kapsamda 3 milyon 109 bin 979 Yapı Kayıt Belgesi alındı. 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde yaşanan 7,7’lik ve Elbistan ilçesinde yaşanan 7,6’lık depremden en çok etkilenen iller olan Hatay’da 56.034 adet, Kahramanmaraş’ta 37.795 adet ve Malatya’da 22.329 adet Yapı Kayıt Belgesi düzenlenmiştir.”

Nihayetinde son köşe taşı 11.05.2018 tarih, 7143 sayılı Kanununun 16. maddesi ile 3194 sayılı İmar Kanununa eklenen Geçici Madde 16, ruhsatsız ve imar mevzuatına aykırı yapıları “Yapı Kayıt Belgesi” adlı bir belgeye bağlayarak yasallaştırmayı hedeflemektedir. Son “imar affından” 5 milyon 848 bin 927

“Kanunun en tartışmalı kısmı ve kamuoyunca 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde yaşanan 7,7’lik ve Elbistan ilçesinde yaşanan 7,6’lık depremlerin ardından fak edilen düzenlemesi ise 10. fıkrasında yer alan “Yapının depreme dayanıklılığı hususu malikin sorumluluğundadır.” şeklindeki son cümledir.”

konut ve 1 milyon 237 bin 42 ticari olmak üzere 7 milyon 85 bin 969 bağımsız bölüm imar barışından yararlandı.³ Bu kapsamda 3 milyon 109 bin 979 Yapı Kayıt Belgesi alındı.⁴ 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde yaşanan 7,7’lik ve Elbistan ilçesinde yaşanan 7,6’lık depremden en çok etkilenen iller olan Hatay’da 56.034 adet⁵, Kahramanmaraş’ta 37.795 adet⁶ ve Malatya’da 22.329 adet⁷ Yapı Kayıt Belgesi düzenlenmiştir.

Kanunun röntgenini çekecek olduğumuzda bizi karşılayan ilk sakatlık, yasanın koşulsuz oluşudur. Gerçekten bu son düzenleme ile kısaca değindiğimiz ilk iki düzenleme arasındaki en temel fark; önceki düzenlemelerin ruhsatsız ve imar mevzuatına aykırı yapılar ile gecekondularla ilgili olarak en azından belli teknik kontrol koşulları içerirken, bu yeni düzenlemenin hemen hemen hiç-

bir koşul içermemesidir. Kanunun öngördüğü sistem, tümüyle ve sadece yapı sahiplerinin beyanını esas almaktadır ki maddenin ilk fıkrasının son cümlesi “koşulsuzluğu” tüm çıplaklığı ile gözler önüne sermekte mahirdir.

Madde metninde ve uygulama tebliğindeki en ayrıntılı düzenleme ise Yapı kayıt Belgesi bedeli ve bu bedelin ödenmesidir. Bedellerin eksiksiz olarak ödenmesi üzerine düzenlenecek olan Yapı Kayıt Belgesi, 3194 sayılı İmar Kanunundaki yapı kullanma izin belgesi diğer bir adıyla iskân ile aynı hukuksal değeri taşımaktadır.

Kanunun en tartışmalı kısmı ve kamuoyunca 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesinde yaşanan 7,7’lik ve Elbistan ilçesinde yaşanan 7,6’lık depremlerin ardından fak edilen düzenlemesi ise 10. fıkrasında yer alan “Yapının depreme dayanıklılığı hususu malikin sorumluluğundadır.” şeklindeki son cümledir.

“Kamu yönetimi erkini elinde bulunduran idarenin pozitif yükümlülüğünü yok sayan ve bunun sorumluluğunu vatandaşa teslim edip tabiri caizse idareye “ölü taklidi yapma” hakkı tanıyan bir düzenlemenin anayasal sistem içerisinde sağlıklı olduğu sonucuna varmak mümkün değildir.”

“ İMAR AFFI
DÜZENLEMESİ
GERİ ÇEKİLMELİDİR ”

tmmob
TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

Söz konusu düzenleme, devlet adı verilen örgütlü siyasal sistemin gerek hukuk disiplini gerekse de kamu yönetimi disiplini açısından sorunlu ve sakattır. Kamu yönetimi erkini elinde bulunduran idarenin pozitif yükümlülüğünü yok sayan ve bunun sorumluluğunu vatandaşa teslim edip tabiri caizse idareye “ölü taklidi yapma” hakkı tanıyan bir düzenlemenin anayasal sistem içerisinde sağlıklı olduğu sonucuna varmak mümkün değildir. Siyasal erk mezkûr düzenleme ile T.C. Anayasası m. 17/1 de koruma altına alınan yaşam hakkını açıkça ve alenen ihlal etmiştir.

Yine mezkur düzenleme ile 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kadük hale getirilmiştir. Zira 4708 sayılı Kanunun amaç kenar başlıklı birinci maddesinde

kanun temel amacının ve hedefinin “can ve mal güvenliğini teminen, imar plânına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemek” olduğunu açıkça belirtmiştir.

Buna paralel olarak 6306 sayılı Kanunun “amaç” kenar başlıklı aynı numaralı maddesinde pozitif düzenlemenin temel amacının “afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemek” olduğu vurgulanmaktadır. Her iki düzenlemeye mercek tutacak olduğumuzda ortak hedefin fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama alanları oluşturmak olduğu; hedefin gerçekleşmesi adına 4708 sayılı Kanun ile denetim, 6306 sayılı Kanun ile de iyileştirme, tasfiye ve yenileme yükümlülüğünün disipline edildiği görülmektedir. Oysaki 3194 sayılı Kanunun Geçici Madde 16’nın 10. fıkrasının son cümlesi olan “Yapının depreme dayanıklılığı hususu malikin sorumluluğundadır” düzenlemesi tüm bu disiplini alaşağı etmektedir.

“AKP’nin imar affi karnesine topluca bakacak olduğumuzda fecaatin geldiği nokta aslında hiç de şaşırtıcı değil. Zira AKP iktidarında “imar affi” olarak nitelendirilebilecek toplamda 7 farklı düzenleme yasalastırıldı.”

Son tahlilde 11.05.2018 tarih, 7143 sayılı Kanunun 16. maddesi ile 3194 sayılı İmar Kanununa eklenen Geçici Madde 16’yı nazarımızda bir “imar affi” veya “imar barışı” olarak nitelendirmek veya süslemek mümkün olmayacaktır. İlla mezkûr düzenlemeyi teknik hukuk sınırları içerisinde bir yere oturtacak isek kanımızca oturacağı zemin AKP’nin 3194 sayılı Kanunun Geçici Madde 16 ile yaptığı şey olası kast ile insan öldürmeye azmettirmektir. Zira düzenleme salt yapı sahibinin beyanı doğru kabul edip, beyanı esas alma üzerine kurulmuş olup, siyasi erke beyanın denetlenmesine ilişkin hiçbir yükümlülük getirmemekte ve yapı sahibi de hiçbir koşul ve şart ile sınırlanmamaktadır.

Aynı zamanda madde metninde yapı sahibinin beyanlarının nasıl denetleneceğine dair bir düzenlenmeye yer verilmemiştir. Uygulama tebliğinde ise “*Yapı Kayıt Belgesi düzenlenmesi safhasında e-Devlet sistemi üzerinden veya kurum ve kuruluşlara yapılan müracaatta yalan ve yanlış beyanda bulunanlar hakkında 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun “Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan” başlıklı 206 ncı maddesi uyarınca suç duyurusunda bulunulacağı*” belirtilmiştir.

Görüleceği üzere idare hiçbir koşulda teknik, bilimsel ve fenni bir denetim yapmamakta ve suç duyurusunda bulunacağız güzellemesi ile bizlere “bir aslan miyav dedi, minik fare kükredi” resitali ile göz kırpmaktadır.

AKP’nin imar affi karnesine topluca bakacak olduğumuzda feccatin geldiği nokta aslında hiç de şaşırtıcı değil. Zira AKP iktidarında “imar affi” olarak nitelendirilebilecek toplamda 7 farklı düzenleme yasalaştırıldı. Bunların ilki 2003 yılında gerçekleşti. Temmuz 2005’te kaçak yapı veya ruhsata aykırı yapı inşa etmek hapis cezası verilecek bir suç olmaktan çıkarıldı. 2012 yılına geldiğimizde Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunda yapılan değişiklikle imar ve gecekondu mevzuatına aykırı yapılara uygulanacak af nitelikli işlemlerin süresi önce 3 yıl sonrasında bir 3 yıl daha uzatıldı. 18.05.2018 tarihinde Geçici Madde 16 yürürlüğe girdi.

2023 seçimleri öncesinde bir “imar affi” düzenlemesi daha yürürlüğe konmak üzere AKP tarafından hazırlandı. Cumhur İttifakı ortağı Büyük Birlik Partisi’nin Genel Başkanı Mustafa Destici tarafından TBMM’ye 25 Temmuz 2022’de sunulan “İmar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi” TBMM Başkanlığı tarafından 11 Ekim 2022’de komisyona sevk edildi; ancak 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan afet sebebi ile tasarlanan imar affi kadük doğdu. Tabii ki şimdilik...

1 Cemal Toptancı, Çevre ve Şehircilik Bilim ve Mevzuat Terimleri Sözlüğü, İstanbul Matbaacılık, İstanbul, S. 269

2 Binali Tercan, 1948’den Bugüne İmar Affi, Mimarlık Dergisi, Eylül - Ekim 2018, sayı 403.

3 Bkz. <https://tr.euronews.com/2023/03/07/imar-barisi-hangi-ilde-kac-bina-imar-affindan-yararlandi>

4 Bkz. <https://tr.euronews.com/2023/03/07/imar-barisi-hangi-ilde-kac-bina-imar-affindan-yararlandi>

5 Bkz. <https://tr.euronews.com/2023/03/07/imar-barisi-hangi-ilde-kac-bina-imar-affindan-yararlandi>

6 Bkz. <https://tr.euronews.com/2023/03/07/imar-barisi-hangi-ilde-kac-bina-imar-affindan-yararlandi>

7 Bkz. <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/son-imar-affindan-7-milyonun-uzerinde-konut-ve-isyeri-yararlandi>

“SORULACAK BİR HESAP, KURULACAK BİR YAŞAM VAR.”

Av. Nergiz Görnaz

*“Bütün acılara karşın
hayat
içimize bir nota bırakır ya
en bitik günümüzde
direnme notasını
bir zarfa mı koyar
bir deniz çırpıntısıyla mı
savurur
yüzümüze
neşe üşüşür hayatımıza
birden
güç aşılar
iyi güçtür
baş eğdirmeyen
umut
altın kafesinden
çıkıverir
dolaşır tepemizde”
(Leyla Erbil, Tuhaf Bir Erkek)*

6 Şubat sabahı eşi benzeri görülmemiş bir karanlığa uyandığımızda, önce el yordamıyla birbirimizi bulmaya çalıştık. Birbirimizi buldukça, duydukça bizi saran karanlığın büyüklüğünün farkına vardık. Karanlığı yırtmak için dayanışmadan başka yol bilmeyenler yola düştüler. Yıkılan yolların, hayatların, imkansızlıkların, dehşetin ve acının her şeyden büyük olduğu o günlerde gerçekten dayanışmaktan başka yol yoktu.

İlk günler arama kurtarma çalışmalarının yetersizliği, koordinasyon eksikliği, arama çalışmalarına izin verilmemesi, iletişim ağlarının çökmesi, sağlık, barınma ve beslenme konularındaki eksiklikler, hırsızlık ve yağmacılık haberlerinin artmasıyla paralel ilerleyen işkence vakaları ve sığınmacılara yönelik saldırılar, refakatsiz çocuklar ile ilgili ihbarlar ve daha pek çok kriz ortaya çıktı. Bugün hâlâ bu sorunlar çözülebilmemiş değil.

Tüm bu sorunların yanı sıra depremin ardından toplumsal cinsiyetin nasıl yerleşik bir bela olduğunu bir kez daha deneyimledik. Kadınlar, LGBTİ+’lar ve çocuklar açısından, süreç içerisinde çeşitli görünümlede, yaşamayanın aklına bile gelmeyecek sorunların ortaya çıkması elbette kaçınılmazdı.

Çadırlarda veya başka yaşam alanlarında ev işlerinin yükünün kadınların üzerine kalması, su ve hijyen malzemesi sıkıntıları nedeniyle kadınların karşı karşıya kaldıkları hastalık riskleri ve daha nice. Gazeteci Kazım Kızıl’ın kamerasına yansıyan bir görüntüdür; kendisine çadırkente neden gitmediği sorulan bir kadın, “8 tane çocuğum var, kocam yok, ben nasıl gideyim çadır kente?” diyerek isyan ediyor. Etrafındaki erkekler birden öfkeleniyor ve o kadın bir de çadır kentte kendisinin ve çocuklarının başına neler gelebileceğini açıklamaya çalışıyor. Kadınların, kendileri dışında pek kimse tarafından fark edilmeyen o duvarları görebilme yetisi bize şunu sorguluyor: afet sonrası toplu yaşam alanları ne kadar güvenli? Kocasını yanında olan bir kadın çadırda, konteynerde ya da göç etmek zorunda kaldığı yeni şehirde ne kadar güvende?

Pandemi döneminde feministlerin gündeme getirdiği konulardan ilki, kadınların şiddet failleri erkeklerle aynı evlere kapanmak zorunda olmalarıydı. Geçen zaman ne yazık ki bize bu kaygıların ne kadar haklı olduğunu gösterdi. Erkek şiddetinin pandemi döneminde hız kesmeden devam ettiğini nasıl deneyimlediysek, afet döneminde de deneyimledik. Üstelik sistemin her türlü kademesinde ayrı bir zorlukla karşılaşan kadınlar bu sefer baştan ayağa bir sistemsizlikle karşı karşıyaydı. Kolluğun ve adliyelerin normal çalışma düzenine giremediği, hatta karakolların yerlerinin bile artık bilinemediği, 6284 sayılı kanun uyarınca verilecek olan tedbir kararının ne şekilde uygulanacağını kimsenin bilemediği bir ortamda, şiddete maruz kalanların adalet mekanizmalarına erişimi uzun bir süre mümkün olamadı.

“Kadınların, kendileri dışında pek kimse tarafından fark edilmeyen o duvarları görebilme yetisi bize şunu sorguluyor: afet sonrası toplu yaşam alanları ne kadar güvenli? Kocasını yanında olan bir kadın çadırda, konteynerde ya da göç etmek zorunda kaldığı yeni şehirde ne kadar güvende?”

Tüm bu adalet mekanizması yıkılmış olmasa dahi, deprem öncesinde de şiddete maruz kalan ve şiddetin içinden çıkma imkanı bulamayan pek çok kadın için deprem sonrasında bambaşka mecburiyetler ortaya çıktı. Örneğin, yazının kaleme alınmasından birkaç hafta önce, Hatay Serinyol’da Simge Güzel, babası Reşit Güzel tarafından çadırda vurularak katledildi. Yine, depremin ilk günlerinde çocuklarıyla birlikte eski eşi Savaş Altun’un evine sığınmak zorunda kalan Alev Altun uyurken, eski eşi erkek tarafından üzerine kaynar su döküldü. Fail, “Artçı sarsıntı sırasında yanlışlıkla döküldü.” dedi. Bu pişkinlik, gücünü tıkr tıkr işleyen bir sistemden alıyor, afet durumunda dahi geri durmayan bir sistemden.

“Kolluğun ve adliyelerin normal çalışma düzenine giremediği, hatta karakolların yerlerinin bile artık bilinemediği, 6284 sayılı kanun uyarınca verilecek olan tedbir kararının ne şekilde uygulanacağını kimsenin bilemediği bir ortamda, şiddete maruz kalanların adalet mekanizmalarına erişimi uzun bir süre mümkün olamadı.”

Ölü ve yaralı sayılarının dahi tam olarak bilinemediği deprem bölgesinde, şiddete ve ayrımcılığa maruz kalan LGBTİ+ ve kadınların tam sayılarını bilemiyoruz, zira deprem bölgesinde şiddet hala öncelikli bir mesele olarak görülemiyor. Neredeyse tüm kamu hizmetlerinin aksadığı ya da ortadan kalktığı, şehirlerin yıkıldığı, milyonlarca insanın yakınlarını kaybettiği bir deprem sonrası, şiddeti konuşmak elbette kolay olmuyor. Ancak bir yandan da kadınlar şiddet failleriyle bir arada yaşamak zorunda kalıyor.

Cinsel saldırı ve istismar tehlikesi ortadan kalkmıyor. ÇHD Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Komisyonu olarak depremin ilk günlerinden beri alanda, özellikle Hatay’da geçirdiğimiz günlerde, kadınların yargı mekanizmalarına ulaşip ulaşamadığı, 6284 sayılı kanunun uygulanıp uygulanmadığı konuları ile ilgilendik.

Şunu gördük ki, 6284 sayılı kanunun uygulanabilmesi bir yana, kanun kapsamında başvuru yapılabilecek emniyet müdürlüklerine bağlı aile içi şiddet büroları dahi faal değildi. Deprem sonrası yıkılan veya hasar alan karakolların nerelere taşındığına dair bilgilendirme bulunmadığından karakollar tesadüfen ya da uzun uğraşlar sonucunda bulunabiliyordu.

Kadın komisyonumuzdan arkadaşlarımız bir karakolda görevli memurlara 6284 sayılı kanun kapsamındaki tedbirleri alıp almadıklarını sorduklarında, şu ana kadar 3 kadın ile ilgili kolluğun acil olarak alabilecekları tedbir kararlarını verdiklerii, ancak uygulanabilmesi için bunları onaylayacak olan aile mahkemesinin faal olmadığı cevabını aldılar. Bununla birlikte yine arkadaşlarımız tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Şiddetle Mücadele Hattı aranıp, deprem bölgesinde sığınak taleplerinde nasıl bir prosedür izlendiği sorulduğunda kendilerine Hatay ŞÖNİM’e ait olduğu söylenen bir iletişim numarası verildi. Ancak bu numara arandığında ulaşamadı. Birkaç gün boyunca konunun basında yer alması ve o dönem Hatay’da bulunan ÇHD üyesi arkadaşlarımızın takibi sonucunda bu sorunların kısmen çözülmeye başladığını gördük. Gıdadan barınmaya, temizlikten suya kadar her ihtiyaç için mücadele edilmesi gereken şehirde hukuk da ancak ısrarlar sonucu işlemeye başlıyordu.

Komisyon olarak deprem bölgesine ulaştığımızda önceliğimiz afet hallerinde de erkek şiddetine maruz kalan / kalma ihtimali olanların yanında olabilmek, hukuki süreçlerini takip edebilmektir. Ancak bu süreçte hayatın kendisinin hukuku ve dayanışma biçimlerini yönlendirmesine izin vermek gerektiğini de tekrar tekrar öğrendik. Zira yukarıda da anlattığım gibi, öncelikle hukuk sisteminin iyi kötü işleyebilmesini sağlamak gerekiyordu. Şiddeti konuşabilmenin olanaklarını yaratmak, yıkılan hayatları yeniden kurabilmenin yollarını yaratmak gerekiyordu. Feminizmi ve kadın dayanışmasını, yapabileceklerimizi, kurabileceklerimizi hukuki mekanizmaları aşan bir gözle yeniden görmemiz gerekiyordu. Bu yolları da yine yol arkadaşlarımızdan, kadınlardan öğrendik.

“ÇHD Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Komisyonu olarak depremin ilk günlerinden beri alanda, özellikle Hatay’da geçirdiğimiz günlerde, kadınların yargı mekanizmalarına ulaşip ulaşamadığı, 6284 sayılı kanunun uygulanıp uygulanmadığı konuları ile ilgilendik.”

Ne diyordu bu yıl 8 Mart’ta Defne’de buluşan kadınlar: *“Bu yıl 8 Mart’a kaybettiğimiz binlerce kız kardeşimizin, dostumuzun öfkesi ve bizlerde yarattığı mücadele ruhuyla giriyoruz. Defne’den, Samandağ’dan, Serinyol ve Antakya’dan kadınlar olarak buradayız. Sorulacak hesabımız, kurulacak yeni yaşamlarımız için buradayız, yitirdiğimiz bütün kız kardeşlerimiz, dostlarımız için buradayız, şehrimizin her bir sokağını tekrar inşa etmek, birbirimize yurt olmak için buradayız. Yaşamlarımızdan ve birbirimizden vazgeçmedik, vazgeçmiyoruz!”*

SÖYLEŞİ

Jeofizik Mühendisi
Doç. Dr. Savaş Karabulut

Depremin, Maraş ve Hatay depremlerinin “Asrın Felaketi” olduğu söyleniyor. Resmi rakamlara göre on binler, sahadan gelen verilere göre yüz binlerle ifade edilen can kaybından bahsedilen bir afet herkesin aklına “Önlenebilir miydi?” sorusunu getiriyor. Bu sorunun cevabını almak için İstanbul Üniversitesi Jeofizik Mühendisliği bölümünden KHK ile ihraç edildikten sonra göreve iade edilerek Gebze Üniversitesi İnşaat Mühendisliği bölümünde çalışmalarını yürütmeye devam eden barış akademisyeni Jeofizik Mühendisi Doç. Dr. Savaş Karabulut ile konuştuk.

Deprem Afet Midir?

1.Öncelikle depremler genel olarak öngörülebilir jeolojik hareketler midir, yoksa birer birden barmıza gelen, kestirilemez afetler midir?

Deprem yer içinde biriken elastik deformasyon enerjisinin aniden açığa çıkması sonucu meydana gelen bir doğa olayı olup sadece bir tehlikeye işaret etmektedir. Deprem bir afet veya risk kaynağı değildir. Deprem gibi doğal bir tehlikenin riske dönüşmesi veya bir afet yaşanması, alınmayan önlemlerden dolaydır.

“Deprem gibi doğal bir tehlikenin riske dönüşmesi veya bir afet yaşanması, alınmayan önlemlerden dolaydır.”

Yani hasar görülebilirlik önlenemez bir durum olduğundan depremler de ölümler de doğal değildir. Bu nedenle bir tehlike kaynağının tanımlanmış olması, olayın afete dönüşmemesi için de kestirilebilir olduğuna işaret etmektedir. Günümüzde bilimsel bilginin geldiği süreçte deprem dışında diğer tüm doğal tehlikeler de sonuçları itibariyle kestirilebilir olaylardır.

2.Kahramanmaraş merkezli deprem(ler)in öngörülebilirliği hakkında neler söylersiniz?

Kahramanmaraş merkezli depremler Doğu Anadolu Fayı üzerinde meydana gelmiştir. Bu deprem ise 500 yıldır suskun olan ve tarihsel deprem üretme potansiyeli açısından da “süresi bakımında da” yapılan istatistiksel sismoloji çalışmaları ve hendek çalışmalarıyla beklenen depremlerdir. Beklenmeyen tek olgu, arka arkaya iki depremin oluş süreleri açısından davranış şeklidir. Bu konuda ise bölgenin deprem üreten kabuk yapısının gevrek davranış şekli, kırılğan olduğuna işaret etmekte ve bu durumda bir depremin yakındaki bir komşu segmenti (fayı) kırması şeklinde yorumlanabileceğinden, bu durum bile öngörülebilir bir olguya işaret etmektedir. Bu nedenle günümüzde Anadolu coğrafyasındaki sismik boşluk olarak tanımlanan ve büyük/kuvvetli/önemli depremler üretecek alanlardan biri olarak uzun süreden beri belirtilen Kahramanmaraş segmenti bir doğal tehlike olarak tanımlanmış ancak hasarın önüne geçecek tedbirler alınmadığından bir afete dönüşmüştür. “Bu hasarın önüne geçecek güvenceyi kim hazırlayacak?” sorununun cevabı ise idari amirin kim olduğuyla ilişkilidir.

“Günümüzde bilimsel bilginin geldiği süreçte deprem dışında diğer tüm doğal tehlikeler de sonuçları itibariyle kestirilebilir olaylardır.”

3.Daha önce Kahramanmaraş ve Hatay depremlerinin oluştuğu faylara ilişkin çalışmalarda tespit edilen hususlar nelerdi? Depremin sebebi olarak yahut depremin yaratacağı hasarın büyüklüğünü belirleyecek unsurlar olarak neler belirtiliyordu?

Bir önceki soruya vermiş olduğum yanıtta da belirttiğim üzere doğal bir tehlikenin varlığına deprem olmadan önce de bilim insanları tarafından işaret edilmiştir. Hasarın önüne geçmek için ise hasara veya can kaybına neden olabilecek etkenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Ölümlere neden olan unsurlar birincil olarak yapısal hasarla ilişkilidir. Yani deprem güvenli yapıların inşası, yapı sağlığının düzenli olarak takibi ve daha önemlisi yerleşime açılmış alanların zemin etütleriyle birlikte deprem-zemin-yapı etkileşiminin birlikte düşünülerek tasarlanacağı planların hazırlanmamış olması ise idarenin görevini yerine getirememesi ile ilgilidir. **Hem Türkiye Afet Müdahale Planı ve hem de İl Risk Azaltma Eylem planlarında hangi tür önlemlerin alınacağı iş paketleri halinde belirtildiği halde, kamusal sorumlulukta “boşluk” yaratılmıştır.**

Asrın Felaketi Değil Asrın Suçluları

4.Maraş depremlerinde oluşan öncelikle can kaybı olmak üzere toplam hasar gerçekten “Asrın felaketi” miydi yoksa engellenebilir miydi? Ya da ne kadarı engellenebilirdi?

Asrın felaketi ile suçu bir doğa olayına yüklemenin doğru olmadığını düşünüyorum. Doğanın Gazabı olarak tanımlamaktansa, asrın suçlularının tanımlanmasının bu saatten sonra daha doğru olduğuna inanıyorum. **Çünkü bir sonraki depremde de benzer durumların yaşanacağını ve idari sorumluluklarını yerine getirmeyen asrın suçlularının cezalandırılmadığı ve uygulamada boşluğun doldurulmadığı veya görmez-den geldiği her dönem, asrın felaketlerini yaratmaya devam edecektir.** Bu nedenle Kahramanmaraş depremleriyle ilgili olarak doğrudan hayatını kaybeden yoktur. Yani kırılan fayın içine düşmek dahil, doğrudan deprem olayıyla gerçekleşen fiilin değil, zemin koşullarına uygun üretilmeyen deprem güvensiz yapılar nedeniyle ölüm gerçekleşmiştir. Yani alınmayan önlemlerde, özelleştirilen denetim süreciyle sürecin denetimsizliğe ve piyasa koşullarına terk edilmesinde, önüne gelene müteahhitlik yaptırılmasında, yapı denetimi sürecinin piyasalaştırılmasında, kamusal denetim sürecinin devreden çıkarılmasında idarenin sorumluluğu bulunmaktadır.

5.Yıkılan yapılar eski oldukları, deprem yönetmeliği öncesinde yapıldıkları ya da yönetmeliğe uygun olmadığı için mi yıkıldı? Yönetmeliğin eksikliği var mı?

Ülkemizde her büyük deprem sonrası deprem yönetmelikleri güncellenmiştir. Bu son depremler sonrası ise tekrar güncellenecektir. Yapıların inşa edildikleri dönemdeki standartlara uygun yapılmış olması ve uygulamada da denetimin usulüne uygun yapılmış olması durumunda böyle bir yıkımın meydana gelmeyeceği düşünülmelidir. “Tüm yapılar yayınlanan son yönetmeliğe uygun mu?” sorusuna tabi ki “hayır” yanıtı verilecektir. Çünkü her yeni deprem yönetmeliği yapıyı daha güvenli kılmak için tasarlandığı için bir önceki yönetmelikte tanımlanan esaslar ve kuralların üstüne çıkacaktır. Bu anlamıyla eski yapıların yıkılması da o dönemde usulüne uygun tasarım ve uygulama eksikliğine işaret etmektedir. Ayrıca 1999 depremi sonrası normal yapılarda zemin etüt zorunluluğu gelmiştir. Öncesinde neredeyse hiçbir yapının zemin etüt (kamu binalarında 1992 Erzincan depremi sonrası) raporu yoktur. Bu durumda zemin koşullarına uygun olmayan alanlarda gerekli mühendislik önlemleri alınmadan yapı inşa etmek, doğal olarak deprem dalgalarının zeminde yaratacağı etkileri görmezden gelmekle eşdeğerdir. Son olarak bu yönetmeliğin de eksiklikleri vardır. Deprem tasarım spektrumları güvenlik sınırları içinde kalınsa bile (özellikle düşey yüklerde) Türkiye Deprem Tehlike Haritasındaki ivme değerlerinden çok yüksek ivme düzeylerini hesaba katacak bir tasarım sürecinin gerisinde kalmaktadır. Bu anlamıyla tekrar revize edilmesi düşünülmelidir.

6.Bir üretim alanı olarak inşaat yahut müteahhitlik, ne gibi bir değişim ve dönüşüme uğradı? Gerek sermayenin kendi içinde gerekse de devlet organizasyonunun tasarruflarında, üretim alanını tabi tuttuğu şartlarda gözlemleyebildiğimiz şeyler oldu mu?

İdare konut üretim sürecini ivmelendirdi. Yani önüne gelene müteahhitlik yapma izni verdi. Bir şart ve gerekçe koymadan “Ben inşaat işine gireceğim” diyen herkese yol verdi. Kamusal anlamda ise TOKİ eliyle ihaleler yapıldı ve yine “kamusal denetimden uzak” yapılar inşa edilmeye devam etti. **Çünkü ihaleler özel teşebbüslere, “yancı/yandaş inşaat firmalarına” aktarıldı ve gerekli hukuki altyapı da ona uygun olarak tasarlandı. Kentsel dönüşüm mevzuatında da buna uygun tanımlamalar yapıldı. Örneğin Rezerv alan, Riskli Yapı ve Riskli Alan tanımlamasıyla, hatta savaş koşulları bahane edilerek birçok alana konutlar inşa edilmesi süreci hızlandırıldı.** 15 Temmuz sonrası şehrin ortasında askerlik alanlar benzer şekilde bu süreç içine dahil edildi. Şehir plancılığı ilkeleri gereği deprem bekleyen büyük şehirlerde hasargörebilirliliğin en temel nüvesi olan nüfus yoğunluğu bu şekilde artırıldı.

Yani tam tersini yapmak gerekirken, risk büyütüldü. İdare deprem güvenli konut üretmek eylemini, sermayenin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan bir araca dönüştürdü.

Tek Suçsuz Hayatını Kaybedenler

7.İkili bir ayrıma gitmek istiyoruz. Depremden sonra sorumluluk tartışmaları yapıldı. Zaman zaman yerel yönetimler ve merkezi hükümet birbirlerini gösterir hale geldi. Sizce her ikisi de üzerlerine düşeni yerine getirdiler mi?

Öncelikle “Deprem konusunda kim suçsuz?” şeklinde sorsaydınız “Hayatını kaybedenler” olarak cevaplamak kolaydır. Ancak geriye kalan kişilerin hepsi yerelinden, merkezi idaresine karar suçludur. Hatta meclis çatısı altında bu konuda gerekli yasal düzenleme tedbirini teklif etmeyenler de, kurulan araştırma komisyonlarında ortaya çıkan raporları tozlu raflara terk edenler de ve hatta bunun için gerekli tahkikatı başlatmayan Cumhuriyet Savcıları da... Çünkü deprem nedeniyle bir Cumhuriyet ve o Cumhuriyetin bireyleri tehdit altında olduğundan, doğrudan bir talimat beklemeden sahada bilirkişilerle birlikte hem imar kanunu hem de 6306 sayılı kanunla birlikte Anayasal bir hak olan güvenli barınma hakkının tesis edilmemesi bir milli güvenlik sorunu olarak karşımızda durmaktadır. Milli güvenlik suçu “düşüncesini ifade eden” ve “kentlerin deprem güvenli olmadığını söyleyen” bilim insanlarına değil, bu süreci yönetemeyen idareye yüklenmelidir. Bu da bir bağımsız bir irade meselesidir.

8.Deprem öncesinde (varsa) rapor ve çalışmalarından yetkili kurumlar haberdar oldular mı? Ne tür tedbirleri alınabilirdi ve alındı mı? Ya da depremden etkilenen illerde bilim insanlarının işaret ettiği doğrultuda alınmış tedbirler ya da yapılmış iyileştirmeler can kurtardı mı?

“Deprem öncesinde idarenin tüm doğal tehlikeleri uzmanına tespit ettirmek ve bunu raporlamak gibi bir sorumluluğu vardır.”

Deprem öncesinde idarenin tüm doğal tehlikeleri uzmanına tespit ettirmek ve bunu raporlamak gibi bir sorumluluğu vardır. Bu bilgi doğrudan ve talimatsız olarak bilim insanlarının ürettikleri bilgiyle ortaya konabileceği gibi, bu bilgiyi edinmeyi yerel ve merkezi idarenin bir görev tanımlamasıyla üstlenmesi de gerekmektedir. Büyük depremlerin yaşandığı coğrafyalarda hayatını kaybetmeyen insanlar için ne yapıldıysa, yani canlı yaşantısına gerekli kamusal yatırımı yapıp kârı değil, yaşamın savunuculuğunu yapan merkezi planlı ve kamucu iradenin aynısını uygulaması gerekir. Deprem bölgelerinde bu tür tedbirleri alan ve uygulayan merkezi/yerel idareler bu işten alınının akıyla çıktı. Geri kalanlar ise cezalandırılmak için kamu hukukunun kurallarının işlenmesini bekleyecektir.

9.Deprem öncesi kadar sonrasının da önemli olduğunu gördük. kaybettiğimiz insan sayısının çokluğu, depreme müdahale için organizasyonun da yetersiz kaldığını bizlere gösterdi. Siz de bölgeye hemen gittiniz, neler gözlemlediniz?

Bizler deprem bölgesinde çoğu kere “devlet adına ilk kez sizi görüyoruz” söyliyle karşılandık. Deprem onuncu gününde bile durum bu şekildeydi. AFAD deprem ivmesinin bu kadar büyük olduğunu, Harita Genel Müdürlüğünün ilgili dairesinin uçurduğu drone’lar ise yıkımın boyutunu depremden bir belki de iki gün sonra ortaya koymuşken, neden gidilmedi veya çok geç gidildi, sorusunun cevabı “liyakatsizlik” ile tek başına da açıklanabilir değil. Ancak kurumlarda konusunda uzman olmayan onlarca bürokrat ve bu bürokratları atayanlar ve görevden almayan unsurlar yaşatılmaya devam ediliyor. Bu depremden ülkenin kendi öz gücünün çok çok küçük bir kısmı kullanıldı. Bu durum “özür dilenerek” kabul edildi. Ancak giden her can o özrü duyamadı... Ve duyamayacak...

Kimin Parasının Yarısı Sizden?

10. Bu kentlerin yeniden inşası hakkında ne düşünüyorsunuz? Nerelere, nasıl inşa edilmeli, kültürel varlıklarını korumak için ne önlemler alınmalıdır?

Kentlerin inşa edilmesi için yerleşime uygunluk çalışmalarıyla yapı envanter bilgisi ivedilikle çıkarılmaktadır. Birçok kentte kaç yapı olduğu sorusu bile hala yanıtıdır. Nüfus, yaşayanların sayısı belli değildir. Kültürel varlıklar, uzmanlarınca kontrol edilmeli ve tüm yapıların deprem bazlı performans analizleri zemin etütleriyle birlikte değerlendirilerek, kamu kaynaklarıyla yapı kooperatifleri kurularak merkezi planlı bir ekonomiyle idare vatandaşın can güvenliğini sağlamalıdır. Yurttaşlar oturdukları yapıların deprem

“Oysa bugün “Yarısı bizden” diye bir slogan var. “Kimin parasının yarısı sizden?” sorusunun yanıtı halkın parasıysa “Neden hepsi değil de yarısı?” sorusunu ekleyerek yönetenlere sormak isteriz. Halkın vergileri neden halkın can güvenliğini sağlamak için tam olarak kullanılmıyor. Bütçe yetersizse neden yeterli bütçe sağlanamıyor! Eşit, Adil bir yaşam şekli neden ülkede maaşıyla, asgari veya emekli ücretle geçinenlere sağlanmıyor?”

güvensiz olduğunu, eski olduğunu, demirlerin döküldüğünü, bodrum katlarındaki görüp çaresizce beklemektedir. Beklemesi ise ekonomik anlamda bu konuya çözüm üretilmemesinden dolayıdır. Oysa bugün “Yarısı bizden” diye bir slogan var. “Kimin parasının yarısı sizden?” sorusunun yanıtı halkın parasıysa “Neden hepsi değil de yarısı?” sorusunu ekleyerek yönetenlere sormak isteriz. Halkın vergileri neden halkın can güvenliğini sağlamak için tam olarak kullanılmıyor. Bütçe yetersizse neden yeterli bütçe sağlanamıyor! Eşit, Adil bir yaşam şekli neden ülkede maaşıyla, asgari veya emekli ücretle geçinenlere sağlanmıyor? Bu soruları halkın yönetenlere sorması gerekiyor.

11. İstanbul’da beklenen depremle Kahramanmaraş ve Hatay depremleri arasında benzerlik kurmak mümkün müdür? Olası bir İstanbul depremi için çıkarmamız gereken dersler nelerdir?

İstanbul depreminde hayatını kaybedeceklerin sayısı EN AZ 10 katı olacaktır. Bunu ben değil, bu ülkenin bakanları kendileri yıllar, yıllar önce telaffuz etmişti. Finans sorununu üstlenip kamusal denetimi geri getirip müteahhitlik

sürecini piyasa yerine yapı kooperatifleriyle doğrudan üstlenen merkezi planlı bir bütçeye sahip bir yapı kurulmadan, İstanbul depremi “asrın kıyameti” olarak karşımıza çıkacaktır. Yine gelen olmayacaktır. Çünkü daha önceki depremlerde yardıma, dayanışmaya, arama-kurtarma faaliyetinin yürütülmesi için gelenler, enkaz altında kalacaktır.

SAKAT RIZADAN, ZORA VE KORKUYA EVRİLEN KENTSEL DÖNÜŞÜM !

Av. Özgür Yılmaz

(Tekirdağ 2 Nolu F Tipi Hapishanesi)

6 Şubatta Kahramanmaraş merkezli olarak yaşanan iki deprem nedeniyle yüzbinlerce canımız yaşamını yitirdi. Milyonlarca insanımız mağdur oldu ve hala mağdurlar. Canlarımızın kaybı, yaşanan mağduriyetler canımızdan can aldı ve öfkemizi kat kat arttırdı.

Duygular, acılar da sınıfsaldır. Bu kadar can kaybına ve mağduriyete ezilenler farklı duygularla; ezenler farklı duygularla baktılar. Halkımızı, can kayıpları ve depremin sonuçları çok üzdü ve öfkeliendirdi. Yaşanan üzüntüleri kendi üzüntüsü gibi gördü. Dayanışmayı örgütledi.

Patronlar ve onun temsilcisi olan ezenler cephesindekiler ise kendi suçlarını örtmek ve deprem nedeniyle yeni kârlar elde etmek için, kısaca “zenginliğimize nasıl zenginlik katarız” diye hemen planlar kurmaya başladılar ve neticede acılardan da kar elde etmeyi bildiler, tarih boyunca olduğu gibi. Ezenlerin tarihlerine bakmak zihniyetlerini anlamaya yeter. Gerçi deprem anında yaptıklarına bakmak da yeterli. Bölgeye giden her malzemedan para kazandılar. Battaniyeyi, çadırı, konteyneri, yiyeceği üç-dört katına sattılar. Yardım kampanyalarına kazançlarının %1’ini bile vermeden bir de iyilikseverlik yerini göstermiş oldular.

Siyasal iktidar AKP, depremde hiç suç yokmuş gibi hemen “nasıl güçlüyüz” demeye çalışsa da bu sefer yaşananları örtemedi. Hemen kentsel dönüşüme değinerek, yeni inşa edeceği binaların propagandasını yaptı. Seçimlerde kayıp yaşamamak için elinden geleni yapıyor. Onlar için tek önemli olan, ne olursa olsun iktidarda kalabilmek.

Kan emicilerin ne yaptığı, ne yapmadığı üzerine söylenecek çok söz var. Fakat konumuz kentsel dönüşüm olduğundan yazımızı bu konuda yapılanlar-yapılmayanlar-yapılamayacaklar ve bizim ne yapmamız gerektiği ile sonlandıracağız.

Deprem on ili fiilen etkilese de, deprem bölgesi olan Türkiye’deki her ili, halkımızın tamamını ilgilendirmekte. Halkımız “biz ne zaman deprem altında kalırız, kalmamak için ne yapabiliriz” diye düşünmekte.

Kan emiciler ise ellerini ovuşturarak “yeni arsalar, yeni rantlar nasıl yaratırız” dediler. Depremdeki yıkılan evleri yapmakla sağlayacakları kar dışında tüm ülkede kazanacakları kar da iştahlarını kabarttı.

Biliyorlardı ki, halkın deprem korkusuyla “kentsel dönüşüme ihtiyaç var, riskli yapılar yenilenmeli” denilerek yeni rantlar oluşacak. Deprem korkusu sayesinde geçmişte elde edemedikleri evleri, arsaları daha rahat elde edeceklerini planlıyorlar.

Geçmişten beri korku ile iş yapan AKP iktidarı hemen deprem sonrası kentsel dönüşüm güzellemesi yaptı. Riskli binalardan bahsetti. Ne de olsa korkuyla yönetmekle hep sonuç alacağını düşünen bir yapısı var. Eğer ki seçimleri kazanırsa deprem korkusuyla nasıl rantlar oluşturacağını planlarını hızlıca yapmaya başladı. Propaganda araçları kendiliğinden harekete geçti.

“Kentsel dönüşüm yapılmazsa, riskli yapılar yenilenmezse, eski binalar yenilenmezse” depremden özellikle İstanbul’da milyonlarca insanın öleceği gerçeği halkın üstünde etkili olacaktır. **Bu etkinin, depremden binaların yıkılmaması için mi, yoksa kendi rantlarını büyütmek için mi kullanıldığının cevabı 21 yıllık AKP iktidarı pratiğine bakılınca çok açıktır.**

Soruyu “kentsel dönüşüm depremde bizi korur mu?” diye soralım. Bugüne kadar yapılan kentsel dönüşüm pratiğini iyi bildiğimiz için bizim cevabımız net.

Kentsel dönüşüm dedikleri garabet depremdeki ölümleri önlemez, depremde kurtarmaz, depremdeki riskleri azaltmaz, çözüm onların yapacağı kentsel dönüşüm değil!

Kentsel dönüşümü depreme çözüm olarak koyanlar, depreme dayanıklı bina yapmayı sadece yeni binalar yapmak olarak görüyorlar. Depreme dayanıklı bina demenin tek başına yeni bina yapmak olmadığını pratiklerle yaşadık. Depremde ölüm mekanları olan Rönesans, Ebrar, İsius Otel isimli binalar yeni binaydı. Bunlar ismi öne çıkan yeni binalar. En çok ölümler buralarda oldu. Adını bilmediğimiz bir çok yeni bina depremde tabutluk oldu. Devlet yetkilileri bu durumu yalanla örtsele bile görüntüler açık. Bir çok yapı 1999 depreminden sonra yapılmış.

Depreme dayanıklı bina olarak yeni bina yapalım demek tek başına çözüm değil. Denetim mekanizmasının olmaması, binalarda mühendislik hataları yapılması, beton-demir kalitesi, , en önemlisi de kan emicilerin açgözlülüğü gibi nedenler yeni bina yapmanın tek başına çözüm olmadığını deneyimle göstermiştir.

Deprem sonrasında iktidarın seçim yatırımı olarak hızlıca yeni binaların temelinin atma süreci bile gelecekte neler olacağını göstermektedir. Zemin etüdü yapılmadan ihalelerin adamlarına verilmesi, binaların hızlıca yapılması talimatı, bilim insanlarının uyarılarının dikkate alınmaması, on yılda bile yapılmayan bina sayısı kadar binanın bir yılda yapılacağını söylenmesi gibi gerçekler düşünülünce yeni yapılacak binaların tek başına depreme dayanıklı olamayacağı anlaşılacaktır. Özel sektörü denetleme sorunu dışında devletin kurumu olan TOKİ evlerinin binalarındaki sorunlar da yeni bina yapmanın tek başına çözüm olmadığını göstermektedir.

Eski ve tek katlı bir gecekondunun, yeni bina olan Rönesans gibi binalardan daha iyi olduğu açıktır.

Depreme dayanıklı binanın tek başına yeni bina yapmak olmadığını anlamak ve anlatmak gerekiyor.

AKP’NİN KENTSEL DÖNÜŞÜM PRATIĞI

Kendi iç dinamikleriyle evler yapan inşaat sektörü 2000’lerden sonra yapısal değişikliğe uğradı. Emperyalizm ve işbirlikçileri inşaat sektörünün tamamını tekellerin ihtiyaçlarına göre şekillendirmeyi hızlandırdı. Buna göre;

- Kentsel dönüşüm ve diğer ağlarla devlet eliyle inşaat sektörüne arsalar ve imkanlar oluşturuldu.
- Denetim mekanizması özelleştirilip yapı denetim firmalarına devredildi.
- Konut kredi sistemi ve inşaat şirketlerine verilen kredi, karşılıksız para imkanları, vergi teşvikleri yaygınlaştırıldı.
- Küçük müteahhitlerin iş yapması engellenip, büyük firmalar piyasaya hakim kılındı.
- Tekellerin sermaye birikimi için gerekli kanuni düzenlemeler yapıldı.
- Ülkenin her tarafı şantiyelere çevrildi.
- Türkiye’nin en önemli sektörü inşaat sektörü oldu.
- Tekellere ucuz arsa, bedava arsa ve mali destek sağlandı.
- Ev satın alan kişiler değil, ev satan firmalar korundu.
- Başta İstanbul olmak üzere yatırım için uygun şehirlerdeki binaların alım-satımı için kanuni düzenlemeler yapılarak konutlar uluslararası finans dolaşımında olan bir sektör haline getirildi.
- Ülkedeki konutları yabancı ülke vatandaşlarının alma oranı arttı.AKP, bu politikaların hayata geçmesi için ne gerekiyorsa yaptı. Tüm kanunları ve uygulamaları bu politikalara göre düzenledi.

AKP, bu politikaların hayata geçmesi için ne gerekiyorsa yaptı. Tüm kanunları ve uygulamaları bu politikalara göre düzenledi.

AKP, 2004 yılında Belediye Kanununda bir maddeyle “kentsel dönüşüm” politikalarını düzenledi. Kentsel dönüşüm şu şekilde hayata geçirilmeye çalışıldı:

- Öncelikle bir bölge kentsel dönüşüm bölgesi ilan edildi.
- Kentsel dönüşüm bölgeleri daha çok rant getirecek, kolay almayı planladıkları, lüks yerlerde veya yakın yerlerde seçildi.
- Bölgede tapusu olanlar için arsa miktarına göre sözleşme koşulları duyuruldu. Tapusu olmayanlar, kiracılar, devletin daha önce kabul ettiği kanunlara göre hak sahibi görülen mülk sahiplerine hiç sözleşme koşulu belirlenmedi. Tapu tahsis belgesi olanlara ise yüksek parasal miktarlarda borçlanmaları koşuluyla sözleşme koşulu belirlendi.
- Bölgelerde kentsel dönüşüm büroları kuruldu. Kurulan bürolarda “eviniz yıkılacak” denilerek halk sözleşme imzalamaya zorlandı. Kentsel dönüşümde temel politika sözleşme imzalama sayısını yüksek tutmaktı. Bunun için her türlü yöntem denendi.
- Sözleşme yapanların evleri hemen yıkıldı. Yıkılan evlerin enkazları bilinçli olarak kaldırılmadı.
- İlk anda yapılan sözleşme imzalama oranlarına göre yol haritası belirlendi. Eğer sözleşme imzalama oranı düşükse kentsel dönüşüm projesi beklemeye alındı veya vazgeçildi. Eğer sözleşme yapma oranı yüksekse geri kalan evler, arsalar kamulaştırıldı. Devlet kar oranına göre kentsel dönüşüme devam etti veya etmedi.
- Kentsel dönüşüm alanındaki kamuya ait arsalar, binalar bedelsiz devredildi.
- Kentsel dönüşümde temel amaç; bir bölgeyi tamamen en ucuza kapatılıp, boş bir arsa haline getirmektir.

- Sözleşme imzalayanların arsaları tapudan devlete devredildi. Sözleşme imzalamayanların arsalarının tapu kayıtlarına devredilemez şehri konuldu. Bunun sonucu olarak arsalar-evler alınıp, satılamadı.
- Boş arsanın üzerine yapılacak projeler hukuki bir şekilde ilan edilmedi. Sadece maket üzerinde kalan ve hukuki bir anlamı olmayan projeler reklam edildi. Bundan dolayı arsaları mülkiyetine geçiren devlet bunları istediği şekilde kullandı ve ilk anda maketle reklam ettiği projelerden farklı yapılar yaptı.
- Kentsel dönüşüm projelerindeki sözleşmeler belediyelerle, TOKİ'yle veya doğrudan özel sektör inşaat firmalarıyla projedeki mülk sahipleri arasında yapıldı.
- Projelerin çoğunu devlet korumasındaki özel sektör firmaları yaptı.
- Gerek devletle gerekse özel sektörle halkın yaptığı sözleşmeler tek taraflıydı. Sözleşmede inşaat yapım süresi, kimin nerede ev alacağı, evlerin niteliği, hukuki güvenceler yoktu. Mülk sahibi sözleşmeyi imzalayıp evini verdikten sonra tamamen devletin ve özel sektörün insafına bırakıldı. Bu yüzden 20 yıldır evini alamayan mağdurlar oluştu.

Amacın kentteki eski binaları yenilemek, depreme karşı güvenli evler yapmak olmadığını anlamak için kentsel dönüşüm projeleri ilan edilen yerlere bakmak yeterli. İlan edilen kentsel dönüşüm alanları daha çok rant getirecek yerlerdi. Seçilen kentsel dönüşüm alanlarındaki kriter tamamen ranta göre belirlendi. Lüks semtler veya onlara yakın yerler, aslında kentsel dönüşüme ihtiyaç olmayan yerler, yapı stoğunun atılacağı yerler ve kolay anlaşma yapacaklarını düşündükleri yerler kentsel dönüşüm alanı ilan edildi. Boş arsa haline getirilen mahallelerin yerini alışveriş merkezleri, iş merkezleri, rezidanslar aldı. İnsanlar mahallerinden sürüldü. Mahallelerin kültürleri yok edildi.

Projeler ilan edilince biz ÇHD'li Avukatlar "barınma hakkı" temelinde hareket ederek, sözleşmenin imzalanmaması için çalıştık ve "Sözleşme yapmayın" çağrısını yaptık. Projelere davalar açtık. Ama önemli olanın tek başına proje iptalinin olmadığını bildiğimizden temel çalışmamız "sözleşme imzalamayın, evlerinizi yıkmayın" üzerine oldu. Kentsel dönüşüm proje kararlarının İdare Mahkemelerinde iptali önemli idi, fakat sorunun çözümü için yeterli değildi. Temel mesele sözleşme imzalanmamasıydı. Hatta sözleşme imzalama oranlarının yüksek olduğu, evlerin yıkıldığı yerlerde kentsel dönüşüm projelerinin iptali devletin işine geldi. Sözleşme imzalama oranlarının yüksek olduğu yerlerde bu iptal kararlarını gerekçe göstererek sözleşme koşullarını yerine getirmeyip evleri yapmadılar. Bu yüzden temel politikamız "sözleşme imzalanmaması" oldu. Ev ev gezerek, her yerde bilgilendirme toplantıları yaparak "Sözleşme imzalamamayı" örgütledik. Halka şunları anlattık;

- Kesinlikle sözleşme imzalamayın, evinizi yıkmayın.
- Mesele bir evin yerine üç ev almak değil. Elinizdekini de kaybedeceksiniz.
- Sözleşmede evin verilme tarihi yok, hukuki hiçbir anlamı yok, aynı bölgeden ev verilmesi söz konusu değil. Vaad edilen evin niteliği belli değil. Evinizi verecekleri tarihe kadar ödeyeceklerini söyledikleri kiranın garantisi yok. Sözleşmede "kira yardımı" deniliyor. Devlet isteyince kesebilir. Kısaca sözleşme koşulları tek taraflı ve belirsiz. Hukuki güvence vermiyor.
- Sözleşmeyi imzaladığınız anda mülkiyet devlete geçiyor. Sözleşmeye göre devlet arsayı satarsa yapacağınız hiçbir şey yok.
- Ortada maket üzerinde bir proje var, hukuki ve onaylanmış bir proje yok.
- Devlet vermeyi vaad ettiği evleri "bizzat yapacağım" demiyor "yaptıracağım" diyor. Müteahhitler asıl parayı kazanıyor.
- Tapusu olanlar bu sözleşmeden yararlanıyor. Tapusu olmayanlara ve kiracılara hiçbir şey verilmiyor. Ama sözleşme yapıp evi yıkıyorlar.

-Sizi koruyacak olan evinizin yıkılmaması, sözleşmeyi imzalamamak.

-Sözleşme imzaladıktan sonra, eviniz yıkıldıktan sonra tapunuz olsun veya olmasın vadedilen ev verilmezse ne yapacaksınız?

Bu gerçekleri anlatmak dışında bugün deprem korkusunu artmasından dolayı şunları söyleyebiliriz:

-Kentsel dönüşüm projelerinde örneğin on bin konut yıkılacaksa yerine dört-beş katı ev yapılıyor. Bu evler de bölgede yeni bir yoğunluk yaratıyor.

-Binaların yenilenmesi tek başına depreme dayanıklı ev anlamına gelmiyor. Bir çok etkinin bir arada düşünülmesi gerekir.

-Binalardan sağlam olanlar korunmalı ama kentsel dönüşümde sağlam binalar da yıkılıyor. Geçmişteki pratiklere bakın.

-Binalar güçlendirilerek de depreme dayanıklı hale getirilebilir. Güçlendirilecek binalar yıkılmamalı, korunmalı.

-Yeni bina yapacağım diyenlerin yaptığı binalara nasıl güveneceksiniz ? Geçmişte yaşananlar ortada.

-Depreme dayanıklı olmayan binalarda çoğunlukla kiracılar oturuyor. Kiracılara çözüm bulunmazsa kiracı başka bölgede aynı nitelikte evde oturmak için taşınacaktır. Kiracı ayrımı yapılmadan barınma hakkı herkese tanınmalı.

-Bir bölgenin tamamının yıkılıp yerine büyük projeler yapılması uygulamasından vazgeçilmeli. Hızlı yapılan işlerin sonuçları ortada. Bina bina, bölge bölge öncelikle binalar güçlendirilmeli, sonra yıkım düşünülmeli.

-Devlet kimseden para istemeden ev sahibi yapmalı.

Bu nedenlerden dolayı bu dönemde de “sözleşme imzalanmaması ve evlerin yıkılmaması” politikası üzerinden çalışmalar yapılmalıdır.

Geçmişte yaşanan kentsel dönüşüm projelerinde sözleşme yapıp evini verenler kısa sürede mağdur olmaya başladı. Tek taraflı sözleşmeler mağduriyet doğurdu. Bugün bu mağduriyetler herkes tarafından bilinmekte. Bu mağduriyetleri halk dışında başbakanlar, bakanlar ve cumhurbaşkanı bile dile getirdi.

Kentsel dönüşüm mağdurları artınca zamanla “kentsel dönüşüm” adıyla halkın sözleşme yapma oranı düştü. Rant azalmaya başladı. Böylece devlet tarafından kentsel dönüşümle hedeflenenler olamadı. Bunda devletin yaptıkları dışında ÇHD’li avukatların ve bilinçli avukatların da katkısı vardı. Rantsal dönüşümde bizleri dinleyenler karlı çıktı.

Kentsel dönüşümde hedeflediği rantlara ulaşamayan AKP, bu sefer sakat rızadan daha çok zora dayalı olan “6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunu” yasalaştırdı. Bu yasa savaş ve olağanüstü zamanlarda yapılanların normal zamanlarda da uygulanabilmesi için yapılmış bir yasadır.

Bu yasaya göre;

- Bir bölgede deprem riski, afet riski taşısın taşımamasın, binalar riskli yapı olsun-olmasın ev sahipleri sözleşme yapmaya zorlanıyor.
- Eğer hak sahipleri sözleşme imzalamazlarsa binaların, mahallenin elektrik, su, doğalgaz ve telefonları kesiliyor.
- İlan edilen bölgedeki binaların tamamı riskli olsun-olmasın yıkılıyor.
- Riskli bölge ilan edilen alan, evler yıkılıp boş bir arazi haline getirildikten sonra istenilen şekilde kullanılıp, istenilen projeler yapılıyor.
- Halka aynı bölgeden ev verilmiyor, başka bölgelerden ev veriliyor.

Depremden önce bu yasayla mağduriyetler yaratanlar, şimdi yakın tehlike görülen deprem korkusunu kullanarak daha fazla mağduriyetlere yol açacaklar. Deprem fırsata çevirilecek. Geçmişte olduğu gibi bugün de deprem korkusu kullanılıp, depremden en az etkilenecek bölgeler riskli alan ilan edilecek. Deprem korkusundan yararlanıp iştahlarını kabartan bölgelere el atacaklar. Tek katlı gecekondular yıkılıp yerlerine çok katlı binalar, sağlam binalar yıkılıp sonunda ne olacağı belli olmayan yeni binalar yapılmaya çalışılacak.

Amaç depreme karşı mücadele olsa binaların dönüşümü dışında binaların güçlendirilmesi de planlanır. Binaların güçlendirilmesi daha az maliyetli ve kısa sürede yapılacak bir uygulama. Ayrıca riskli olmayan binalar yıkılmaz. Ama amaç bu olmayınca bugüne kadar yapılmayanlar şimdi de yapılmayacak.

6306 sayılı Kanun bölgesel olarak riskli alan ilan edilen yerler için düzenlemeler içermesi dışında tek tek riskli binalar için de düzenlemeler içermektedir. Riskli binada mülk sahipleri kendi aralarında anlaşmazlarsa 2/3 oranında çoğunluğu sağlayan mülk sahiplerinin dönüşüm yapabilecekleri belirtilmektedir. Mülk sahipleri arasında 2/3 çoğunluk sağlanınca diğer kişilerin mağduriyetinin önü açılmaktadır. Görünüşte bina sahiplerinin korunduğu düşünülse de aslında işleyiş öyle olmamaktadır.

6306 sayılı Kanunla amaçlarının riskli binaları dönüştürmek olduğunu açıklayan AKP, gerçek niyetinin bu olmadığını 2018 seçimlerinden önce imar affi yasası çıkararak gösterdi. Amaçları riskli yapıları dönüştürmek olmayanlar için imar affi ile hedeflenen hem seçimlerde oy oranını arttırmak, hem de halkın parasını alabilmek. Bir diğer amaçları ise kendi adamlarının yaptığı kaçak binaları korumak. Bu imar affinin halkın barınma sorununu çözmek için çıkarılmadığı çok açıktı.

AKP, 21 yıllık iktidarı boyunca halkın barınma sorununu ve depremle ilgili sorunlarını çözmemiştir. Bu gerçeği kendi itiraflarıyla da zaman zaman dile getirmekteler. Bu konuda bir çok açıklamalar, itirafları vardır. Pratikleri zaten ortada. Cumhurbaşkanı “İstanbul’a ihanet ettik” demiştir. Çevre ve Şehircilik eski Bakanı ve şimdilerde AKP içinde önemli görevde bulunan Mehmet Özhaseki de yaptıkları ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

“ Kentsel dönüşümde şimdiye kadar yapılan uygulamalarda bir çok hatalar ve aksaklıklar yapıldı. Bu hatalardan ders alarak artık önümüze bakmamız lazım. Yani durduğu yerde yoğunluk artırarak iş yapmak kentsel dönüşüm değil bana göre. Kat yüksekliği vererek yarısı müteahhite yarısı vatandaşa... Kentsel dönüşüm değil bu. Vatandaşı yerinden çıkarıp bir yere götürmek, olduğu yeri, boşalttığı yeri de büyük iş merkezlerine satmak asla doğru bir hareket değil. 2012’de çıktığında 52 ilde belediyelerin bize talebi üzerine tam 209 tane riskli alan ilan etmişiz. 639 bin bağımsız birim var burada. Riskli yapı olarak da yani alan değil, tek tek bina bazlı olarak da 524 bin adet bağımsız birim bize müracaat etmiş. Bu 524 bin bağımsız birimden 400 bini yıkılmış. Fakat riskli alanlarda başarı oranı %11-12’lerde. Demek ki doğru olan kentsel dönüşüm Türkiye’de uygulanmıyor. O zaman işte bunun yasasını yapmak, teşviklerini vermek, vatandaşı bunu özendirmek, alan bazlı dönüşüm yapmak esas. Alan bazlı dönüşüm yaptığımızda ortaya hem mahalle konsepti çıkacak, hem sosyal donatı alanı düzgün bir şekilde verilmiş olacak. Özellikle İstanbul’da binayı yeniden yapsak, yoğunluk vermesek bile bir şeyi çözmüyoruz ki; otoparkını çözmüyoruz, yeşil alanını çözmüyoruz, sosyal donatıyı koymuyoruz. İşte bundan vazgeçeceğimiz temel prensipten hepsini kanun olarak hazırladım. İçişleri Bakanlığı’na teslim ettik, inşallah önümüzdeki günlerde o da gelecek” demiştir.

Bu açıklamada yaptıklarının ve yapamadıklarının bir kısmını itiraf etmiştir. Onlar da yaptıklarının farkında. Bilerek yapıyorlar. Bu açıklamaları yapanların hatalarından ders çıkarmadığı açıktır. Politik tutumları bundan sonra da değişmemiş ve değişmeyecektir.

TOKİ’ye (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) de değinmek gerekmektedir. TOKİ halkın ucuz ev alması için kurulmuş bir kuruluştur. Yapılan yasal değişikliklerle denetlenemeyen bütçeye sahiptir. Halka ucuz ev yapmak yerine, tekellerin-inşaat sektörünün politikalarını hayata geçirmektedir. Halkın evleri arsaları TOKİ aracılığıyla halktan alınmaktadır. Halktan alınan evler yıkıldıktan sonra arsalar bomboş halde inşaat firmalarına verilmektedir. TOKİ devlet arazilerini bedava almaktadır. Bu arsalar da inşaat sektörüne peşkeş çekilmektedir. TOKİ yasal olanaklar sayesinde devlet bütçesi kadar büyük bir bütçeye sahip bir yapıdır. TOKİ yurtdışında da evler yapmaktadır. Yurtdışında yapılan evlerde sağlanan olanaklar kendi halkına sağlanmamaktadır. TOKİ denetlenmediğinden AKP kadroları ve müteahhitleri TOKİ üzerinden zenginleşmektedir. TOKİ’nin olanak ve bütçesinin çok altında halk tipi ucuz konutlar yapılmaktadır. Yapılan halk tipi konutların depreme dayanıklı veya mevcut binalardan iyi olduğu söylenemez. TOKİ, halk tipi evlerden daha çok, lüks konut projelerinin üretildiği bir inşaat firmasıdır. Üretilen az sayıdaki ucuz evler de halka parayla satılmaktadır. TOKİ halkın konut sorununu çözecek bir yapı değildir. TOKİ’ye karşı açılmış 80 binin üzerinde dava bulunmaktadır. Bu bile TOKİ’nin sorun çözen değil, yeni sorunları yaratan bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

2004’ten bugüne kentsel dönüşüm, 6306 sayılı Kanun ve TOKİ’nin yaptıkları-yapmadıkları üzerine onlarca örnek verilebilir. Sadece bir kentsel dönüşüm alanında bile yapılanlara bakmak zihniyeti anlamaya yeterlidir. 20 yıldır evini kentsel dönüşüm için verip ev alamayan insanlar vardır. Bugüne kadar çeşitli adlarla hayata geçirilen projelerle evini yıkıp sözleşme imzalayan halkın sadece %10’unun evi teslim edilmiştir. Şimdilerde 20 yılda yaptıkları 1 milyon konut kadar konutu 1 yılda yapacaklarını söylüyorlar. Buna ne teknik imkanları var, ne bütçeleri var, ne de en önemlisi böyle bir amaçları var. Halkın evleri elinden alınıp yeni mağduriyetler doğurulacağı açıktır.

KENTSEL DÖNÜŞÜME KARŞI BİZ NE YAPMALIYIZ?

ÇHD (Çağdaş Hukukçular Derneği) ve halkın avukatları her dönem halkın yanında oldu ve olmaya devam ediyor. Kentsel dönüşüm ve diğer adlarla halkın evlerini, arsalarını almak isteyenlere karşı mücadelede biz avukatların büyük katkısı olacaktır. Biz net olarak “barınma hakkının temel hak olduğunu, halka ev verilmeden evlerin yıkılmayacağını, sağlam binaların korunmasını ve güçlendirilmiş binaların yıkımın yerine planlanmasını” savunmalıyız. Her kentsel dönüşüm bölgesinin özgül koşulları olabilir. Fakat temel strateji olarak sözleşme imzalamamayı örgütlemeliyiz öncelikle. Sonrasında sorunun çözümü için çeşitli yöntemleri de halkla birlikte buluruz muhakkak.

Kimse depremde tabutu olacak bir evde oturmak istemez. Oturuyorsa da imkanlarının olmamasındandır. Depreme dayanıklı evlerde bu yüzden parası olmayan insanlar ve kiracılar daha çok oturmaktadır. Barınma hakkı; beslenme, sağlık, eğitim hakkı gibi haklardan farklı değildir. Yeni bir ev verilmeden kimsenin (tapusu olan olmayan, kiracı fark etmez) evinin yıkılmaması gerekmektedir. Barınma temel bir haktır.

Barınma hakkı için hukuk komiteleri kurmalıyız. Bu işte gönüllü avukatların kuracağı komiteler dışında, çalışma yapılan mahalle ve bölgede halkla birlikte hukuk komiteleri kurmalıyız. Halkın içinde olduğu hukuk komiteleri daha iyi sonuçlar doğuracaktır. Halkla birlikte yapılmayan işler sadece dava açma-dava kazanma üzerine verilen bir mücadele olur. Sorunların çözümü tek başına verilen hukuki bir mücadeleyle olamaz. Bir çok mücadele yöntemi kullanılmak zorundadır. Ev ev, sokak sokak insanlara anlatmalıyız. Mahalle halkıyla hareket etmeliyiz. Bunları daha önce yaptık. Şimdi bu deneyimle daha iyisini yapacak güçteyiz.

Bir avukat olarak elimizde bölgelerden oluşan dosyalar olmalı. Çalışma yapılan alanın tüm kararları, projeleri, mevcut durumuyla ilgili belgeler olmalı. Devletin kendi belgeleri ile konuyu anlatmalıyız. Sözleşme vb. belgeleri görünce halk çoğu konuyu daha iyi anlayacaktır. Bugüne kadar mağduriyet yaşanan kentsel dönüşümlerle ilgili belgeler dosyamızda olmalı. Aynı şekilde tüm haberler, açıklamalar da olmalı. Toplantılara mümkünse daha önce kentsel dönüşümden mağdur olmuş başka bölgelerdeki insanları da çağırmalıyız. Yaşayan daha iyi anlatacaktır.

Mevcut veya planlanan projelerle halkın barınma, deprem sorunu çözülemez. Bizler “barınma hakkını, yerinde ıslah hakkını ve mahalle kültürünün korunmasını” savunmalıyız. Bunların sadece hukuk mücadelesi ile, sadece dava açarak savunulamayacağı açıktır. Buna göre;

- Bir mahalle tamamen yıkılmadan projeler üretilmelidir. Toplu şekilde yıkımlar olmamalıdır.
- Sağlam binalar korunmalıdır, yıkılmamalıdır. Güçlendirme imkanı olan binalar yıkılmayıp, güçlendirilmelidir.
- Halk mahallesinden ve sokağından farklı bir yerde ev sahibi olmamalıdır.
- Mevcut konutlardan korunması gereken evler korunmalıdır.
- Yıkım yapılması gereken evler yıkılınca yerine aynı yerde ev yapılmalıdır.
- Her işin içinde ve denetiminde halk olmalıdır. Bu uygulanacak bir proje olursa buna halk karar vermelidir. Uygulanacak proje herkes tarafından kabul edilmelidir.
- Halkın kaçak ev yapmasındaki en büyük neden; iskan, bina, inşaat ruhsatı gibi adlarla devletçe alınan vergilerdir. Mevcut evini yıkıp yapacak veya yeni ev yapan halktan hiçbir vergi alınmamalıdır.
- Mahalle veya binalar için çizilecek projeler halka bedava çizilmelidir.
- Halka, evini yenilemek veya binasını güçlendirmek için karşılıksız inşaat malzemesi veya mali destek sunulmalıdır.

- Yapılacak projelerde, az katlı binalar olmalıdır. Mevcut tek katlı binalar korunmalıdır.
- Yapılacak projeler rant odaklı olmamalıdır.
- Yapılacak projelerde, mevcut konut sayısının üstünde konut yapılmamalıdır.
- Devletin tüm olanakları halkın konut sorununu çözmek için harcanmalıdır.
- Devlet lüks konut üretimi yapmamalıdır.
- Halk tipi konutlar; depreme dayanıklı ve kaliteli malzemelerden yapılmalıdır.
- Halka bedava veya ucuz arsalar verilmelidir. Bu arsalar üzerine halkın ev yapmasına izin verilmelidir.
- Tekellere aktarılan paralar halka aktarılmalıdır.
- Devlet sosyal projeler üretip, halkın sağlıklı yaşayabileceği mahalleler kurmalıdır.
- Konut fiyatlarının inşaat ve emlak spekülörleri tarafından belirlenmesinin önüne geçilmelidir.
- Yapılacak her işin, her kurumun içinde halk olmalıdır.
- Yapılacak her işin, her bir aşaması aheni yapıp halkın denetim imkanı olmalıdır.
- Halkın mühendislerinin ve mimarlarının ürettiği projeler hayata geçirilmelidir.
- Halkın barınma hakkı koşulsuz kabul edilmelidir. Kimsenin evi yeni bir ev verilmeden veya yapılmadan yıkılmamalıdır.

Bunların hepsi istenildikten sonra kısa bir sürede hayata geçirilebilir. Ama bu düzenin amacı ne halkın barınma sorunu çözmek, ne de depreme dayanıklı binalar inşa etmektir. Bu nedenle yeni saldırılarla halkı mağdur edecekler.

Bugüne kadar kentsel dönüşüm ve diğer adlarla yapılan projelerde hak sahibi olanların ancak %10'unun evleri verilmiştir. Büyük oranda mağduriyetler doğmuştur. Kentsel dönüşüm yalanına inananlar veya bizlerin ulaşamadığı insanlar mağdur olmuştur. Kentsel dönüşüm gerçeğini anlayıp, bizim dediklerimizi yapanlar ise mağdur olmadılar.

ÇHD'li halkın avukatları halkın her sorununda halkın yanında olmuşlardır. Bundan sonra da olacaktır. Deprem korkusuyla yeni rantlar yaratmak isteyenlere karşı bugün de halkla birlikte mücadele edeceğiz.

DEPREM BÖLGESİNDE YAŞANAN AYRIMCILIKLAR

Av. Aytekin Aktaş

“İlk devletlerin toplumsal sınıfların kontrolü amacıyla bir zorlama aygıtı olarak kuruldukları, toplumsal ve ekonomik gelişmeler neticesinde feodal devletlerin yerini ulus devletlerin aldığı ve ulus devlet anlayışının kapitalizmin siyasi ve coğrafi ihtiyaçlarına hizmet ettiği için ayrımcılığı yapısal bir problem haline getirdiği söylenebilir.”

1-) Ayrımcılık Yasağı

Karşılaştırılabilir özne veya durumlar arasında, herhangi bir ayrımcılık temeline (*ırk, inanç, dil, cinsiyet, cinsel yönelim, vatandaşlık, yaş, engellilik, ekonomik durum, siyasi veya felsefi görüş, vs.*) dayanarak, objektif ve makul bir gerekçe olmaksızın eşitliği bozacak şekilde aynı veya farklı muamele uygulanmasına “ayrımcılık” diyebiliriz.¹ Ayrımcılık çoğu anayasada ve bütün uluslararası insan hakları metinlerinde yasaklanmıştır. Eşitlik ilkesi anlayışıyla insan hakları anlayışının sürekli gelişip değiştiği kabul edilecek olursa, ayrımcılık yasağının kapsamının da genişleyebileceği öngörülebilir.²

Ayrımcılık yasağı eşitlik talebinin mecburi sonucudur.³ Hukusal ve toplumsal eşitlikten bahsedildiğinde kastedilen bireysel değil, kamusal alandaki haklar bağlamındaki eşitliktir. Eşitlik düşüncesi tarih boyunca verilen mücadeleler sonucu siyasal ve sosyal haklardan ekonomik haklara erişebilmiştir.⁴

İnsanların tarımsal faaliyetlere odaklanması sebebiyle yerleşik hayata geçtikleri, ilk mülkiyet anlayışının oluştuğu, ilk artı değer ortaya çıktığı ve artı değer sonrakı nesillere aktararak güç farklılıklarının sürekli hale gelmesiyle birlikte sınıf ayrımının oluşmaya başladığı düşünülmektedir.⁵ İlk devletlerin toplumsal sınıfların kontrolü amacıyla bir zorlama aygıtı olarak kuruldukları, toplumsal ve ekonomik gelişmeler neticesinde feodal devletlerin yerini ulus devletlerin aldığı ve ulus devlet anlayışının kapitalizmin siyasi ve coğrafi ihtiyaçlarına hizmet ettiği için ayrımcılığı yapısal bir problem haline getirdiği söylenebilir.⁶

Wallerstein’e göre kapitalizm geniş anlamdaki ırkçılığı emek sınıfının devamlı sömürsü için bir zor aygıtı olarak kullanmakta ve sürekli olarak yeni “zenciler” yaratmaktadır.⁷

Mevcut kapitalist toplum sisteminin esasını, felsefi kaynağı aydınlanma düşüncesi, siyasi kaynağı Fransız Devrimi ve ekonomik kaynağı Sanayi Devrimi olan modernite oluşturur.⁸ Modern kapitalist toplumlarda ayrımcılık yapısal bir problem olarak süregelmektedir.

Günümüz eşitlik anlayışı temel olarak şekli eşitlik ve maddi eşitlik anlayışı olarak ikiye ayrılmaktadır. Liberal eşitlik anlayışı yasal ve şekli eşitliği temel alırken, marksist eşitlik anlayışı fiili ve maddi eşitliği amaçlar.⁹ Marksistlerin eşitlikten anladığı kanun önünde eşitlikten ziyade pratikteki / sonuçlardaki eşitliktir. Bu eşitlik anlayışı yapısal ayrımcılıkların handikaplarını gidermek için devlete ödevler yükler.

Doğrudan ayrımcılık yasağı şekli eşitlik anlayışının uzantısıyken, dolaylı ayrımcılık maddi eşitlik anlayışının getirdiği bir kavramdır. Herkes için aynı şekilde uygulanan ve görünüşte tarafsız olan genel muamelelerin, herhangi bir meşru amaca dayandırılmadan, kimi özneler üzerinde görece daha fazla negatif etkiye sebep olması veya böylesi bir ihtimale sebep olması dolaylı ayrımcılıktır. Dolaylı ayrımcılık sonucunun doğmuş olması bahse konu uygulamanın amacından bağımsız olarak değerlendirilir.¹⁰

“Ayrımcılık ve nefret suçlarının doğal afetler ve savaşlar gibi kriz zamanlarında daha çıplak şekilde görülebildiği ve etkilerinin daha derin ve yaşamsal olduğu da bilinen bir gerçektir.”

Doğrudan ayrımcılık yasağı şekli eşitlik anlayışının uzantısıyken, dolaylı ayrımcılık maddi eşitlik anlayışının getirdiği bir kavramdır. Herkes için aynı şekilde uygulanan ve görünüşte tarafsız olan genel muamelelerin, herhangi bir meşru amaca dayandırılmadan, kimi özneler üzerinde görece daha fazla negatif etkiye sebep olması veya böylesi bir ihtimale sebep olması dolaylı ayrımcılıktır. Dolaylı ayrımcılık sonucunun doğmuş olması bahse konu uygulamanın amacından bağımsız olarak değerlendirilir.¹⁰

Ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Beyanname giriş kısmında, 1., 2., ve 7. maddelerinde; BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 2., 3., 20. ve 26. maddelerinde; BM Ekonomik Sosyal Kültürel Haklar Sözleşmesi 2. ve 3. maddelerinde; 1969 tarihli BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşmesi’nde; BM 18 No.lu Genel Yorumu’nda; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 14. maddesinde ve Ek 12 No.lu

Protokol’de; Avrupa Konseyi’nin 1992 tarihli Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşmesi’nde ve daha pek çok bölgesel ve uluslararası insan hakları belgesinde düzenlenmiştir.¹¹

Türkiye de bu belgelerin çoğunu iç hukukta geçerli olacak şekilde kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin yürürlükteki Anayasasının 10. maddesinde eşitlik ilkesi düzenlenirken Türk Ceza Kanunu’nun 122. maddesinde ayrımcılığı doğrudan suç olarak tanımlayarak ayrımcılık yasağının ihlali cezai müeyyideye bağlanmıştır.¹²

Ayrımcılık yasağının ihlali hukukun konusunu oluştursa da ayrımcılığın nedenleri toplumsal ve siyasi mecralardan doğar. Bu mecralarda siyasi ve ekonomik saiklerle önyargıların ve kalıp yargıların üretildiği görülür. Bunlardan ise nefret söylemleri doğar.

“Ayrımcılık yasağının ihlali hukukun konusunu oluştursa da ayrımcılığın nedenleri toplumsal ve siyasi mecralardan doğar. Bu mecralarda siyasi ve ekonomik saiklerle önyargıların ve kalıp yargıların üretildiği görülür. Bunlardan ise nefret söylemleri doğar.”

Nefret söylemleri dışlama, tahakküm ve nefret suçları gibi farklı görünüşlerdeki nefret eylemlerini doğurur.¹³ Ayrımcılık ve nefret suçlarının doğal afetler ve savaşlar gibi kriz zamanlarında daha çıplak şekilde görülebildiği ve etkilerinin daha derin ve yaşamsal olduğu da bilinen bir gerçektir.

2-) 6-20 Şubat Depremlerinde Karşılaşılan Ayrımcılıklar

2.1-) Ayrımcılık Mağduru Gruplar

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremleri ile Hatay merkezli 20 Şubat depremleri süreçlerinde de ayrımcılığın ve nefret suçlarının maalesef her türlüyle karşılaşılmıştır. Sorumluluklarını yerine getirmeyen devlet ve hükümet yetkilileri, yaşanan ayrımcılığı engellemedikleri gibi bizzat pek çok ayrımcı uygulamaya da imza atmışlardır.

“Afet öncesi hazırlıklar, afet sırasındaki önlemler, afet sonrası ilk müdahaleler, arama kurtarma, yardım dağıtımı, altyapı tahsisi ve koordinasyon alanlarında devlet kurumlarının çok ciddi seviyedeki eksikliklerinden ve yanlışlıklarından tüm depremzedeler etkilense de azınlık grupları ve dezavantajlı gruplar tüm bu olumsuzluklardan tercihi olarak çok daha fazla şekilde mağdur edilmişlerdir.”

Depremler Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerini içine alan coğrafyada yaşanmıştır. Bu coğrafyanın yerlisi olan Aleviler (Kürt, Roman, Türk vd.)¹⁴, Arap Aleviler (Nusayriler)¹⁵, gayrimüslimler (Hristiyanlar, Yahudiler vd.)¹⁶, Kürtler¹⁷ ve Romanlar (Abdallar, Domlar, Romlar)¹⁸, çocuklar¹⁹, engelliler²⁰, göçmenler/mülteciler²¹, kadınlar²² ve LGBTİ+lar²³ gibi azınlık grupları ile dezavantajlı gruplar deprem sonrası süreçte arama kurtarma, barınma, sağlık²⁴, temel yaşamsal ihtiyaç yardımı ve diğer alanlarda yoğun şekilde ayrımcılığa maruz kalmışlardır.²⁵ Ayrımcılık sebepleri bunlarla sınırlı kalmamış, muhalif görüşteki insanların yoğun yaşadığı yereller de ayrımcılığa maruz kalmıştır.

Özellikle yıkımın en fazla olduğu illerden Adıyaman’da Aleviler, Romanlar ve Kürtler; Gaziantep’te Aleviler, göçmenler/mülteciler ve Kürtler; Hatay’da Arap Aleviler, gayrimüslimler ve göçmenler/mülteciler; Kahramanmaraş’ta Aleviler, göçmenler / mülteciler, Romanlar ve Kürtler; Malatya’da Aleviler ve Kürtler yoğun şekilde ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Öte yandan göçmenler / mülteciler, Romanlar ve

LGBTİ+lar afet bölgesindeki en kırılgan gruplar olarak dikkat çekmişlerdir.

Afet öncesi hazırlıklar, afet sırasındaki önlemler, afet sonrası ilk müdahaleler, arama kurtarma, yardım dağıtımı, altyapı tahsisi ve koordinasyon alanlarında devlet kurumlarının çok ciddi seviyedeki eksikliklerinden ve yanlışlıklarından tüm depremzedeler etkilense de azınlık grupları ve dezavantajlı gruplar tüm bu olumsuzluklardan tercihi olarak çok daha fazla şekilde mağdur edilmişlerdir.²⁶

Afet bölgesinde yoğun şekilde karşılaşılan bu ayrımcılık, on binlerce insanın yaşamını yitirdiği ve pek çok şehrin yıkıldığı bölgedeki insanların acısını ve mağduriyetini katmerleştirmiştir.

2.2-) Karşılaşılan Başlıca Ayrımcılık Türleri

Deprem bölgesinde en yoğun karşılaşılan ayrımcılık türlerinin inanç temelli ayrımcılık ve vatandaşlık temelli ayrımcılık (göçmen / mülteci düşmanlığı) olduğu gözlemlenmiştir. Her iki ayrımcılık iradesinin de siyasi saiklerden beslendiği düşünülmektedir.

Şöyle ki; deprem bölgesinde yoğun şekilde yaşayan Alevi nüfusun AKP hükümetine oy vermediği bilinen bir gerçektir. Saray rejimi devletin imkânlarını kendisine muhalif olan Aleviler için kullanmaktansa, görece daha az hasar almış olsa dahi kendisini destekleyen Sünni bölgeler için kullanmayı tercih etmiştir. Arama kurtarma ve yardım dağıtım faaliyetlerinin bu saikle dağıtıldığı pek çok depremzede tarafından dile getirilmektedir. Hatta öyle ki Alevilerin yoğun yaşadığı yerlere gönderilen arama kurtarma ekiplerinin ve yardım araçlarının istikametlerinin kamu personellerince değiştirilerek Sünnilerin yoğun yaşadığı bölgelere yönlendirildiğine ilişkin pek çok aktarım alınmıştır. Alevilere yönelik ayrımcılığın temeli hem inanca hem de siyasi düşünceye dayandığı için bu bağlamda çoklu ayrımcılıktan bahsedilebilir.

Bununla birlikte saray rejiminin iktidar ortağı olan milliyetçi bloğun da etkisiyle göçmenlere ve mültecilere yönelik de yoğun şekilde ayrımcılık yapıldığı ve nefret suçları işlendiği görülmüştür. Afetle mücadele konusunda ciddi şekilde sınıfta kalan hükümetin acılı halkın öfkesini başka yöne kanalize etmek amacıyla bölgedeki göçmenleri / mültecileri hedef gösterdiği düşünülmektedir. Henüz arama kurtarma faaliyetlerinin çok başlarında iken kamuoyunun ilgisi Suriyeli göçmenlerin yağma yaptıkları şeklindeki yapay bir gündeme çekilmeye çalışılmıştır. On binlerce insanın ihmaller sebebiyle canlarını kaybetmesine ve hayatta kalanların ihtiyaçlarının karşılanmamasına karşı duyulan toplumsal öfkede göçmenler / mülteciler günah keçisi haline getirilmek istenmiştir.

“On binlerce insanın ihmaller sebebiyle canlarını kaybetmesine ve hayatta kalanların ihtiyaçlarının karşılanmamasına karşı duyulan toplumsal öfkede göçmenler / mülteciler günah keçisi haline getirilmek istenmiştir.”

Bu iki grubun yanı sıra Romanlar ve Kürtler ırk temelli ayrımcılığa; kadınlar cinsiyet temelli ayrımcılığa; LGBTİ+lar cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim temelli ayrımcılığa, çocuklar ve yaşlılar yaş temelli ayrımcılığa; engelliler ve hastalar da sağlık temelli ayrımcılığa maruz kalmışlardır.

Romanlar da göçmenler / mülteciler gibi sınıflı toplumun en alt ekonomik grubunun bileşenleri olduğundan yoğun şekilde yağmacılıkla suçlanmışlardır. Her iki gruptan bireyler de diğer bireyler gibi deprem sonrasında hayatta kalabilmek için zorunluluk hali gereği yaşamsal ihtiyaçlarını mümkün olan en kolay şekilde karşılamak zorunda kalsalar da diğer gruplardan farklı olarak kimlikleri ve ekonomik sınıfları sebebiyle yağmacılık yaftasıyla iftiralara ve şiddet eylemlerine maruz kalmışlardır.

“Deprem sonrası yapılan temel yaşamsal ihtiyaçlara yönelik yardımlardan uzun süre yararlanamayan LGBTİ+lardan şanslı olanları büyük şehirlere göçebilmişlerdir.”

Bir başka ırk temelli ayrımcılığa maruz kalan grup olan Kürtler, depremden etkilenen çoğu bölgede Alevi inancına mensup olduklarından çoklu ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Bu iki azınlık grubunun her ikisine birden mensup olunması maruz kalınan ayrımcılığı da perçinlemiştir. Ancak diğer inançlara mensup Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin depremden görece az etkilenmiş olmaları hasebiyle niceliksel olarak bu hususta yoğun bir ayrımcılık yaşandığına dair güncel ve özgün bir veriye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte 2011 Van depremlerinde Kürtlerin

yoğun şekilde ırkçılığa ve ayrımcılığa maruz kaldığı hatırlanmaktadır.²⁷

Depremlerden sağ kurtulan LGBTİ+ların ise cinsel kimlik ve cinsel yönelim temelli ayrımcılığa maruz bırakıldıkları görülmüştür. Deprem sonrası yapılan temel yaşamsal ihtiyaçlara yönelik yardımlardan uzun süre yararlanamayan LGBTİ+lardan şanslı olanları büyük şehirlere göçebilmişlerdir. Saray rejiminin bu gruba karşı körüklemiş olduğu nefret afet sonrası kriz anında keskinleşmiş şekilde hissedilmiştir.

Yukarıda sayılan tüm ayrımcılık mağduru gruplar temel olarak mensup oldukları grup sebebiyle doğrudan ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve hastalar ise sahip oldukları dezavantajlar gözetilmediği için temel olarak dolaylı ayrımcılığa maruz kalmışlardır.

Afet ve sonraki süreçte özel ihtiyaçları gözetilmeyen dezavantajlı grup mensupları, sosyal devlete yüklenen vatandaşlarının temel ihtiyaçlarının insan onuruna yaraşır şekilde karşılanması ödevinin ihlali sebebiyle dolaylı ayrımcılık mağduru olmuşlardır.

Engellilerin arama kurtarma çalışmalarında gözetilmemesinden tutun da kadınların ve çocukların özel ihtiyaçlarının yardım dağıtım faaliyetinde göz ardı edilmesine kadar tüm ihmaller bu bağlamda değerlendirilebilir.

Kadınların maruz kaldığı sistematik ayrımcılık başta olmak üzere, bu başlıktaki her bir dezavantaj grubu ayrı çalışma gerektiriyor olup, çalışmamızda yalnızca bu tespitle yetinilecektir.

“Afet ve sonraki süreçte özel ihtiyaçları gözetilmeyen dezavantajlı grup mensupları, sosyal devlete yüklenen vatandaşlarının temel ihtiyaçlarının insan onuruna yaraşır şekilde karşılanması ödevinin ihlali sebebiyle dolaylı ayrımcılık mağduru olmuşlardır.”

2.3-)Yaşanan Ayrımcılıklardan Örnekler

-Adıyaman Baro Sekreteri Av. Erol Dede: “*Alevi köyleri olduğu için dış kapının dış mandalı gibiyiz. En son müdahalede en son yardımın geldiği yer. En son artarsa yaparız dedikleri bir yer. Ondan dolayı da hiçbir şekilde, hiçbir çalışma yapılmamış.*”²⁸

-Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Başkanı Cuma Erçe: “*İnsanların ‘yan köye battaniye gitti bize gelmedi şu sokağa erzak, gıda yardımı gitti bize gelmedi’ türünden verdiği örneklerin sayısı çoktu... Hatay’a gittik. Sanırım Samandağ ilçesiydi... Burada Alevi evlerinin es geçilip Sünni kesimlere yardım gittiğine şahit olduk ne yazık ki... TIR’larımızın çoğu sınırlarda, gümrüklerde uzunca süre bekletildi. Bazılarına gümrüklerde bazılarında girişlerdeki kontrol noktalarında AFAD tarafından el kondu.*”²⁹

-Alevi Kültür Dernekleri Genel Başkanı İsmet Kurt: “*Bir ayrımcılık hissediyoruz. Bunu inkâr etmiyoruz... TIR’ların durdurulması, AFAD’a aktarılması. Biz bu ülkenin insanlarıyız, burada yaşıyoruz.*”³⁰

-Gazeteci Murat Bayar’ın haber kaynağı : “*Kesinlikle Hatay’a özel bir ayrımcılık var. Partizanlık, liyakatsizlik ve dahası mezhepçilik var... İzmir’den 500 çadır yardımını kente götürürken, resmi yetkililer bu malzemeyi Osmaniye’ye götürdü. Nedeni, Hatay’a çadır girsin istenmiyor!*”³¹

-Elbistan Hasanali Mahallesi’nden Kürt Alevisi depremzede Leyla Aksu: “*Biz kimseye ulaşamadık. Devlet de bize el uzatmadı, yolları açmadılar. ... Ayrımcılık yapıldığını düşünüyorum. Bana bir el uzatılmamış, bir yardım edilmemişse elbette ben böyle düşünürüm.*”³²

-Adıyaman Merkez ilçesinin Kayalık Mahallesi’nden Roman depremzede Nazlı Konalca: “*Yemeğimiz yok. ‘Siz çingenesiniz, Karaçisiniz’ diyip bizi ayrı yerde tutuyorlar. Su istediğimizde yine aynı şekilde, ‘her birine bir küp su verin’ diyorlar ya da bize ‘siz de gelin alın’ demiyorlar. Bize yardım etmiyorlar. Herkese çadır ve konteynır vermeye başladılar bize getirmediler... Ayrımcılık yapıyor. Uzak yerlerden gelip burada hırsızlık yapıyor ama suçlanan biz oluyoruz. Ama biz öyle şeyler yapmıyoruz.*”³³

-Ekmek ve Gül, Depremzede Çocukların 23 Nisan’ı :” *Ekonomik açıdan da ağır koşullar altında olan mülteciler ayrımcılığa uğrarken, medya kanalıyla da yaygınlaştırılan ırkçılık mülteci çocukların güvenliğini de riske atıyor.*”³⁴

-Gülgün Erdoğan Tosun: “Engelli bireyler... Kuşkusuz dayanma güçleri ve seslerini duyurabilme becerileri daha azdı... Enkazdan sağ kurtulan engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun tuvalet, barınma, yiyecek, su ve ilaç temin edilmesi büyük bir zorluk oluşturdu.”

-Göç Araştırmaları Derneği, Göç ve Deprem: “Suriyelilerin deprem sonrasında çadır kentlerden, mahallelerden, Geçici Barınma Merkezlerinden ve kimi zaman devletin yerleştirdiği yerlerden bile tekrar tekrar çıkarıldıklarını gördük.”

-Eşitlik İçin Kadın Platformu, 6 Şubat 2023 Depremleri: “Özetle; kadınlar ve çocuklar günlerce karanlık şehirlerde, şiddet ve cinsel saldırı tehdidi altında yaşamak zorunda bırakıldı.”³⁵

-Antakyalı depremzede Seyhan: “Sıcak bir çorba içeyim dedim. Ama bir yandan kendimi kamufle etmek zorundayım. Ağzımı, yüzümü kapatıyorum ki trans olduğumu anlamasınlar.”³⁶

3-) Eşitlik Mücadelesi

Senenin belki de en soğuk ve havası en çetin günüydü. Depremin olduğunu duyar duymaz arama kurtarma ve ilk yardım bilenler öncelikli olmak üzere aralarında derneğimiz üyesi meslektaşların da olduğu dayanışmaya dayalı gönüllü ekipleri oluşturuldu.

Ayrımcılık daha yaşadığımız şehirden çıkmadan başladı. Muktedirlerin türlü ikincil faaliyeti için kullanılabilen kamuya ait ulaşım araçları yüz binlerce insanın etkilendiği bir afette ulaşılmaz olmuşlardı. En hızlı şekilde toparlanan gönüllü arama kurtarma ve ilk yardım ekipleri için araç bulabilmemiz saatlerimizi aldı. Bulduğumuz araçların da valilik tarafından şehirden çıkışlarının engellendiğini öğrendik.

“Yurdun ve dünyanın dört bir yanından arama kurtarma, ilk yardım ve yardım dağıtımına gelen pek çok güzel yürekli insanla birlikte, afetzedeyken bile nezaketten ve alçak gönüllülükten vazgeçmeyen kalender halkımızla olabildiğince dayanışma gösterdik. Tekrardan gördük ki “Dayanışma ezilenlerin nezaketidir”.”

Zar zor ve neredeyse gizlice şehirden çıkabilsek de çok basit müdahalelerle çözülebilecek kar kaynaklı ve ihmale dayanan yol kapanmaları sebebiyle İzmir’den Hatay’a 30 saatte varabildik. Aynı otobüste yolculuk ettiğimiz gönüllü bir arama kurtarma topluluğunun talebine rağmen AFAD’ın talimatı sebebiyle Hatay’a gönderilmediğine de şahit olduk.

Deprem bölgesinde yukarıda da aktarıldığı üzere ihmalin, ayrımcılığın, zorbalığın, yalancılığın ve hainliğin her türlüünü de; dayanışmanın ve umudun her türlüünü de gördük ve yaşadık.

Yurdun ve dünyanın dört bir yanından arama kurtarma, ilk yardım ve yardım dağıtımına gelen pek çok güzel yürekli insanla birlikte, afetzedeyken bile nezaketten ve alçak gönüllülüğten vazgeçmeyen kalender halkımızla olabildiğince dayanışma gösterdik. Tekrardan gördük ki *“Dayanışma ezilenlerin nezaketidir”*

Muktedirlerin pek çok farklı görünüşte olup aslında tek bir yanılığdan doğan; kendilerini diğer canlılardan ve geniş anlamda varlığın geri kalanından üstün gören anlayışının altında ezilenlerin vermek zorunda olduğu yegâne mücadeledir eşitlik kavgası.

Zalimin zulmüne inat hayatı yaşanılabilir kılmak için öteden beri süregelen eşitlik mücadelesi aydınlık gönüllerde, bükülmez bileklerde ve devrimci gülüşlerde taşınmaya devam edecek.

Yeryüzü aşkın yüzü oluncaya dek!

- 1 Ülkü Doğanay, “Ayrımcılık, Söylem ve Medya”, Ayrımcılığın Yüzleri, (Der. Ülkü Doğanay), Kapasite Geliştirme Derneği, Ankara, 2018, s.17.; David J. Harris ve diğerleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, çev. Mehveş Bingöllü Kılıcı ve Ulaş Karan, 1. Baskı, Avrupa Konseyi, Ankara, 2013, s.599.
- 2 Ulaş Karan, “Eşitlik İlkesi ve Ayrımcılık Yasağı: Hukuksal Çerçeve”, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar, (Der. Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan), 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, s.136.
- 3 Mesut Gülmez, İnsan Hakları ve Avrupa Birliği Hukukunda Ayrımcılığın Kaldırılması ve Türkiye, 1. Baskı, Belediye-İş Yayınları, Ankara, 2009, s.4.
- 4 Orhan Hançerlioğlu, Düşünce Tarihi, 2. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1974, ss. 107-110.; Ensari Yücel, Uluslararası ve Avrupa Konseyi Belgelerinde, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Ayrımcılık Yasağı ve Denetimi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015 ss.7-12.; Mehmet Merdan Hekimoğlu, “İnsan Haklarının Tarihsel Perspektif İçerisindeki Gelişimi”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, Balıkesir, 2003, ss. 75, 76.
- 5 Mehmet Tefvik Özcan, Modern Toplum ve Hukuk Devleti, 1. Baskı, XII Levha Yayınları, İstanbul, 2008, ss.11-14.; Aslı Kayhan, “Toplumsal Eşitsizlikler ve Ayrımcılık”, Uluslararası Ayrımcılık Konferansı, Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, İstanbul, 26-27 Mayıs 2018, s. 131.; İlyas Coşkun, Ayrımcılık Yasağı Bağlamında Devletin Negatif ve Pozitif Yükümlülükleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015, s.6.
- 6 Özcan, ss. 49-62; Kayhan, s. 131.
- 7 Immanuel Wallerstein, “Kapitalizmin İdeolojik Gerilimleri: Irkçılık ve Cinsiyetçilik Karşısında Evrenselcilik”, Irk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler, çev. Nazlı Ökten, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, ss.39-49.’den aktaran; Hatice Çoban Keneş, “İdeolojik Bir İnşa Olarak Yeni Irkçılık: Günümüz Irkçılığını Tartışmak, Anlamak ve Adlandırmak”, Ayrımcılığın Yüzleri, (Der. Ülkü Doğanay), Kapasite Geliştirme Derneği, Ankara, 2018, ss. 41, 42.
- 8 Serkan Ekiz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Din ve İnanç Özgürlüğü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007, ss. 17-26.; Arus Yumul, “Ötekiligi Bedenlere Kaydetmek”, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar, (Der. Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan), 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012, ss. 90, 91.
- 9 Zafer Gören, “Genel Eşitlik İlkesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 3, 2016, s. 3281.; Sandra Fredman, Discrimination Law, 2nd Edition, Oxford University Press, New York, 2011, ss. 7-15.
- 10 Aytekin Aktaş, AİHM Kararları Işığında İnanç Temelli Ayrımcılık Yasağı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2022, s. 89.
- 11 Aktaş, ss. 6-49.
- 12 Ulaş Karan, “Türk Hukukunda Ayrımcılık Yasağı ve Türk Ceza Kanununun 122. Maddesinin Uygulanabilirliği”, TBB Dergisi, Sayı 73, 2007,ss. 155-160.
- 13 Mustafa Kemal Coşkun ve Ercan Şen, Türkiye’de Ayrımcılık Algısı ve Hak Arama Mekanizmalarına Başvuru Sürecinde Karşılaşılan Engeller, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı ve Eşit Haklar İçin İzleme Derneği, Ekim 2020, s. 3669
- 14 <https://pirha.org/alevi-koylerine-ayrimcilik-uygulaniyor-video-370095.html/09/04/2023/>; <https://haber.sol.org.tr/haber/depremde-alevi-koylerine-yardim-dagitilirken-ayrimcilik-yapildi-mi-367126>; <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/090220239>
- 15 <https://www.toplumsal.com.tr/gundem/depremde-tum-oklar-hatay-i-gosteriyor-h106495.html>
- 16 <https://cagdashukukcular.org/wp-content/uploads/2023/03/HATAY-CHD-Deprem-Gozlem-Raporu.pdf>
- 17 <http://mezopotamyaajansi35.com/tum-haberler/content/view/199253>
- 18 <https://www.sivilsayfalar.org/raporlar/romani-godi-kahramanmaras-depreminin-roman-gruplarinin-uzerine-etkisi-bilgi-notu/>; <https://www.politikyol.com/ayrimcilik-bitmiyor/>; <https://media4democracy.org/news/deprem-blgisinin-tekileri-gmenler-ingeneler>
- 19 <https://ekmekvegul.net/storage/documents/FTSHiQaW9naiNmaIm23Tn1g56QM1L42zFD2VA9XV.pdf>; <https://www.cocukvakfi.org.tr/cocuk-vakfindan-deprem-ozelinde-3-rapor-1-sosyal-sorumluluk-projesi-ve-deprem-ve-cocuk-ozel-sayisi-hazirlaniyor/>; <https://www.gazeteduvar.com.tr/9-depremede-cocuk-ismailaga-cemaati-tarafindan-isletilen-kuran-kursuna-verildi-haber-1605281>
- 20 <https://www.politikyol.com/engelliler-ve-deprem/>; <https://www.gazeteduvar.com.tr/depremde-engelli-olmak-ayri-cadir-tekerlekli-sandalye-tuvallet-ihtiyaci-haber-1604034>
- 21 <https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/311/G%C3%B6%C3%A7%20ve%20Deprem%20-%20Durum%20Tespit%20Raporu.pdf>
- 22 https://esik.org.tr/s/2547/i/ESIK_DepremRaporu_TCE_BakisAcisindan_GelecegeNotlar.pdf; <https://morcati.org.tr/izleme-raporlari/depremden-etkilenen-bolgede-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-mekanizmalari/>; <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/afettede-kadinlar-sorunlarimiz-buyuk-ihtiyaclarimiz-karsilanmiyor-guvende-hissetmiyoruz-2052571>
- 23 https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/003/747/original/DEPREM_SONRASI_GEC%CC%A7%CC%87C%CC%87_BARINMA_MEKANLARI.pdf?1678447144; <https://ekmekvegul.net/gundem/depremin-ardindan-ayrimcilik-buyuyor-depremede-lgbtiler-neler-yasiyor/>; <https://t24.com.tr/yazarlar/yildiz-tar-insan-manzaralari/depremde-katmerlenen-ayrimcilik-agzimi-yuzumu-kapatiyordum-trans-oldugumu-anlaminlar-diye-38760>
- 24 <https://www.gazeteduvar.com.tr/fincanci-deprem-bolgesinde-saglik-hizmetinde-ayrimcilik-var-haber-1605380>
- 25 <https://www.ihd.org.tr/hatay-ili-deprem-raporu/>; <https://gazetekarınca.com/gazeteci-iskit-ve-arşlan-deprem-bolgesinde-ihitiyacilar-hala-giderilmedi-ayrimcilik-var/>; <https://t24.com.tr/yazarlar/candan-yildiz/ayrimcilik-deprem-bile-sarsmiyor-bildiginiz-gibi-degil,38841>; <https://kadinininsanhaklari.org/6-subat-depremlerine-iliskin-birincil-tespitler-ve-acil-talepler/>; <https://hdp.org.tr/tr/deprem-bolgesindeki-1512-muhtar-ile-gorustuk/17159/>
- 26 <https://baskameca.com/guncel-deprem-raporlari/>; <https://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2023/03/6-SUBAT-2023-KAHRAMAN-MARAS-PAZARCIK-VE-ELBISTAN-DEPREMLERI-ON-GOZLEM-RAPORU-SON-HALI.pdf>; <https://xf2.ikon-x.com.tr/ses/2023/04/SES-IKINCI-AY-DEPREM-INCELEME-RAPORU.pdf>; <https://tip.org.tr/wpcontent/uploads/2023/03/Turkiye-Isçi-Partisi-Deprem-Suclari-Raporu-2023.pdf>; <https://umutsen.org/index.php/deprem-gozlem-raporu/>; <https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiyesuriye-6-subat-depremleri-hakkinda-insan-haklari-odakli-bir-degerlendirme>; <https://ilerihaber.org/icerik/maden-muhendisleri-odasindan-deprem-raporu-150835>; <https://ilerihaber.org/icerik/maden-muhendisleri-odasindan-deprem-raporu-150835>
- 27 Hatice Çoban Keneş, “Depremin Görünürleştirdiği Yeni Irkçı Söylemler: “İlahi Adalet” ve “Kürt Depremi””, İletişim: Araştırmaları Dergisi, Cilt 9, Sayı 1-2, 2011, ss. 47-72.
- 28 <https://pirha.org/alevi-koylerine-ayrimcilik-uygulaniyor-video-370095.html/09/04/2023/>
- 29 <https://haber.sol.org.tr/haber/depremde-alevi-koylerine-yardim-dagitilirken-ayrimcilik-yapildi-mi-367126>
- 30 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/090220239>
- 31 <https://www.toplumsal.com.tr/gundem/depremde-tum-oklar-hatay-i-gosteriyor-h106495.html>
- 32 <http://mezopotamyaajansi35.com/tum-haberler/content/view/199253>
- 33 <https://media4democracy.org/news/deprem-blgisinin-tekileri-gmenler-ingeneler>
- 34 <https://ekmekvegul.net/storage/documents/FTSHiQaW9naiNmaIm23Tn1g56QM1L42zFD2VA9XV.pdf>
- 35 https://esik.org.tr/s/2547/i/ESIK_DepremRaporu_TCE_BakisAcisindan_GelecegeNotlar.pdf
- 36 <https://t24.com.tr/yazarlar/yildiz-tar-insan-manzaralari/depremde-katmerlenen-ayrimcilik-agzimi-yuzumu-kapatiyordum-trans-oldugumu-anlaminlar-diye-38760>

DEPREMLERDE YAŞANAN ÖLÜMLER, ÖLÜYE SAYGI VE İHMALLERİN ADLİ TIBBİ BOYUTU

Dr. Ümit Biçer,
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

Ne Yaşadık, Neden Yaşadık?

Üzerinde yaşadığımız coğrafyanın var olmasına yol açan doğa olaylarının 6 Şubat 2023 tarihinde bir kez daha dramatik bir değişime yol açtığına tanık olduk. Yaşadığımız sarsıntı sonrası depremlerle ilgili ilk haberlerle birlikte; bizleri, bu coğrafyayı var eden insanların öldüğünü, yaralandığını, sakat kaldığını, yaşam alanlarının, hastanelerin, okulların, çalışma, toplanma, ibadet mekânlarının yıkıldığını görmek daha büyük bir sarsıntıya yol açtı.

“Afetin yalnızca doğa olayının kendisi olmadığını, insanların, toplumların ve siyasi iktidarların bu konudaki sorumlulukları, yaptıkları ve yapmadıkları ile afete dönüştüğünü; yaşanan tüm kayıpların ve sorunların yalnızca depremlerle açıklanmayacağını ve depremlerden kaynaklanmadığını bir kez daha dramatik bir şekilde anladık.”

Bu olayların olacağını, yaşanacağını bildiğimiz halde koruyucu önlemlerin alınmaması; arama ve kurtarma çalışmaları, acil tıbbi müdahaleler, temel yaşamsal gereksinimlerinin karşılanması için hızlı ve acil adımlar atılmaması; atılan adımların yetersizliği ve ihmaller, gelecekle ilgili kaygıların, belirsizlik duygusunun giderilmemesi; insanı, insan haklarını merkeze koyan bir yaklaşımın olmaması da krizi ve kargaşanın boyutlarını büyüttü, sorunları ağırlaştırdı. Zaten tek başlı otoriter bir yönetim modeli olmasına karşın, siyasi iktidar krizi çözmek ve yönetmek adına deprem sonrası olağanüstü hâl ilanına başvurdu. İletişime ve sosyal medyaya müdahale ederek yasaklar ve engeller getirdi. Lakin yine de bunlar siyasi iktidarın ölümlerle ilgili sorumluluğunu ve hakikati ortadan kaldırmaya yetmedi. Afetin yalnızca doğa olayının kendisi olmadığını, insanların, toplumların ve siyasi iktidarların bu konudaki sorumlulukları, yaptıkları ve yapmadıkları ile afete dönüştüğünü; yaşanan tüm kayıpların ve sorunların yalnızca depremle açıklanmayacağını ve depremden kaynaklanmadığını bir kez daha dramatik bir şekilde anladık.

Bugün de meselenin sadece teknik bir mühendislik meselesiymiş gibi konut inşasına indirgenmesi, doğayı gözetmeyen, bilimsel doğruları ve önermeleri dikkate almayan, aceleci, uygun olmayan adımlar atılması yine benzer sonuçlarla karşı karşıya kalmamıza yol açacak. Yaşam alanları ve ortak sürdürülebilir bir geleceğin insanı özne olarak dikkate almadan, toplumun tüm kesimlerini sürece katmaksızın, onlara rağmen otoriter yöntemler ve yaklaşımlarla hayata geçirilemeyeceğini biliyoruz.

Depremi ilk günlerinde yaşanan kargaşa, ölenlerle ilgili kimliklendirme ve kayıt sisteminde yaşanan ciddi sorunlara rağmen yaşamını yitirenlerin sayısı, resmî açıklamalara göre 50 bini aşmış durumda. Tüm gösterişli ve iddialı söylemlere karşın kamusal gücün yetersiz kalması nedeniyle destek ve yardım çalışmalarının geciktiğinin, bunun da can kaybını arttırdığının farkındayız. Yaşadığımız coğrafyada sürekli tekrarlanan deprem risklerine yönelik hazırlık ve planlama yapılmaması, yeterli kaynak ve insan gücü ayrılmaması, erken ve acil müdahalelerin gerçekleşmemesi, çöken sağlık hizmetleri kayıpların daha da artmasına yol açtı. Hepimiz bu kayıpların büyük bölümünün önlenilebilir olduğunu biliyoruz. Tartışmanın siyasi iktidarın güç ve iktidar sahibi olduğu bir alana çekilerek ölenlerin resmî açıklamalarda sayılarla ifade edilen soğuk verilere dönüştürülmesi; hangi ciddi hata, ihmal ve yetersizliklerin ölümlere yol açtığının, ne kadarının önlenilebileceğinin ve kimlerin sorumlu olduğunun tartışılmasını istemediğini düşündürüyor. Lakin ısrarla neler yaşandığını, nelerin yapılması gerektiğini, nasıl bir onarım süreci yürütüleceğini, depremin neden olduğu kayıpların azaltılması ve bir daha aynı şeyleri yaşanmaması için neler yapılması gerektiğini konuşmak gerekiyor.

Adli Tıp Yönünden Ölümler Ve Yaşadıklarımız

Enkaz altından cenazelerin çıkarılma, taşınma, ailelere teslim edilme şekli, cenazelerin bekletilmesi, ölen binlerce insanın kimliği belirsiz olarak kimsesizler mezarlığına defnedilmesi, bu coğrafyada daha önce faili belli cinayetlerde tanık olduğumuz tartışmaları ölüye saygı ve onurlu bir şekilde gömülme hakkı meselelerini bir kez daha hatırlamamıza ve konuşmamamıza yol açtı. Bunun için ben de adli tıp alanından, ölümlerle ilgili yapılan / yapılmayanlara dair konuşmakla başlamak istiyorum.

İnsanın ölümle ve ölümlerle kurduğu ilişki, yaşamla kurduğu ilişkidir. Tarihin eski çağlarından bugüne insanın ölüm ve ölümle ilgili davranışlarını içselleştirme ve dönüştürme süreci, yaşamlarının anlamını ve değerini korumak ve geçmişleriyle gelecekleri arasında bağ kurabilmek için ölümlerini hatırlamaya, onlarla ilgili sorumluluklarını yerine getirmeye / getirmiş olmaya ihtiyaç duymuştur. İnsanın sadece fiziksel bir

bedenden ibaret olmadığı, duygusal, zihinsel ve ruhsal boyutlara sahip olduğu, hayatta olduğu gibi öldükten sonra da anılmayı ve hatırlanmayı hak ettiği ve bu hatırlamanın geleceğe ve ölümsüzlüğe dair bir beklenti olduğu düşünülmüştür.

“Ölüye saygı gösterme ve onları onurlu bir şekilde gömme hakkı da yaşam hakkı çerçevesinde temel bir insan hakkıdır.”

Tüm bu eylem, düşünce ve duygular insanlığın ortak kültürel mirasını, inanç sistemlerini, toplumsal belleğini oluştururken, insanların ölüleriyle vedalaşmaları, onu kendi elleriyle toprağa gömmeleri, ona dair sözleri ve ağıtları bir ritüele dönüşürken “ölüye saygı gösterme ve onları onurlu bir şekilde gömme hakkı” da temel haklardan biri olarak belirmeye başlamıştır. “Ölüye saygı gösterme ve onları onurlu bir şekilde gömme hakkı” da yaşam hakkı çerçevesinde temel bir insan hakkıdır.

Özsoy, bedenden ve mezardan mahrumiyetin yası da imkânsızlaştırdığını, ne ölülerin tam ölebildiğini ne de yaşayanların hayata kaldıkları yerden devam edebileceğini söyler. Judith Butler da ‘*yası tutulamayan hayat, hayat değildir*’ der. Ölüsünü gömebilmek, mezarına gidip inancına uygun ritüellerini yerine getirmek, yitirdiği insanın yokluğunun verdiği belirsizlikten ve bitimsiz travmadan bir nebze uzaklaşmasına da yardımcı olur. Tüm bunlar nedeniyle kitlesel felaketlerde acil müdahalelerin yanı sıra kayıpların ve ölümlerin varlığında yapılacak çalışmalarla ilgili bilgiyi, deneyimli insan gücünü kapsayacak, yaşanan kaygı, endişe ve belirsizlikleri ortadan kaldıracak, toplumsal dayanışmayı güçlendirecek adımlar atılmalıdır.

Ne yazık ki son yaşanan depremler ve ardından yaşanan sel sonrasında felaketin yaşandığı yerlerde olan insanların yaşayıp yaşamadığı, sağ olanlarla ilgili arama kurtarma çalışmalarının nasıl yürütüldüğü, ölenlerle ilgili kimliklendirme ve defin işlemlerinin usulüne uygun yürütülüp yürütülmediği hakkında yeterli, inandırıcı bir bilgiye ulaşmakta güçlük çekildi. Siyasi iktidar otoriter, ayrımcı ve ötekileştirici yaklaşımıyla toplumun, meslek odalarının ve sivil toplumun katılımını, çalışmaların organizasyonu ve yürütülmesi sürecinde yer almasını engellemesi felaketin ilk günleri / haftası içindeki çalışmalarda ciddi aksaklıklara ve güvensizliklere yol açtı. Toplum tüm engellemelere rağmen medyada, sosyal iletişim ağlarında paylaşılan bilgiler ile bu aksaklıkları öğrendiği halde kimliklendirme, cenazelerin ailelere teslim edilmesi, mezar yerlerinin belirlenmesi, defin işlemleriyle ilgili ritüellerin yerine getirilmesi hususlarındaki hatalar, öngörüsüzlük ve basiretsizlik hâkim davranış olarak sürdürüldü.

“Eğer ortak ve sürdürülebilir bir hayat tahayyülümüz olacaksa ölümle ilgili yapılacakları hâkim olana göre değil ötekileştirilen tüm etnik, inanç ve toplumsal cinsiyet kimlikler temelinde gerçekleştirilebilmeyi düşünmek ve buna uygun yapılanmalar oluşturmakla başlayabiliriz.”

Ölümlerin yaşandığı yerlerin çok kültürlü yapısı dikkate alınmadan cenazelerle ilgili ritüeller siyasi iktidarın esas aldığı inanç temelinde yürütüldü. Gömme hakkı, etnik, inanç, toplumsal cinsiyetleri farklı olan kimliklerin tanınmasıdır. Onların orada yaşadığını, o topraklara ait olduğunu, sürdürülebilir bir yaşamın geleceğin birlikte kurulmasıyla mümkün olabileceğinin kabulüdür. Eğer ortak ve sürdürülebilir bir hayat tahayyülümüz olacaksa ölümle ilgili yapılacakları hâkim olana göre değil ötekileştirilen tüm etnik, inanç ve toplumsal cinsiyet kimlikler temelinde gerçekleştirilebilmeyi düşünmek ve buna uygun yapılanmalar oluşturmakla başlayabiliriz.

Kitlesel felaketlerle ilgili deneyimler, felaket sonrası resmî kurumların, meslek odaları, uzmanlık dernekleri ve sivil toplum örgütlerinin toplumun ve bağımsız uzmanların denetimine açık olacak şekilde bilimsel standartlara uygun olarak iş birliği içinde çalışmasının adalet duygusunu ve samimiyet algısını güçlendirdiğini ve yürütülen çalışmalara güven duyulmasını sağladığını göstermektedir.

Adalet duygusunu güçlendiren; yalnızca yargı süreçleri değil, süreçte yaşananlar, kurulan ve kullanılan dil, yaşanan travmaların ve acının farkındalığı, samimiyet, sahicilik ve de en önemlisi hakikate ulaşma çabasının varlığıdır.

Kimliklendirme, Bekletilen Cenazeler ve Kimsesizler Mezarlıkları

Kimliklendirme, ölüm zamanı, ölüm nedeninin belirlenmesi hususu adli tıbbın çalışma alanına girmektedir. Türkiye’de adli tıp uzman ve asistanları ağırlıklı olarak Adli Tıp Kurumu’nda (ATK) istihdam edilmekte, devlet ATK’yı resmi bilirkişilik yapılanması olarak tanımlamaktadır. Buna karşın üniversitelerde, eğitim araştırma hastanelerinde çalışan adli tıp uzman ve asistan sayısı da azımsanmayacak düzeyde olup bu yapılar alana ait bilgi üretimine ciddi katkılar vermektedir. Diğer yandan alanın uzmanlık derneği olan Adli Tıp Uzmanları Derneği tüm adli tıp uzmanları ve asistanlarını kapsayan, kitlesel felaketlerde ölenlerle ilgili bu coğrafyanın yanı sıra dünyanın farklı coğrafyalarını da kapsayan bir deneyime ve bilgi birikimine sahiptir. Ne yazık ki yaşadığımız depremler sonrası ATK, sürece ATUD’u, üniversite ve eğitim araştırma hastanelerini yapısal olarak dahil etmemiş, uzman ve asistanların kurumlarından izin alarak kendi organizasyonları içinde yer alabileceğini bildirmiş, ATUD üyeleri de bireysel çabaları sonrası ATK’nın organizasyonuna dahil olabilmışlerdir.

“Adalet duygusunu güçlendiren; yalnızca yargı süreçleri değil, süreçte yaşananlar, kurulan ve kullanılan dil, yaşanan travmaların ve acının farkındalığı, samimiyet, sahicilik ve de en önemlisi hakikate ulaşma çabasının varlığıdır.”

Kitlesel felaketler sonrası dünyanın farklı yerlerinde adli tıp alanında yürütülen çalışmalar; resmi kurumların tek başlarına yürüttüğü çalışmaların, erken, etkili müdahalelerde bulunamadığını, insan gücü ve kaynaklardan yeterince yararlanılamadığını ve en önemlisi de güvenilirlik konusundaki endişeleri gideremediğini göstermektedir. Acil müdahalelerle eş zamanlı olarak gelecekle ilgili endişeleri gidermek, güven duygusunu oluşturmak ve onarım süreçleri için toplumsal dayanışma ve tüm zarar görenlerin özne olarak katılımı önemli olduğundan, deneyimi ve bilgiyi ortaklaştıracak demokratik işleyişe dayalı organizasyonları oluşturmak ve güçlendirmek önem kazanmaktadır.

“Acil müdahalelerle eş zamanlı olarak gelecekle ilgili endişeleri gidermek, güven duygusunu oluşturmak ve onarım süreçleri için toplumsal dayanışma ve tüm zarar görenlerin özne olarak katılımı önemli olduğundan, deneyimi ve bilgiyi ortaklaştıracak demokratik işleyişe dayalı organizasyonları oluşturmak ve güçlendirmek önem kazanmaktadır.”

Tüm bunlar etik, bilimsel ilkeleri esas alarak hızlı ve etkili müdahaleyi gerçekleştirecek, yapılan tüm işlemleri belgeleyecek, kaydedecek, insan gücü ve yeterli kaynağın koordinasyonunu sürekliliğini sağlayacak, planlayacak organizasyonunun önemine işaret etmektedir. Ancak bu yolla sorumluluk alabilecek tüm insan gücü ve kurumlarla bilginin, deneyimlerin ve çalışmaların ortaklaştırılması söz konusu olabilecektir. Adli tıbbın, insana dokunduğu, bedendeki yaraların / izlerin nedenini, niçinini, açılan yaraların nasıl kapanacağını sorguladığı ve bir daha açılmaması için neler yapılması gerektiğini ele aldığı değerlendirilirse; işleyişin salt mevzuatlara, teknik meselelere indirgenemeyeceği ve bunun için de ötekini dikkate alması, hissetmesi ve birlikte hareket etmesi gerektiği anlaşılacaktır. Ancak tüm bunlardan sonra bilgiyi ve deneyimi ortaklaştırmak, felakete müdahalede öncelikleri, gereksinimleri, görev ve çalışma standartlarını, etik ilkeler ve destek mekanizmalarının neler olduğunu gösteren bilgi notlarını, yönergeleri, kılavuzları oluşturulabilmek, alandaki insan gücünün diğer kurumlar veya bağımsız uzmanları da içerecek şekilde planlayabilmek, periyodik olarak gözden geçirmek ve eğitimler gerçekleştirmek mümkün olabilecektir.

Kitlesel felaketlerde bir kişinin ölüp ölmediği, öldüyse neden, nasıl ve ne zaman öldüğü sorusu salt hukuki, teknik bir soru olmayıp, ölenin yakınları için ruhsal anlamda baş edilmesi gereken soruya ve düşünceye yol açmaktadır.

Ölümün beklenir olduğu durumlara göre, zamansız ve ani kayıplar “yas” tutulmasını güçleştirir. Zamansız ve beklenmedik bir anda, özellikle şiddet ya da korkunç bir olay sonucu meydana gelen kayıplar “travmatik yasa” yol açar. Bireyde oluşan tepkiler süreklilik özelliği taşır, psiko-sosyal işlevsellik alanlarında önemli derecede bozulmalara ve ruhsal bozukluklara yol açar.

Travma ve kaybın eşzamanlı olarak yarattığı ikili etki ile, bireyin dünyayı algılama biçimi ve baş etme mekanizmaları ciddi oranda örselenir. Tüm bunların sonucunda bireyin yas tepkilerinin çözümlenme süreci uzar. Eğer yitirdikleri insanların cenazelerine ulaşamazlarsa geride kalanlar için süreç “o anla başlayan ve o ana geri dönmeyle tamamlanan” sonsuz bir bekleyişe dönüştürülür. Zamanın durmaksızın akışına karşın, ölenin yakınları ve toplum, yaşanan değişimlere uyum sağlamayı ve zamanı yakalamayı başaramayıp travma ve etkileriyle yaşamaya devam eder. Siyasi iktidarlar ve toplumun geri kalanı tarafından travmanın görmezden gelinmesi, iktidarın dili kullanılarak normalleştirilmesi ve travmaya yol açan nedenlerin ortadan kalkması, bir daha yaşanmaması için adım atılmadığında bu travma nesilden nesile aktarılarak büyütülür. Toplumsal ve bireysel belleğimize kazınan travma, hakikat ve adalete olan inancı, toplumsal dayanışma ve birlikte yaşama gücünü zayıflatır.

“Siyasi iktidarlar ve toplumun geri kalanı tarafından travmanın görmezden gelinmesi, iktidarın dili kullanılarak normalleştirilmesi ve travmaya yol açan nedenlerin ortadan kalkması, bir daha yaşanmaması için adım atılmadığında bu travma nesilden nesile aktarılarak büyütülür.”

İnsanların enkaz altından hızla çıkarılması, acil sağlık müdahalesinde bulunulması, yaşamsal gereksinimlerinin karşılanması beklenirken mevcut insan gücü ve kaynaklarının önceliği de bu konular olmaktadır. Ölümlere ise daha sonraya ertelenebilecek veya cenaze yakınlarının olanakları ile çözmeleri beklenen bir mesele gibi yaklaşılmaktadır. Oysa insanların yas tutma hakkını onlara geri vermenin tek yolu ölen kişilerin bir an önce kimliklendirilmesi, son buluşma ve usulünce gömebilmeleri için yakınlarına teslim edilmesi ve sonrasında yaşanan travmayla baş edilmesi için ruhsal olarak desteklenmeleridir.

“Oysa insanların yas tutma hakkını onlara geri vermenin tek yolu ölen kişilerin bir an önce kimliklendirilmesi, son buluşma ve usulünce gömebilmeleri için yakınlarına teslim edilmesi ve sonrasında yaşanan travmayla baş edilmesi için ruhsal olarak desteklenmeleridir.”

Bununla birlikte yasal gereklilikleri, eksik, hatalı değerlendirmeler nedeniyle karşılaşılabilecek sorunları ve yeni travmaları dikkate alarak ölümlerle ilgili işlemler uluslararası bilimsel standartlara uygun yürütülmelidir. Arjantin Adli Antropoloji Topluluğu, İsviçre Kızılhaç’ı, Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı’nın kimliklendirme yönergelerinde kimliklendirmede “birincil” (DNA, parmak izi, diş ve kemik yapıları görüntülerinin eşleştirilmesi) ya da “ikincil” (giysiler, kişisel eşyalar, beden yapısı, dövme, ameliyat izleri, tıbbi cihaz, protez vb.) tüm tanımlayıcı verilerden yararlanılması gerektiği belirtilmektedir. Birincil tanımlayıcılar güvenilir bilimsel kimliklendirme aracı olarak ele alınabilirken ikincil tanımlayıcıların tek başına uygun bir tanımlama araçları değildir. Ayrıca cenazenin bulunduğu yer, kimin ne zaman bulduğu gibi tanımlayıcı verileri destekleyen bilgiler de önemlidir.

Kayıtların düzgün tutulmadığı, felaketin erken saatlerinde ikincil tanıklıklar ile kimliklendirme yapılmasıyla yetinildiğinde üzücü sonuçlarla karşılaşılabilen, yakınlarının cenazelere ulaşması gecikebilmekte veya olanaksızlaşmaktadır. Bu tür durumlarla karşılaşılması için başlangıçtan itibaren ikincil tanımlayıcıların yanı sıra her cenazeden DNA örnekleme yapılabilir kan, diş, kemik örnekleri alınmalıdır. Bu örneklerin alınmadığı durumlarda ise; cenazenin bulunduğu yer, cenazeyi bulan, getiren kişi, defnedildiği yer ile niçin örnek alınmadığı bilgilerini içeren bir kayıt tutulmalıdır. Çalışmalar organize edildiği ve yoğunluk azaldığında da önceden bilgi verilmesi kaydıyla örnek alınmayan cenazelerden biyolojik örnekler alınmalı ve kimlik bilgileri doğrulanmalıdır.

Daha önce yaşanan kitlesel felaketlere ait bilgiler bu sorunlara işaret etse de ne yazık ki ilk günlerde bu eksiklikler ve hatalar aynı biçimde yaşandı. Depremın üzerinden 4 aya yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen kimliklendirme yapılmayan insanların sayısı binlerle ifade edilmekte, ölen kişilerin yakınları ise yapılan işlemlerdeki eksiklikler ve kayıtların olmaması / doğru tutulmaması nedeniyle cenazelerine ulaşamadıklarını belirtiyorlar.

Literatürde ve kılavuzlarda kimliklendirme ve otopsi işlemleri hemen yapılamayan veya kimliklendirme ve otopsi işlemleri tamamlandığı halde yakınlarına ulaşamayan cenazelerin, güvenli, soğutuculu ortamlarda tutulması gerektiği bildirilmektedir. İşlemler öncesi ve sonrası için insan gücü ve kaynak yetersizliği, cenazelerin uygun şekilde ve ortamlarda bekletilememesi ve yaşanan kargaşa kamuoyunda siyasi iktidarların farklı inanç, etnik, cinsel kimlikleri olan insanlara topluluklara yönelik ayrımcı, ötekileştirici yaklaşımının hatırlanmasına ve dile getirilmesine neden olabilmekte, aynı tutumun sürdürüldüğü düşüncesini güçlendirmektedir. Cenazelerin uygun olmayan bir şekilde bekletilmesi cenaze yakınları dışında, kamuoyu ve bu süreçte görev alanlar açısından da moral bozucu olmakta, sağlık ve güvenlik riskleri taşımaktadır.

“Depremın üzerinden 4 aya yakın bir süre geçmiş olmasına rağmen kimliklendirme yapılmayan insanların sayısı binlerle ifade edilmekte, ölen kişilerin yakınları ise yapılan işlemlerdeki eksiklikler ve kayıtların olmaması / doğru tutulmaması nedeniyle cenazelerine ulaşamadıklarını belirtiyorlar.”

Cenazelerin tutulması ve saklanması için morg, soğuk hava deposu vb. olanakların bulunmadığı veya yetmediği durumlarda hızla biyolojik örneklerin alınması, ikincil tanımlayıcıların uygun planlama yapılması kadar ilgili meslek kuruluşlarının, sivil yapıların da karar ve bilgilendirme süreçlerine dahil edilmesi, cenaze yakınları ve kamuoyunun yapılanlarla ilgili endişe ve güvensizliklerini azaltmada yardımcı olabilmektedir.

Kimliklendirme için örnek alınan, ölüm zamanları ve ölüm nedenleri belirlendikten sonra cenazeler olanaklar ölçüsünde bir süre bekletilse de yakınlarına ulaşamayan cenazeler bir süre sonra defnedilmektedir. Bu cenazelerin defin işlemleri ölülerini aramayı sürdürenler başta olmak üzere kamuoyunda son buluşma ve vedalaşmanın, ritüellerini yerine getirememenin eksikliğini hatırlatmakta ve ölenin” kimsesiz” olarak ya da “kimsesizler mezarlığına” gömülmesinin duygusal yüküyle karşı karşıya bırakılmaktadır.

“Üzerinde yaşadığımız coğrafyada da “kimsesiz” ya da “kimsesizler mezarlığı” tanımları zihinlerimizin bir yerinde anısına, mirasına, cenazesine, varlığına sahip çıkılmaması, yalnız bırakılması, ötekileştirilmesi, düşmanlaştırılması gereken cenazeleri, insanları çağırıştırıyor.”

İnsanın doğayla, sosyal çevresiyle, üzerinde yaşadığı toprakla hem de kendi döneminde yaşayan insanlarla bir bağı olduğunu ve haliyle tüm bunların bir bütünlük içerdiğini, varoluşu, varlığı için sosyal anlamda kurduğu bağların da bir değeri olduğunu kabul ederiz. Kimsesiz ya da kimsesizler mezarlığı tanımları ise ötekileştirici ve değersizleştirici bir duruma işaret ediyor. “Kimsesiz” tanımını, tüm bunlardan yoksun kalan ya da kendi mekânlarından, zamanlarından, topluluklarından, sosyal çevrelerinden izole etmek, onları tüm bu bağların dışına çıkarmak, yalnız bırakmak, yalnızlaştırmak istenilenler için kullanıldığını görüyoruz. Üzerinde yaşadığımız coğrafyada

da “kimsesiz” ya da “kimsesizler mezarlığı” tanımları zihinlerimizin bir yerinde anısına, mirasına, cenazesine, varlığına sahip çıkılmaması, yalnız bırakılması, ötekileştirilmesi, düşmanlaştırılması gereken cenazeleri, insanları çağırıştırıyor.

Ötekileştirici, ayrımcı düşünce ve eylemler karşısında neler yitirdiğimizin farkına varabilmek, ölenin bize ait ve bizden biri olduğunu, bizleri var edenin yaşanmışlıklar ve ortak anılar olduğunu, travmalarımızla baş edebilmenin ve iyileşebilmemizin bir yolunun da belki de toplumsal dayanışmayı da güçlendirecek ortak hafıza mekânları oluşturmakla başlatılabileceğini düşünebiliriz.

Artık dünyamızın değiştiğini kabul etmeli, ölümlerle ilgili kullandığımız sözcükler, duygular ve düşüncelerle yüzleşmeli, hep birlikte yaşananlara dair hakikati konuşmanın, hissetmenin yollarını aramalıyız. **Afetin yol açtığı travmayla baş edebilmek, onarım süreçleri ve ortak, sürdürülebilir bir yaşam olanağı yaratmak, hayatı yeniden yaşanabilir kılabilmek için; gereksinimleri, engelleri zorlukları nedeniyle kaynaklara ulaşmalarında eşitsizlik yaşayan kesimlerin de özne olduğu, insan hakları temelli, doğayı gözeten bir yaklaşıma, toplumsal dayanışmaya ve zamana ihtiyaç var.**

ÇOCUK ODAKLI AFET YÖNETİMİ

Av. Ayşenur Demirkale

6 Şubat 2023 tarihinde en az 10 ili etkileyen büyük depremler silsilesi, can ve mal kayıplarının yanında, yaşam, barınma, eğitim, sağlık gibi birçok hak kaybına da neden olmuştur. Esas itibari ile toplumsal seferberlik ile giderilmeye çalışılan felaketin sonuçları ülke olarak bu konudaki eksikliklerimizi büyük acılarla bir kez daha hepimize gösterdi.

Doğal afet risklerine karşı korunmanın bir ülke kültürü olması gerekliliği, jeolojik ve meteorolojik olaylardan korunmanın bütüncül politikalar ile çözüm zorunluluğu, etkin bir afet risk yönetimi gerekliliğinin, afetlerin etkilerini azaltma / ortadan kaldırma noktasında temel belirleyici olduğu kabul edilmelidir. Unutulan, nedenleri göz ardı edilen, tekrarlanan hatalar, müdahale ve iyileştirmedeki yetersizlikler, sorumluların cezasızlığı, benzer afetlerin, bir kez daha böylesi kayıplara neden olmaması için topyekûn felaketleri hatırlamayı zorunlu kılmaktadır.

Afet risk yönetimi olarak adlandırılan risk tanımlama ve planlama, henüz afet meydana gelmeden olası risklere karşı devletin, merkezi ve yerel yönetimler, özel sektör sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar ile korumayı esas alan bir politika belirlemesi ile başlamalıdır.

Hazırlanacak afet risk yönetiminde, çocuk afet müdahale yöntemi konusu da özel olarak belirlenmelidir. Zira 6 Şubat depremi, doğal afetlerden en fazla çocukların etkilendiğini bir kez daha göstermiştir. Türkiye’de çocuk korumasına dönük doğal afet yönetimi yokluğunun çocuklar açısından yarattığı sorunlar ve bunlara dönük çözüm yöntemleri özel olarak çalışılmalıdır. Çocuklar üzerinde yaratılan tahribat, yaşanan bu sürecin doğru değerlendirilmesi ve en azından bundan sonrasında çocukların korunması konusunda atılacak adımlar konusunda yol gösterici olmalıdır. Çok yakın zamanlı sayılabilecek can ve mal kaybına neden olan 1999 Gölcük- Düzce, 2011 Van, 2003 Bingöl, 2020 Elazığ ve İzmir vb depremlerine rağmen, 2023 yılında yaşanan deprem ertesinde okulların depreme dayanıklılığına dair çalışma yapılmasından bahsedilmesi risk önleme konusunda fazlaca çalışma yapılmadığını da göstermektedir. En azından bunca sene içinde okulların tamamının, güvenli olması hatta sadece çocuklar için değil tüm çevre halkı için toplanma alanı olarak belirlenmesi sağlanmış olmalıydı.

“Türkiye’de çocuk korumasına dönük doğal afet yönetimi yokluğunun çocuklar açısından yarattığı sorunlar ve bunlara dönük çözüm yöntemleri özel olarak çalışılmalıdır.”

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde; **Çocuğun Üstün Yararının** ifade edildiği 3. maddesi¹ ve **kaynakların çocuk yararına öncelikli kullanılması** düzenleyen 4. maddesi² ile, taraf devletlerin çocuklarla ilgili temel yükümlülükleri belirlenmiş, yasal düzenleme yetersizliği, uzman çalışan eksikliği, kaynak yetersizliği, ekipman yokluğu gibi nedenlerin çocuk hak kayıplarının gerekçesi olamayacağı belirtilmiştir. Bunun yanında **Anayasa’nın 10. maddesi** ile pozitif ayrımcılık olarak adlandırılan, çocuklar adına alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı ve **Anayasa’nın 41. maddesinde** Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” düzenlemeleri ile çocuk korumasında devletin yükümlülüklerini belirlemiştir.

Türkiye’de idari yapılanma içinde **Cumhurbaşkanlığı 1 No.lu Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çocuk korumasında temel yükümlü Bakanlık olarak belirlenmiştir.**

“Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak), kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek, bu çerçevede denetimini yapmak, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşınması zorunlu olan nitelikleri ve bunlara rehberlik edecek programları geliştirmek, sosyal hizmet ve yardım faaliyetleriyle bunlardan yararlananlara ilişkin bilgileri merkezî bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığıyla işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek” Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın görevleri arasındadır.

Bu amaçla Bakanlık bünyesinde oluşturulan **Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü**'nün görevleri madde 69'da belirlenmiştir. Buna göre; *“Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek, kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak, çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak, geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak, özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak”* görevleri arasındadır. **Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 6. maddesi**³ ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına başvuru, bildirim mükellefiyeti ve yükümlülükler düzenleme altına alınmış durumdadır.

Çocuğun korunmasına dönük belirttiğimiz temel bir kısım düzenlemeler, esas itibari ile çocuğun korunmasından sorumlu idari birimin ASHB olduğunu göstermektedir. Türkiye’de çocuklara dönük ASHB’nin Türkiye Afet Müdahale Planı içindeki rolü ile yükümlülüklerini anlamak, görevlerini yerine getirip getirmediğini tespit bakımından önem taşımaktadır.

Hepsinden önemlisi, öncelikle çok küçük yaşlardan itibaren deprem konusunda bilimsel esaslar çerçevesinde bilgilendirme ve bilinçlendirme sağlanmalıdır. Altyapı düzenlemesi, binaların deprem dayanıklılığı depremden korunma noktasında çok önemlidir ancak depremlerin anlatılması, öğrenme ve mücadele yolları konusunda farkındalığın oluşturulması için etkin çalışma yürütülmesi de sağlanmalıdır. Gerçek bir afet yönetiminin temeli bu farkındalık ile başlayacaktır.

Deprem nedeniyle yaşam hakları ihlal edilen çocukların yanında, kaybolan ailelerine ulaşmaya çalışan veya ailelerinin ulaşmaya çalıştığı çocuklar en yakıcı sorun olarak, son depremde bir kez daha karşımıza çıkmıştır. Depremin hemen ertesinde ulaşılamayan çocuklarla ilgili kamuoyunda “kaçırıldıkları, alıkonuldukları vb” haberler kamuoyuna yansımıştır. İnsanların yaşadıkları felaketler ertesinde bir de çocuklarına ulaşamamaları ve bu konuda yeterli ve aydınlatıcı bilgiye erişememeleri haklı olarak bu kaygıların dile getirilmesine yol açmıştır. Devamında önce Çağdaş Hukukçular Derneğine gelen bir ihbar ile yapılan suç duyurusu, Önce Çocuklar ve Kadınlar Derneği tarafından yapılan benzer suç duyuruları ile çocukların deprem bölgesinden toplu olarak İstanbul’a getirildikleri ve başka illerde de bazı tarikat yurtları olarak adlandırılan yerlerde barındırıldıkları kamuoyuna yansımıştır. Bunlara dönük Bakanlık, çocukların anneleri ile bu yerlerde kaldıkları ve gerekli incelemelerin yapıldığı şeklinde açıklama yapmıştır. *“Ailenin izni varsa karşıacak halimiz yok”* şeklindeki açıklamaları ASHB’nin yasal yükümlülüklerine aykırı olduğu gibi yasalardaki çocuk koruma düzenlemelerini de ihlal edecek niteliktedir. Mevcut yasal düzenlemelere göre; ASHB çocukları ihmal ve istismar meydana gelmeden önce, gerekirse ailesine karşı da korumakla yükümlüdür. Sosyal Hizmetler Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Medeni Kanun, 6284 sayılı Kanun, Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da belirlenen yetkili ve görevli mahkeme kararları olmaksızın çocukların bir kişi veya kurum yanında bulunmaları yasalara aykırıdır.

“Mevcut yasal düzenlemelere göre; ASHB çocukları ihmal ve istismar meydana gelmeden önce, gerekirse ailesine karşı da korumakla yükümlüdür. Sosyal Hizmetler Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Medeni Kanun, 6284 sayılı Kanun, Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da belirlenen yetkili ve görevli mahkeme kararları olmaksızın çocukların bir kişi veya kurum yanında bulunmaları yasalara aykırıdır.”

“Bugün hala kayıp çocuklar konusu gündemdedir. Enkazdan kurtarma çalışmaları sırasında kurtarılan veya bulunan çocukların, mutlaka bir kayıt sistemi ile bulunduğu yer sokak mahalle adı hangi ambulansa alındığı hangi görevliye teslim edildiği hangi hastane veya kişi kuruma yönlendirildiği belirlenmelidir.”

Anneleri ile bulunmaları veya onların izni ile denetimsiz alanlarda kalmaları Bakanlığın yükümlülüklerini ortadan kaldırmayacaktır. Veliler velayetten kaynaklanan yükümlülüklerini bir başka kişi veya kuruma devredemezler. Şayet veli yoksa bu çocuklara vasi atanarak temsiliyetleri sağlanmalıdır. Tamamı ile ilgili Çocuk Koruma Kanunu gereğince sosyal inceleme raporu hazırlanarak çocuğun ihtiyacına uygun, yine Çocuk Koruma Kanununda belirlenen tedbirlerin alınması yasal zorunluluktur. Çocuklar gerekirse ailelerine karşı da korunmalı ve psiko-sosyal destekleri sağlanarak, sağlık, eğitim, bakım, barınma ve güvenlik ihtiyaçları giderilmelidir.

Ulusal ve yerel afet planlarında çocuğun korunması ve kurumlar arası koordinasyon felaket meydana gelmeden belirlenmediği için çocuklara dönük güvenlik kaygıları halen devam etmektedir. Bugün hala kayıp çocuklar konusu gündemdedir. Enkazdan kurtarma çalışmaları sırasında kurtarılan veya bulunan çocukların, mutlaka bir kayıt sistemi ile bulunduğu yer sokak mahalle adı hangi ambulansa

alındığı hangi görevliye teslim edildiği hangi hastane veya kişi kuruma yönlendirildiği belirlenmelidir. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği nedeniyle hastanede bulunan çocuklardan Bakanlığın haberinin olmadığı veya Bakanlık kayıtlarında kayıp olan çocukların hastanede olduğu veya kolluktaki kayıtların başka olduğu birçok vaka ile karşılaşmıştır. Antakya'dan kurtarılan bir çocuk İstanbul'da bir hastanede bulunulabilmiştir. Çocukların hastanedeki tedavileri ertesinde yakınlarına ulaşılamaması halinde mutlaka kurum bakımına alınması da yasal zorunluluktur. Çocuklar hastaneye ulaştıkları andan itibaren sosyal hizmet uzmanlarının desteğinden yararlanmalıdır. Bakanlık tarafından gereken denetim ve inceleme yapılmaksızın yakını olduğunu ifade eden kişilere teslim edilmemesi gerekmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından depremden beş gün sonra 11.02.2023 tarih ve E-11045126-045.02 sayılı yazısı ile hastanelere ve Valiliklere “sağlık hizmetlerinden yararlanan ve birinci derece yakınlarına ulaşılamamış çocukların ASHB İl Müdürlüklerine bildirilmesi, ulaşılan aile yakınlarının kimlik bilgilerinin kayıt altına alınması, çocukların fotoğraflarının çekilerek kaydedilmesi, ASHB İl Müdürlüklerine tesliminde teslim tesellüm tutanağı tutulması gerekliliğine” dair yazı yayınlanmıştır. Bakanlık sitesinde refakatsiz çocuklar için sorgulama ekranı oluşturulmuş, ad-soyad ve TC kimlik numarası ile sorgulama yapılması sağlanmıştır. Ancak özellikle kendini ifade edemeyen çocuklar ve birinci derece yakınlarını kaybeden çocuklar açısından yeterli olmamıştır.

Bunun yanında deprem bölgesinde ciddi bir barınma, hijyen, temiz su gibi temel ihtiyaç eksikliği yaşanmış ve bu ihtiyaç halen devam etmektedir. Çocukların buldukları alanlarda eğitilmiş uzmanlar tarafından psiko-sosyal destek hizmetleri ile çocuklar için oyun alanları ve eğitimlerine devam edeceği alanlar oluşturulması ilk adımlar olmalıdır.

Ancak alternatif çözüm önerilerine başvurulmaksızın maalesef doğrudan, eğitime ara verilmesine karar verilmiştir. Oysa okullaşma, çocukların travmalarından kurtulması, akranları ile oynayacakları, bir arada olacakları eğitim görecekları alanlar olması nedeniyle son derece önemlidir. Bunun yanında okullar çocukların maruz kaldıkları ihmal ve istismarın görünürlüğü ve müdahale edilmesi konusunda da büyük önem taşımaktadır.

2019 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından Pandemi İnfluenza Ulusal Hazırlık Eylem Planı hazırlanmıştır. Burada planın amacı; “*ülkemizdeki tüm kişi, kurum ve kuruluşların influenza pandemisini tanımalarına, rollerini ve sorumluluklarını yerine getirmek üzere en uygun şekilde hazırlık yapmalarına ve pandemi durumunda koordinasyon içinde hareket etmelerine yardımcı olacak bilgi ve çerçeveyi sağlamak*” olarak belirlenmiştir. Planda ASHB, MEB görevleri ayrıntılı olarak belirlenmiş ve eğitim kurumları aracılığı ile ailelerin bilgilendirilmesinden okulların salgına hazırlanmasına, öğrencilerde belirti olması halinde yapılacaklardan eğitime ara verilmesinde telafisine, vakaların bildirim ve temizlik malzemelerinin niteliğine kadar ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Her ne kadar Covid-19 salgını sırasında pek çok çocuk için hak ihlali neden olacak sonuçlar olmasına rağmen, planlama içeriği itibari ile doğru bir başlangıç olduğunu kabul etmek gerekir.

Bunun yanında Afet ve Acil Durum Müdahale Yönetmeliği 23.02.2022 tarihinde Cumhurbaşkanı imzası ile resmi gazetede yayınlanmış ve devamında Türkiye Afet Müdahale Planı hazırlanmıştır. Buna göre ASHB görev alanı, “*afet bölgesinde afetzedelerin psiko-sosyal destek hizmetlerine yönelik koordinasyon ve afet aynı başış depo yönetimi ve dağıtım grubu*” olarak belirlenmiştir. Başkaca çocuklara dönük hiçbir özel faaliyet ve yükümlülük planlamada yer almamıştır.

Okullaşma ve eğitim hakkından mahrum kalan çocuklarla ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı 26 milyon civarında yeni ders kitabı ve yardımcı kaynakların basıldığı bilgisini vererek çadırlarda eğitime devam edildiği açıklamasında bulunmuştur. Bunun yanında birçok gönüllü öğretmen tarafından özellikle sınavlara hazırlanan çocuklara destek sunmak için çalışma yapılmıştır.

Özellikle Suriye’den yaşanan yoğun göç ertesinde geçici koruma statüsüne sahip çocuklar olmak üzere kısaca mülteci çocuklar olarak adlandırılan çocuklar, daha fazla risk altında kalmışlardır. Bunlara dönük takip, kayıt altına alma ve korunma mekanizmalarındaki eksiklikler yanında, bir kısmının toplu olarak ülkelerine götürüldüğü veya derneklerin, vakıfların koruması altında bırakıldığı kamuoyuna yansımıştır.

Depreme maruz kalan veya yakınlarının depreme maruz kaldığı, ceza infaz kurumlarındaki çocuklar hakkında ise başlangıçta hemen hiç bilgi alınamamıştır. Hatay Çocuk Hapishanesindeki 163 çocuğun 20 Şubat 2023 tarihinde Samsun Kavak Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevkleri sağlanmıştır.

“Dikkate alınması gereken konulardan birisi de bizzat depreme maruz kalan yaralanan sakatlanan, yakınlarını eşyalarını evini kaybeden çadırlarda veya başka alanlarda yaşamak zorunda kalan çocukların yanında, televizyon, sosyal medya veya yakınları olması nedeniyle sürece tanıklık eden çocukların da psiko-sosyal yardım alma ihtiyaçlarıdır.”

Yaşanan facianın büyüklüğü çocukların tahliyesine neden olmamış, kendilerine psiko-sosyal destek sağlanması veya yakınlarını kaybeden çocukların mazeret izni kullanması taleplerine cevap alınamamıştır. 28 Mart 2023 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi ile Kavak Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz

Kurumu arasında iş birliği protokolü imzalanarak “ceza infaz kurumlarında yürütülecek iyileştirme faaliyetleri kapsamında yanı sıra; aynı ve nakdi yardımlar, konferans, seminer, kurs, söyleşi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi iş birliği kapsamındaki her türlü etkinliğin artırılması planlandığı” ifade edilmiştir. Keza anneleriyle cezaevinde kalan çocuklar açısından nasıl bir çalışma yapıldığı bilinmemektedir.

Dikkate alınması gereken konulardan birisi de bizzat depreme maruz kalan yaralanan sakatlanan, yakınlarını eşyalarını evini kaybeden çadırlarda veya başka alanlarda yaşamak zorunda kalan çocukların yanında, televizyon, sosyal medya veya yakınları olması nedeniyle sürece tanıklık eden çocukların da psiko-sosyal yardım alma ihtiyaçlarıdır. Yapılacak müdahale ve iyileştirme çabalarında bu çocuklarında en azından okul rehberlik servisi ile desteklenmeleri sağlanmalıdır.

Bunun yanında yaşanan felakete ilişkin farklı kurum açıklamaları da çocukların hak kayıplarının vahametini ve sorunların devamlılığını göstermektedir.

Uluslararası Pediatri Kurumu; tüm Türkiye’de 4 milyon 800 bin çocuğun Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilendiğini, her 5 çocuktan birinin depremden psikolojik, fiziksel ya da sosyal olarak etkilendiğini, çocukların gözlemlenmeye devam edilmesi gerektiğini, travma sonrası stres bozukluğunun altı ay kadar devam edebileceğini açıklamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Deprem Araştırma Komisyonuna 1 Nisan 2023 tarihinde açılımda bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü Musa Şahin “deprem bölgesinde 4,6 milyon çocuk yaşadığını ve 200’ün üzerinde ampute çocuk olduğunu” ifade etmiştir.

ASHB’nin 6 Mayıs 2023 tarihli açıklamasına göre; “refakatçisi olmayan 1914 çocuğun kayıt altına alındığı, başvuru sahiplerinin kimlik kontrolü ve doğrulanması sonrasında 1818 çocuğun ailelerine teslim edildiği, tedavisi tamamlanan 63 çocuğun kurum bakımına alındığı, çocuk bakım kuruluşlarında kalan 2 çocuğun kimliğinin tespit edilemediği” belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun (UNFPA) 6 Mayıs 2023 tarihli açıklamasında; Türkiye genelinde depremden etkilenen 2.4 milyon üreme çağındaki kadın olduğu, önümüzdeki ay beklenen doğum sayısının 14.400 olduğu, hamile olduğu tahmin edilen 130.000 kadının yanı sıra emziren annelerin çoğunun doğum öncesi, güvenli doğum ve doğum sonrası temel bakıma erişimde zorluk yaşadığı, yüz binlerce kadın ve kız çocuğunun hala kalabalık geçici yerleşim yerlerinde çok az mahremiyetle yaşadıkları - tuvalet ve hijyen tesislerinin olmamasının da sürekli bir sıkıntı kaynağı olduğu ifade edilerek; hijyen

“Uluslararası Pediatri Kurumu; tüm Türkiye’de 4 milyon 800 bin çocuğun Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilendiğini, her 5 çocuktan birinin depremden psikolojik, fiziksel ya da sosyal olarak etkilendiğini, çocukların gözlemlenmeye devam edilmesi gerektiğini, travma sonrası stres bozukluğunun altı ay kadar devam edebileceğini açıklamıştır.”

malzemelerine erişimdeki aksamalar, özel tuvalet ve duşların olmamasının, kadınların ve kız çocuklarının regl dönemlerini güvenli ve sağlıklı bir şekilde geçirmelerine engel olmaya devam ettiği, özellikle hamile göçmen kadınların, anne-bebek sağlığı hizmetlerine erişimde engellerle karşılaştıkları, hayat kurtaran ilaçlar da dahil olmak üzere üreme sağlığı ürünleri ve pet gibi hijyen malzemelerinin yetersiz kaldığı ve emzirmenin teşviki ve desteği için güvenli alanların varlığı ve özel hizmetlere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Yaşanan deprem ve sonrasındaki sel fırtına hortum gibi doğal afetler ertesinde çocuk korumayı esas alan afet yönetimi planlamasının eksikliği ve bu konuda özel müdahale sistemlerinin oluşturulmasının aciliyeti daha net biçimde görülmektedir. Çocukların uğradıkları zararlar ve etkileri, uzun dönemlere yayılacak sorunları da beraberinde getirecektir. Özel ihtiyaç sahibi çocukların yanında, tüm çocukların acil müdahale sonrasında, bireysel ihtiyaçları temelinde çözümler sağlanmalıdır. Kolay, erişilebilir koordineli yardımlar, güvenilir bilgi akışı, herkesin özellikle çocukların kendini güvende hissetmesini sağlayacaktır.

Ailelere verilecek destek ile çocukların bakımından sorumlu kişi ve kurumların desteklenmesi, çocuklara verilecek psiko-sosyal destekler kadar önem taşımaktadır. Zira çocuklarla iletişimde bulunan aileler başta olmak üzere diğer yetişkinlerin de bu süreçten etkilenmeleri, kendi sağlık sorunları ve kayıpları dikkate alınarak topyekûn sosyal hizmet desteğinin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bunun yanında çocuk yoksulluğu, eğitimden uzaklaşma, suçta sürüklenme, çocuk işçiliği, erken yaşta evlendirilmeleri, kendine zarar verme, madde bağımlılığı, sağlık sorunları gibi çocuk ihmal ve istismarlarının artışı çocukları bekleyen riskler olarak karşımıza çıkmaktadır. Merkezi idare, yerel yönetimler ve sivil toplum işbirliği esası ile etkin aktif ve çözüm sağlayıcı bütüncül bir çocuk afet planlaması ve yönetimi, devletin temel yükümlülüklerini yerine getirmesi, çocuğa dönük risklerin en aza indirilmesini sağlayacaktır.

1 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 3:

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların; hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler

2 Madde 4: Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

3 Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Uygulanmasına Dair Yönetmelik madde 6: (1) Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları, belediye zabıta memurları, sağlık ve eğitim kuruluşları, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri, sivil toplum kuruluşları ile bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar, durumu il ve ilçelerdeki Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

(2) Çocuk veya çocuğun bakımından sorumlu kimseler, çocuğun korunma altına alınması amacıyla il ve ilçelerdeki Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüklerine başvurabilir.

(3) İl ve ilçe Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek ayrıca bir resmî duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

(4) İl ve ilçe Aile ve Sosyal Politikalar müdürlükleri, çevrelerinde korunma ihtiyacı olan Kurum hizmetinden yararlanamayan çocukları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde bulunur.

(5) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kendisine bildirilen olaylar ve yükümlülükleri ile ilgili olarak gerekli incelemeyi derhâl yapar. İnceleme ve müteakip işlemler, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün çocuklara ilişkin mevzuatına göre yürütülür.

(6) Yapılan inceleme sonucu, müracaatçının gereksinim ve aciliyet durumu göz önünde bulundurularak, Kurumun vermiş olduğu hizmet modellerinden yararlandırılabilir ya da ilgili kurumlara yönlendirilebilir.

(7) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması gereken hâllerde, il veya ilçe Aile ve Sosyal Politikalar müdürlüğünce çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 21 inci maddesine uygun olarak hazırlanacak sosyal inceleme raporu, talep yazısı ekinde mahkemeye veya çocuk hâkimine sunulur.

KENDİ TABUTUNDAN BAŞKASININ ACISINI İZLEMENK –

Buse Söğütü

Burjuva medyanın, Türkiye'nin gördüğü en büyük yıkımlardan birinin ardından bile kamu yararını gözetmek yerine felaketi seyirlik bir gösteriye çevirmeyi tercih etmesi, gazetecilik bağlamında bazı konuların tartışılmasının ihtiyaç olduğunu gösteriyor. Bunlar elbette bizler açısından ilk defa 6 Şubat'ta açılan tartışmalar değil ancak 50 binden fazla yurttaşımızı kaybettiğimiz depremler sonrası kamunun enkaz altında kalan tüm kurumlarıyla birlikte medyanın aldığı “pozisyon” toplumun hemen bütün kesimlerinin gündemine girdi. Dolayısıyla deprem ve getirdiği yıkım gerçeğinin burjuva medya eliyle eğilip bükülmesini anlatmak / konuşmak şimdi her zamankinden daha fazla ihtiyaç.

6 Şubat sabahına Erdoğan'ın şahsında ve Saray'da cisimleşen başkanlık rejiminin topluma ölüm ve yıkımdan başka bir şey getirmediğini bir kez daha görerek uyandık. AFAD ilk depremden sonraki 45 dakika içinde yıkımın boyutlarını bildiğini gösteren bir rapor hazırlamasına ve hemen ilk saatlerde uluslararası yardım talebinde bulunmasına rağmen enkazlara müdahale edilmedi. Böylesi şiddetli depremlerin ardından oluşan yıkıma müdahale için ilk 72 saatin çok önemli olduğu bilindiği halde başkanlık rejimi ile birlikte tabutuna son çivinin de çakıldığı kamu kurumları günlerce, haftalarca enkaz altında kalanlara ve şans eseri hayatta kalanlara yardım götürmedi / götürmedi.

“Böylesi şiddetli depremlerin ardından oluşan yıkıma müdahale için ilk 72 saatin çok önemli olduğu bilindiği halde başkanlık rejimi ile birlikte tabutuna son çivinin de çakıldığı kamu kurumları günlerce, haftalarca enkaz altında kalanlara ve şans eseri hayatta kalanlara yardım götürmedi / götürmedi.”

Enkaz altındaki binlerce yurttaşımız kurtarılmayı beklerken Saray ve üst düzey yetkilileri ilk olarak “Asrın Felaketi” projesini dolaşıma soktu. AKP'li kurmaylar, Türkiye'nin

çok büyük bir felakete karşı karşıya olduğunu kimisi gerçek dışı hatta dezenformasyona dayalı bazı bilimsel verilerle açıklamaya çalıştı ve deprem bölgesindeki arama kurtarma faaliyetlerinin “aksamasını” felaketin büyüklüğüne bağladı. Hangi ülkede olursa olsun hiçbir hükümetin bu derecede büyük bir felakete anında ve etkin şekilde müdahale edemeyeceğini iddia ettiler. Devam eden günlerde Saray’ın ilk birkaç gün içinde odalara kapanarak ancak çıkarabildiği bu “deprem söylemi” projesinin arkasında hizalanan bir burjuva medyası gördük. O andan itibaren artık felaket müdahale edilemez boyutlardaydı, kurtulanlar mucize eseri kurtulmuştu ve tekbirlerle enkaz altından çıkarılanlara sonradan ne olduğunu bile araştırmayan bir “seyirlik” çıkmıştı ortaya.

Saray’ın “Asrın Felaketi” projesi, kendisine yakın sermaye gruplarına ait burjuva medyaya görevler çıkardı. Fakat bu görevleri yerine getirmenin önündeki en büyük “engel” sosyal medya oldu. Özellikle 15 Temmuz başarısız askeri darbe girişiminin ardından OHAL ve KHK’lar eliyle dizaynı tamamlanan Türkiye ana akım medya sisteminden kaçış için kurulan irili ufaklı dijital medya organları ile ağırlıklı tekil olarak sosyal medya kullanıcıları öyle bir felaket iletişimi dayanışması yarattı ki Saray’ın projesi halk nezdinde neredeyse ölü doğdu. Zaten çok geçmeden, insanlarımız hala enkaz altındayken ve sosyal medya aracılığıyla yayımlanan yardım çağrılılarıyla kurtarma çalışmaları desteklenmeye çalışılırken Twitter’da bant daraltma uygulandı.

“AKP’nin inşaat ekonomisinden ve bunun siyasi bağlantılarından bahsederken Nurdağı örneğinden bahsetmesek olmaz. Deprem en ağır kayıplarının verildiği yerlerden biri olan Nurdağı’ndaki tablo “Asrın Felaketi” söyleminin neden depremdeki siyasi sorumluluğu gizlemek için oluşturulduğunu kanıtıyor.”

Saray, Burjuva Medyaya Hangi Görevleri Verdi?

İktidarı 20 yılı aşan AKP’nin 2023 yılına değin taşıdığı rejimin ana karakterlerinden birini yüksek kârlı inşaat ekonomisiyle yarattığı rant oluşturdu.

AKP’nin inşaat ekonomisinden ve bunun siyasi bağlantılarından bahsederken Nurdağı örneğinden bahsetmesek olmaz. Deprem en ağır kayıplarının verildiği yerlerden biri olan Nurdağı’ndaki tablo “Asrın Felaketi” söyleminin neden depremdeki siyasi sorumluluğu gizlemek için oluşturulduğunu kanıtıyor.

Nurdağı’nda AKP’li müteahhit Yunus Kaya’nın neredeyse yaptığı tüm binalar yıkıldı, yüzlerce kişi bu binaların enkazlarında can verdi. Kaya, Nurdağı Belediyesi’nin AKP’li Meclis üyesiydi ve aynı zamanda da Belediyenin İmar Komisyonu Başkanıydı. Hatta AKP’nin önde gelen isimlerinden Şamil Tayyar ile MHP milletvekili Ökkeş Kavak arasında Yunus Kaya’yı kimin parlattığına ilişkin ifşaya varan bir tartışma da yaşandı.

Nurdağı’na bakarak söyleyebileceğimiz şey şu: Maraş depremleriyle AKP’nin 20 yılı aşkın süredir üzerinde yükseldiği inşaat-rant-siyaset üçgeni faş oldu. İktidara gelmesinde 99 depremlerindeki yıkımın etkisi sık sık dile getirilen AKP, şehirlerde imarla ilgili kritik karar alıcı mekanizmalara kendisine yakın müteahhitleri getirip imar verilmemesi gereken binaların imar kazanmasını sağlamıştı. Kendisinden önceki döneme ait ruhsatsız binaları da bir seçim “vaadi” olarak İmar Affi ile “yasal” hale getirmişti.

Ortaya çıkan tabloda “gören gözler” için nice mesajlar vardı: 50 binden fazla yurttaşımızın hayatını kaybetmesinin yasal, siyasi ve toplumsal sorumlusu AKP idi. Saray’ın “Asrın Felaketi” projesi de böyle bir tabloda anlam kazandı. Eğer felaketi rasyonel sebep-sonuç ilişkisinden koparıp kimsenin akıl sır erdiremeyeceği bir garip doğa olayına dönüştürecek söylem bulunabilirse bu yıkımın faturasından kaçınılabirdi.

“Ortaya çıkan tabloda “gören gözler” için nice mesajlar vardı: 50 binden fazla yurttaşımızın hayatını kaybetmesinin yasal, siyasi ve toplumsal sorumlusu AKP idi. Saray’ın “Asrın Felaketi” projesi de böyle bir tabloda anlam kazandı.”

Ortaya çıkan yıkımın on binlerce yurttaşımızın yaşamını yitirmesi ve yaralanmasını; evsiz, memleketsiz, çocuksuz, arkadaşsız, ailesiz kalmasını da aşan bir sonucu vardı: 11 kentin dışındaki tüm kentlerde, insanlar başkalarına tabut olan enkazları izlerken kendi tabutlarını da izlemiş oldular. Nurdağı’ndaki Yunus Kaya’lardan tüm Türkiye’de vardı ve tıpkı Nurdağı’ndaki insanlar gibi Türkiye’nin dört bir yanındaki insanlar da kendi tabutlarını satın almışlardı. Beklenen İstanbul depremini de düşünecek olursak yurttaşlar mutlaka ölecekleri, günlerce yardım ulaşmayacağı, yardım ulaşmadığını söylediklerinde “terörist” ilan edilecekleri, devlet yardımının parayla satılacağı ve yıkımla birlikte eğer şans eseri hayatta kaldıysa yaşamlarının da yerle bir olacağı gerçeğiyle yüz yüze kaldılar.

Depremi sebep olduğu yıkımla birlikte ülkenin tamamı için potansiyel bir yıkım da ortaya çıkmış oldu. “Asrın Felaketi” günü kurtaracak bir söylem biçimi gibi gözükse de ardından gelen medya hizalanması asıl olarak kendi tabutundan başkasının acısını izleyenleri hedef aldı.

Depremi “Rızası” Nasıl Üretildi?

Medya çalışmalarının odağına “rızanın imalatı” kavramını oturtan Noam Chomsky; toplumun belirli bir çerçevede düşünmesi ya da düşünmemesi istendiğinde zora dayalı uygulamalardan daha çok rızayı imal eden uygulamalara başvurulduğunu savunur. Belirli bir fikirle ve belirli bir yönde hareket etmesi istenen halk kitlelerine dönük -başta medya olmak üzere- çok çeşitli araçlarla incelikli bir propaganda süreci yürütülür. Özellikle deprem, sel vb. gibi felaket ortamlarında kamunun yapacağı tartışmalar yukarıda bahsettiğimiz siyasi sebep-sonuç ilişkileri bakımından ve iktidarın iktidarını sürdürmesi bakımından son derece önemlidir ve asıl o dönemlerde yöntemler daha da incelikli hale getirilir.

Kamunun yapacağı tartışmalar, kuşkusuz en çok kitlelerin “haberdar olma” durumundan etkilenir. Medya, kamuoyu oluşması zincirinin en önemli halkalarından biri olan “haberdar olma” aşamasında son derece kritik bir öneme sahip olur. Neyden, ne şekilde, hangi kanalla ve hangi çerçevede haberdar olduğumuz, medya ve iletişim çalışmalarında “eşik bekçiliği” ile açıklanır.

Eşik bekçiliği; haberler ya da oluşturulan içeriklerdeki mesajın ve bileşenlerinin kodlanması sırasında her türlü bilginin seçimini, çerçevesini, sunumunu, zamanlamasını ve tekrarlanmasını içerir. Haberler, şu veya bu şekilde insanların bizzat yaşadıkları süreçlerle ilgili bilgi verdiği için konuyu çerçevelemek, gösterilmek isteneni göstermek, olayın bir kısmını eğip bükmek kolaylaşır. Muhabirin, editörün, haber müdürünün kişilik özellikleri eşik bekçiliği sürecinde etkili dinamikler olsa da neoliberal toplum düzeninde haber medyasının sahipliği, medya sistemindeki sahiplik ilişkileri, medya grubunun yayın çizgisi ve -özellikle Türkiye gibi ülkelerde- siyasi iktidar ile medya ilişkileri temel belirleyenlerdir.

Maraş depremlerine bir de bu perspektiften baktığımızda “Asrın Felaketi” söylemi etrafında oluşturulan “mucize kurtuluş” haberlerinin, duygusal fon müziği ve tekbirler eşliğinde enkazdan kurtarılma görüntülerinin, sosyal medya yasaklarının ve hâlâ yardım gelmediğini söyleyen depremeden sesinin kesilmesinin asıl nedenini daha iyi anlıyoruz.

6 Şubat’ı takip eden günlerde aynı haber merkezinden olmasa da aynı “siyasi büro” tarafından yönetilen burjuva medyanın tek ve ortak projeksiyonu şuydu: Yıkımdan “doğüstü” felaketi sorumlu tut, kamu kurumlarının eksikliğini felaketin büyüklüğüne bağla, siyasi illiyet bağını gizle; duygusal fon müziği ve “ağlak” jenerik seslendirmeleriyle yıkımın ve kaybın bilinçli öfkeden daha çok üzüntüyle karşılanmasını sağla.

“Devletimiz Kudretlidir” Eşiğinin Bekçiliği Halkın Haber Alma Hakkına Ne Yaptı?

“6 Şubat’ı takip eden günlerde aynı haber merkezinden olmasa da aynı “siyasi büro” tarafından yönetilen burjuva medyanın tek ve ortak projeksiyonu şuydu: Yıkımdan “doğüstü” felaketi sorumlu tut, kamu kurumlarının eksikliğini felaketin büyüklüğüne bağla, siyasi illiyet bağını gizle; duygusal fon müziği ve “ağlak” jenerik seslendirmeleriyle yıkımın ve kaybın bilinçli öfkeden daha çok üzüntüyle karşılanmasını sağla. “

Saray’ın işaret fişliğini yakmasıyla arkasında dizilen burjuva medyanın yıkımın sorumluluğunu gizleme eşiğinin bekçiliğini yapması yalnızca ürettikleri haber ve içerikler bakımından bir etki yaratmadı. Bu “imalat” sürecinin geleneksel medya, alternatif medya, dijital medya, sosyal medya ve bu mecraların izleyenleri / kullanıcıları bakımından da birtakım ciddi sonuçları oldu.

Medyanın bu siyasi pozisyon alışının ilk ve en somut etkisi etik sorunlar yaratmasıydı. CNN Türk ekranlarında muhabir Fulya Öztürk’ün sorduğu sorularla bir depremde çocuğu ağlatması, stüdyodakilerin “ah canım ya” tepkileri her birimizin hafızasında. O an için ağlattıkları çocuğun yüzünün açık olması, deprem bölgesinde her türlü suça açık hale getirilme ihtimali, küçücük bir çocuğu travmatize etme sorumluluğu önemli değildi; önemli olan verilmek istenen incelikli siyasi mesajın kitlelere ulaşabiliyor olmasıydı.

Öyle ki bu akıma Halk TV gibi medya kanalları da ayak uydurdu.

“Muhabirin, editörün, haber müdürünün kişilik özellikleri eşik bekçiliği sürecinde etkili dinamikler olsa da neoliberal toplum düzeninde haber medyasının sahipliği, medya sistemindeki sahiplik ilişkileri, medya grubunun yayın çizgisi ve -özellikle Türkiye gibi ülkelerde- siyasi iktidar ile medya ilişkileri temel belirleyenlerdir.”

Günlerce bölgeden gerçekleri aktarmaya çalışan emekçilerinin emeğini bir tarafa koyarak açıklarsak burjuva medyaya kıyasla gerçeğin sesini daha fazla duyurabileceğini düşündüğümüz medya kanalları, Saray eliyle dizayn edilen medya iklimine bazı yönlerden angaje oldu. Çünkü medyanın bu bağlamdaki dizaynı, benzer nitelikteki içerikleri normalleştirdi ve belki de “alıcı bulduğu” yanılığını üretti.

“Burjuva medyaya kıyasla gerçeğin sesini daha fazla duyurabileceğini düşündüğümüz medya kanalları, Saray eliyle dizayn edilen medya iklimine bazı yönlerden angaje oldu. Çünkü medyanın bu bağlamdaki dizaynı, benzer nitelikteki içerikleri normalleştirdi ve belki de “alıcı bulduğu” yanılığını üretti.”

yaşınızı, cinsiyetinizi, size karşı işlenebilecek suçların karşısında savunmasız olup olmadığınızı ve hayatta kalan olarak haklarınızı görmezden geliyor. Bu durum, felaketin bir uzantısına dönüşüyor.

Ana akımın bu son derece “ideolojik” yayın politikası ve aslında yaşananların ekranlara aktarılmadığı inancı kitleleri dijital medyaya ya da sosyal medyaya yönlendiriyor. Bu kaçış, yalnızca felaket anından ibaret bir kaçış olarak kalsa ve acil bilgi ihtiyacı ortadan kalktıktan sonra yurttaşlar geleneksel medyaya dönse de o an için dijital medyada ve sosyal medya platformlarında bir mesaj bombardımanı yaşanıyor. Medya sistemindeki siyasi pozisyon alışı yurttaşlar açısından bir diğer önemli sonucu da burada başlıyor: Dezenformasyon.

Sosyal medya üzerinden yakınlarını arayan yurttaşları ve kısıtlı imkânlarla deprem bölgesine giderek oradan doğru bilgiyi aktarmaya çalışan dijital medyayı ayrı tutarak söylersek özellikle depremden sonraki ilk birkaç günde tam olarak bir infodemi yaşadık. Infodemi özellikle deprem, yangın, sel, salgın hastalık gibi kriz anlarında yanlış bilginin yayılmış olması nedeniyle insanların sağlıklı bilgiye ulaşamaması olarak tanımlanır. Dijital alternatif medya mecralarımızın yeterli sayıda medya profesyoneli ve sağlıklı bilgiye ulaşım konusunda araç / imkânlarının sınırlılığı; ana akımın Saray siyasetinden kaçanları güvensiz bir mesaj bombardımanına maruz bıraktı.

Bir yanda çalışmaların tüm hızıyla sürdüğünü ve ulaşılmamış bir tek enkaz bile olmadığını iddia eden burjuva medya kanalları varken diğer yanda da bölgedeki yurttaşların enkazları kendi imkânlarıyla kaldırmaya çalıştığını, bir lokma ekmeğe muhtaç olduklarını, ekipmanları olmadığı için ses gelen enkazlara müdahalede bulunamadıklarını söyleyen bir bağımsız medya vardı. Bu iki uçta salınan haberler, kitleleri yanlış bilgilere daha da açık hale getirdi.

Hâlbuki kriz haberciliği ve kriz haberciliğinin etik ilkeleri tam da böyle zamanlar için var. Kriz haberciliğinin en temel motivasyonu, beklenmeyen bir krizin sonuçlarından haberdar olmak isteyen halka kamu yararı temelinde doğru bilgiyi ulaştırmaaktır.

Bugün için ülkemizde doğru bilgiyi ulaştırma amacı Saray’la malulken ve böylesi felaket, kriz anlarında bu gerçeklik en yoğunlaşmış halini alırken kamu yararından, burjuva medyanın kamu yararını gözettiğinden bahsetmek mümkün değil. Fakat konu doğru bilgi ve kamu yararı oluşmamasının yanı sıra ek mağduriyetler ortaya çıkarmaktan çekinmeyecek bir “gözü karalık” ortamının oluşmuş olması.

Dolayısıyla mesele siyasi pozisyon alışı güçlendirmek olduğunda tıpkı burjuvalar gibi burjuvaların medyası da felaketten nasıl etkilendiğini,

“Dijital alternatif medya mecralarımızın yeterli sayıda medya profesyoneli ve sağlıklı bilgiye ulaşım konusunda araç / imkânlarının sınırlılığı; ana akımın Saray siyasetinden kaçanları güvensiz bir mesaj bombardımanına maruz bıraktı.”

Teyitçilik Çare Mi?

Dezenformasyonun varlığının herkesçe kabul edildiği bir ortamda Saray'a ve arkasında hizalanan medyaya depremi yaşayanların doğrudan aktardıklarını "dezenformasyon" diyerek hedef alma, "AFAD, kameralar gelmeden çalışmıyor" diyen depremzedelerin sesini kesme imkanı tanıdı.

Ancak tam bu noktada doğru bilgi ile yanlış bilgi arasındaki ayrımın hangi zeminde, nasıl yapılması gerektiğine dair önemli tartışma başlığı açılıyor: Zamandan ve mekândan bağımsız "teyitçilik" çabası bilgi kirliliğini önleyebilir mi, kirliliğin kaynağını kurutabilir mi?

Kriz anlarında herkes doğru ve güvenilir bilgiyi ararken kimse o çok kritik zamanda erişilen bilgiden emin olamıyor. Dolayısıyla manipülatif ve abartılı bilgilere çare olduğu düşünülen kimi yöntemler ortaya çıkıyor. Örneğin teyit.org'un hazırladığı "Doğal Afetlerde Yanlış Bilgiden Korunma Rehberi" bu süreçte çokça paylaşıldı. Ancak rehberin birinci maddesinde bir ifade göze çarpıyor: "Doğru bilgi için resmi kurumları takip edin."

Doğru bilgiye erişim gibi ciddi bir çaba içindeki kuruluşların ülke gerçekliğiyle bağını sorgulatan bir ifade bu. Konunun, çeşitli araç ve yöntemlerle dolaşıma sokulan yanlış bilgiyi doğru bilgiler arasında fark edip açıklamak gayretinin çok ötesinde olduğu kanaatindeyim. İletişim, kriz iletişimi ya da doğru bilgiye erişim meselesi "siyaset-siz" bir teyitçilik gayretiyle teknik bir zemine sıkıştırılıyor. Hâlbuki Türkiye'de bu gibi durumlarda en büyük çarpıtma kaynağı çoğu zaman suç örtme refleksiyle hareket eden resmî kurumlar oluyor.

Gelişen ulaşım ve iletişim imkânları sermayeye dünyanın her tarafında insanları bir yere toplamadan dağıtmak, küçük gruplar halinde sömürme olanağı tanıyor. Bu da sermayenin örgütlülüğünün emekçinin yalnızlığı ve örgütsüzlüğüne dayandığını gösteriyor. Manipülasyon ve dezenformasyonun yeşerdiği zemin de budur. Devlet bir kamyon gıda maddesini dahi deprem bölgesine ulaştıramamışken "Yağmacılara karşı vur emri verilsin" diyen Ümit Özdağ'ın alkış alması, her toplumsal meselede tartışılması gereken şeylerin tartışılmaması da bundan dolayıdır.

Halkın Haber Alma Hakkını Kim Koruyacak?

Çizdiğimiz ve dahi içinde yaşadığımız tablo oldukça ağır. Bir yanda on binler halinde katledilen yurttaşlarımız, bir yanda geride kalanlar için felaketin devamı sayılabilecek koşullar ve bir diğer yanda da bu tablonun bize yüklediği sorumluluklar var.

Hal böyleyken halkın haber alma hakkını kim koruyacak diye soruyor; günü kurtaran yanıtlar duydukça daha da karanlık bir yere sürükleniyoruz. O halde manipülasyon ve dezenformasyon başlığının açtığı tartışmadan devam edelim.

Yüz binlerce yurttaş hayatından, evinden, memleketinden, ailesinden, dostlarından koparan bu felaketin yaralarını dayanışmayla sarmak; ortaya çıkan ülke enkazının sorumlularını ifşa edip her alanda sorumlularla mücadele etmek ve kâr hırsının çok çeşitli felaketlerle milyonlarca yurttaşımızın hayatını tehdit etmesini engellemek bugünün devrimci halk muhalefetinin temel mücadele programını oluşturuyor.

“İletişim, kriz iletişimi ya da doğru bilgiye erişim meselesi “siyaset-siz” bir teyitçilik gayretiyle teknik bir zemine sıkıştırılıyor. Hâlbuki Türkiye’de bu gibi durumlarda en büyük çarpıtma kaynağı çoğu zaman suç örtme refleksiyle hareket eden resmî kurumlar oluyor.”

Kimilerine arkaik gelebilir ama doğru bilgi almanın, dezenformasyonu önlemenin, burjuva medyanın siyasi konumlanışını boşa düşürmenin yolu teknik bir hadiseyi tartışmaktan çok sözünü ettiğimiz devrimci halk muhalefetinin mücadele programını basın özgürlüğünü sağlamanın bir reçetesi olarak görmekten geçiyor.

“Kimilerine arkaik gelebilir ama doğru bilgi almanın, dezenformasyonu önlemenin, burjuva medyanın siyasi konumlanışını boşa düşürmenin yolu teknik bir hadiseyi tartışmaktan çok sözünü ettiğimiz devrimci halk muhalefetinin mücadele programını basın özgürlüğünü sağlamanın bir reçetesi olarak görmekten geçiyor.”

Örgütlü toplum ve nitelikli bir halk muhalefeti, hafife alındığının aksine, örgütlü bir iletişim ağını ve medya iklimini yaratıyor. Günlerce, haftalarca bir insanı daha kurtarmak için oluşturulan fiili felaket iletişimi dayanışması bize çözümün önemli ipuçlarını veriyor.

Toplumu kendi mahremine kapanmamaya, olanı biteni ekran başından seyretmenin ötesine geçmeye çağıran örgütlü güçlü bir muhalefet, aynı zamanda her türlü dezenformasyona ve siyasi söyleme karşı da toplumu yalnızlıktan daha kalabalık bir yere taşıyor.

Özcesi; ister gazeteci olalım ister izleyici bu felaket rejiminin boy hedefi biziz. Halkın medyasına kavuşmak, kamu yararına, felaket anlarında etik yaklaş-

ma ve doğru bilgiye erişmek istiyorsak; bunun yolu yalnızca örgütlenmekten geçiyor. Eğer örgütlü olursak kimse bize “Asrın Felaketi” diyemez, kimse bir çocuğu ağlatamaz ve kimse kendi siyasi ikbali için gerçeği eğip bükemez.

KÂR İÇİN DEĞİL HALK İÇİN KENTSEL DÖNÜŞÜM

Av. Aycan Çiçek

(Kandıra 1 Nolu F Tipi Hapishanesi)

KENTSEL DÖNÜŞÜM NEDİR?

Pratikte halkın gecekondularının ya da dayanıksız konutunun konutlarının yıkılıp yerine yenisinin yapılması olarak algılanmaktadır ancak öyle değildir.

Kentsel dönüşüm, bir bölgenin önceki hali dikkate alınmadan, o bölgenin yeniden düzenlenmesidir. Kavramsal olarak bakacak olursak; dönüşüm kentin toplumsal, ekonomik ve mekansal açıdan yeniden ele alınarak kentteki sorunlu (!) tespit edilen alanların yıkılıp yeniden yapılması, yapılandırılması için proje üretilmesi ve uygulanmaya başlanmasıdır.

Kentsel dönüşüme uygun hukuki düzenlemeler bulunmaktadır. Belediye Kanununun dönüşümü düzenleyen ilgili maddesinin yetersiz olduğunu gören iktidar bir yasa daha çıkarmıştır. Afet Yasası olarak bilinen bu yasa dönüşümü hızlandırmak ve uygulamada ortaya çıkan sıkıntıların kaldırılması için yapılmıştır. Buyasa gündeme geldiğinde ÇHD olarak pek çok çalışma yaptık. Panellerde, sempozyumlarda bu yasanın getirdiklerini, götürdüklerini anlattık. Pek çok anayasaya aykırılık tespit ettik. Bu aykırılıklara karşı Anayasa Mahkemesine gidilmişse de pek çoğu aynen varlığını korumaktadır. Bu yasayla amaçlanan hızlı dönüşüm ve dönüşümün önünde hiç engel kalmamasıydı. Savaş zamanında işgal altındaki ülke halkına bile reva görülmeyen, savaş hukukuna dahi aykırı hükümler içeren bu yasa ile dönüşüm yapılıyor, yapılacak.

Kentsel dönüşüm denilince sadece gecekonduların, kaçak yapıların ve depreme dayanıksız konutların yıkılıp yenilerinin, depreme dayanıklı konutların yapılacağı akla geliyor. Ancak yasal düzenlemeye ve bugüne kadar yapılanlara baktığımızda bunun böyle olmadığı görülecektir. Kentsel dönüşüm uygulamalarının hız kazandığı 2005-2008 arasındaki 3 yıllık süreçte merkezi iktidarın ve işbirlikçisi belediyelerin pratiklerinde tanık olduğumuz bu dönüşümlerin, kentsel müdahalelerin amacının kar elde etmek olduğunu görüyoruz. Daha sonra getirilen Afet Yasasıyla yapılanlar da daha fazla kar elde edilme amacını ortaya koymaktadır. Dönüşümün halkın yararına olmadığı açıkça görülmektedir.

Son yıllarda yaşanan kentsel dönüşüm örneklerinde daha iyi ve daha sağlıklı konutlardan ziyade dönüşüm yapılacak alanın ne kadar kar getirip getirmediği, o alanın ne için planlandığı önem kazanmaktadır. Örneğin Levent-Maslak-Beşiktaş bölgesi ticaret ve iş merkezi olarak düşünülmüştür ve dönüşüm de buna göre yapılmıştır. Bugün o bölge büyük oranda dönüşmüş, bankaların, finans kuruluşlarının merkezleri, iş kuleleri ile dolmuştur. O bölge içinde kalan konut alanlarının değişeceği açıktır.

Bu durumda imar mevzuatıyla hiçbir çelişkisi olmayan ya da riskli olmayan binlerce konut yıkım gerçeğiyle karşı karşıyadır. Afet Yasası ile bu dönüşüme hız kazandırılması hedeflense de uygulamada halkın gösterdiği kimi tepkiler istedikleri hızda dönüşüm yapmalarını engellemiştir. Halk deprem ve afet riski ile korkutulup evlerinden edilmek istenmiştir.

Gelinen noktada tek katlı, iki katlı konutların yıkılıp yerlerine gökdelenler, rezidanslar, iş kuleleri yapıldığını gördük. Dolayısıyla bu yasanın inandırıcılığı kalmamıştır.

Kentsel dönüşüm projesi ilan edilen alandaki her türlü yapı yıkılmıştır; yıkılacaktır. Ancak ülkemizin deprem gerçeği düşünüldüğünde depreme ve diğer afetlere dayanıklı konutlar yapılması gerekirken pratikte bu gerçekleşmemiştir. Gördüğümüz daha fazla kar uğruna halkın sokağa atılmasıdır.

KENTSEL DÖNÜŞÜM NEYİ HEDEFLEMEDİR?

Yukarıda dönüşümle neyin hedeflendiğine pratikteki örneklerle kısmen giriş yaptık. Tabii yasal düzenleme bu şekilde değildir. Yasal düzenlemede “sağlık kurallarına uygun, afetlere ve diğer risklere dayanıklı, sosyal ve teknik altyapının yeterli olduğu alanlar” yapılması yer alır. İstanbul’da dönüştürülen Sulukule, Fikirtepe, Başbüyük, Ayazma ile Ankara’da Mamak ve Dikmen’de yaşananlar bunun tam tersinin sözü konusu olduğunu göstermiştir.

Kentsel dönüşüm tanıtım toplantıları, yetkililerin açıklamaları ve Afet Yasasının tanıtımında yapılan açıklamalar incelendiğinde kentsel dönüşüm projelerinin aslında gayrimenkul ve inşaat sektörünün önünün açılması, hareketlenmesi için yapıldığını anlıyoruz. Sağlıklı ve insan onuruna uygun konut meselesine gelince yapılan konutların hiç de öyle söylenen gibi olmadığını görüyoruz.

Maraş merkezli depremlerde önce kamu binaları olmak üzere binlerce bina ve ev yıkıldı. Gerekli denetim yükümlülükleri yerine getirilmemiştir.

Beykoz-Tokatköy’de ve Beyoğlu’nda yapılan dönüşümlerde insanlar sokağa atıldılar. Evinden çıkmayanların elektriği, suyu, doğalgazı kesildi ve bir çözüm sunulmadan insanların günlerce bu koşullarda kalmasına neden olundu. Riskli alan olduğu söylenen bu bölgelere gökdelenler dikildi. **Peki gerçekten riskli alan olsaydı onca bina, onca kat yapılır mıydı? Devlet buna nasıl izin veriyor?**

1999 depreminin ardından yapılan mevzuat değişikliklerinden sonra binaların denetimi için yapı denetim büroları kuruldu. Kullanılacak demirin, betonun özellikleri belirlendi. Ancak 6 Şubat’ta Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve 11 ili etkileyen deprem kurallara uyulmadığını bir kez daha gösterdi. Tıpkı daha önceki münferit olaylar ve İzmir, Elazığ depremlerinin gösterdiği gibi.

Kentsel dönüşüm yapılması düşünülen bir alandaki konut ve işyeri sahipleri kendileri bir müteahhitle anlaşabilecekleri gibi devlet de bu dönüşümü yapabiliyor. Uygulama daha çok halkın kendisinin müteahhitlerle anlaşması yoluyla olmaktadır. Ancak bunun hiçbir garantisi, yaptırımı yoktur. Fikirtepe örneğinde olduğu gibi insanlar mağdur olabilmektedirler. Müteahhit firma projeyi yarım bıraktığında, yapmadığında halkın mağduriyetinin nasıl giderileceği güvence altına alınmamıştır. Fikirtepe’de müteahhit firma projeyi tamamlamamıştır. Hukuken yapılması gereken diğer işlemler bitmediğinden başka bir firmaya da devredilemeyen proje 10 yılı aşkın süredir beklemektedir. Geçen zamanda evlerini boşaltan insanlar mağdur olmuşlardır. Basına da yansdığı gibi çadırda yaşayanlar dahi olmuştur.

Afet Yasası hükümlerinden bahsetmek gerekirse, önemli bir konu olarak riskli alan olarak belirlenen alanda itirazlar yapılırsa da alan içinde kalan yapılar yıkılacaktır. **Riskli bina için binadan birinin başvurusu yeterli olup bu araştırmanın kim tarafından ne şekilde yapılacağı belli değildir.** Kentsel dönüşüm yapılacak alandaki konut sahiplerine kira yardımı yapılacağı düzenlenmiştir. Ancak ödenecek olan tutarlar kira bedelini karşılamaktan çok uzaktır. Son günlerde seçim vaatleri arasında bu rakamlar yükselse de hala gerçekçi değildir. Yine dönüşüme giren evin bedeli olarak hesaplanacak bedel sadece enkaz bedelidir ve dönüşümün maliyetinden düşürülerek ev sahipleri kalan tutar için ödeme yapmak zorunda bırakılmaktadırlar. Zaten hayatları boyunca çalışıp ancak bir ev sahibi olmuş bu insanların yeniden ev kredisi ödemesi, ödeyebilmesi çok zordur. Pratikte olan ise şöyledir: burada yaşayan insanlar çıkarılan bu borcu ödeyemedikleri için evlerinin yerine yapılacak olan yeni binadan bir daire alamamaktadırlar. Bu sebeple başka yerlere taşınmak zorunda kalan insanlar bu bölgeden gönderilmiş olmaktadır. Bu bir nevi sürgündür. İnsanlar büyük şehirlere ilk geldikleri zamanlarda olduğu gibi yine şehrin çeperlerinde yaşamak zorunda bırakılmaktadırlar. Zaman içinde şehrin merkezinde kalan ve değeri artan bölgeler halka layık görülmeyip başkalarına peşkeş çekilmiş olmaktadır. Ayrıca bölge halkının burada kalamayacağı anlaşıldığında dönüşüm öncesi sözleşmede orada yaşayan halk için şehirden çok uzakta, henüz yolu ve altyapısı yapılmamış yerlerde TOKİ tarafında konutlar yapılması planlanmaktadır. Bunlar da yüksek fiyatlarla halka satılmaktadır. İnsanlar 15-20 yıl taksit ödemek zorunda bırakılmaktadırlar. TOKİ tarafından yapılan bu evler hem insanlık onuruna hem de mevzuata aykırıdır. Daha inşaatı bitmeden sel basan TOKİ konutlarının görüntüleri aklımızda. Yine yapıldıktan sonra bir ya da iki yıl içinde duvarları çatlayan, su akıtan, daha başlangıçtan sıkıntılı olan yapılar bulunmaktadır. İstanbul’da yapılan pek çok TOKİ konutunun depreme dayanıksız olduğu, daha yapım aşamasında ya da takip eden bir-iki yıl içinde hasarlı olduğu görülmüştür.

Barınma Anayasal bir haktır. İnsanlığın en temel ihtiyaçlarının başında gelir. Uluslararası insan hakları belgeleri ve anayasalarda yer almaktadır. 1982 Anayasasında da düzenlenmiştir. Devletin pozitif yükümlülüğü söz konusudur. Dolayısıyla bir devlet halkını sokağa atamaz. Afet Yasası ile yapılan uygulamalar anayasaya aykırıdır. Tek başına konut sahibi olmak da yeterli değildir. Bu konut nitelikli, insan onuruna ve sağlığa uygun olmalıdır. Su, ısınma vb. ihtiyaçların karşılandığı ve depreme dayanıklı konutlar olması önemlidir. Devletin görevi depremden sonra cenaze çıkarmak değildir. Olası deprem durumunda insanların hayatta kalmasını sağlamaktır.

Ancak 6 Şubat'ta yaşanan depremin üzerinden günler geçmiş olmasına rağmen evleri yıkılan halk hala temiz suya ulaşımında, duş, tuvalet gibi temel ihtiyaçlarında sorun yaşamaktadır ve pek çok kişi henüz çadıra bile sahip değildir. Bütün bu yaşananlar devletin yükümlülüklerini yerine getiremediğini göstermektedir. Depremden sonra arama kurtarma çalışmaları tam bir felaketti. Binlerce insan kurtarılmayı beklerken hayatını kaybetti.

Kısacası depremin bize bir çok kez daha gösterdiği gibi kentsel dönüşüm olası deprem ya da diğer afetlere karşı dayanıklı, sağlıklı konutlar yapmak için değil, bir avuç burjuvaya daha fazla kar elde ettirmek için uygulanmaktadır. Bugüne kadar yaşananlar halkın şehrin çeperlerinde sağlıksız konutlara gönderilmesi ya da çaresizce sokağa atılmasıdır. Oysa halk insanlık onuruna uygun, sağlıklı, depreme dayanıklı konutlarda yaşamalı ve devlet bunu sağlamalıdır. **Kar için değil halk için kentsel dönüşüm istiyoruz.**

AFETİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: MÜLTECİLER

Av. Gizem Öykü Başkaya

Bir doğal afet olarak ciddi bir depremi tedbirsizlik, plansızlık ve hukuksuzluk bağlamında bu ülkenin vatandaşı olan olmayan herkes olabilecek en ağır şartlarda yaşıyor. Türkiye’de yıllardır kartopu gibi büyüyen mülteci karşıtı uygulamalar, ayrımcılık, nefret ile deprem bölgesinde de karşı karşıya kaldık.

Sayılar Ve Tespit Edilemeyen İhtiyaçlar

Deprem akabinde apiori, ilk olarak bilgiye ulaşmayı ve bilginin şeffaf şekilde kamuoyu ile paylaşılmasını bekledik, lâkin bu Türkiye’de başlı başına bir sorun. Deprem ilk gününden itibaren ortada bir enformasyon yığını vardı ancak bu bilgiler yetkililerce ne teyit edildi, ne reddedildi, ne de kamuoyu ile resmi bilgiler paylaşıldı. Bu açmaz depremin ilerleyen günlerinde, daha arama kurtarma faaliyetleri dahi sürmekte iken, kendini mülteci nefreti olarak gösterdi.

O gün cevaplarını bulamadığımız sorular şunlardı: Deprem bölgesinde yaşayan kaç mülteci var, durumları, ihtiyaçları nedir? Hiçbir yetkili bu konuda bir açıklama yapmadı. Göç İdaresi Başkanlığı dahi ilk günden itibaren İçişleri Bakanlığı ve AFAD “vatandaşlarımız” hitabıyla başlayan duyurularını yine tek dilde Türkçe yayımlamakla yetindi. Mesela yabancıların, mültecilerin yararlanamadığı “evim yuvan olsun” projesinin duyurusu haftalardır sitesinde yayımlanıyor. Nasıl da ironik!

Peki, vatandaş olmayanlar, vatanından uzakta olanlar, vatanına dönemeyenler, geride bir vatanı olmayanlar, bir savaşla veya zulümle yahut zulmün riskiyle ülkesini terk etmek zorunda kalanlar, savaşla evleri yuvaları yıkılanlar ve bu sefer bir depremle evleri yuvalarını kaybedenler, evlerimizin yuva olmadıkları ne yapıyordu o sırada?

O insanlar ki hâlihazırda yaşamın normal koşullarında bile dışlanıyorlardı, ayrımcılığa uğruyordu, nefret söylemine ve suçlarına maruz kalıyordu, günlük gelire, güvencesiz şartlarda çalışıyor, birikimsiz kıt kanaat geçiniyor, kötü şartlardaki yapılarda barınıyor, yetersiz besleniyor, hastalıklarla boğuşuyor, geldikleri bu ülkede sosyal ve kamusal destek mekanizmalarına ulaşamıyorlardı.

Resmi rakamlara göre, Türkiye’de bulunan toplam Suriyeli sayısının yaklaşık yüzde 50’si depremden etkilenen 11 ilde yaşamaktaydı. İstanbul sonrasında en yoğun geçici koruma altında olan Suriyeli nüfusu Gaziantep’te yer alıyor. Onu Şanlıurfa, Hatay, Adana, Mersin takip ediyor ve 1,7 milyon Suriyelinin bölgede kayıtlı şekilde yaşadığı biliniyor ve bu sayının yarısı çocuk. Buna göre, bölgede Suriyeli nüfusunun Türkiyeli nüfusa oranı 11,48’tür.

Bu bölgede geçici koruma altında olan Suriyeliler dışında o kadar yoğun olmasa da diğer ülkelerden gelen uluslararası koruma kapsamında olan yabancılar, ikamet izinliler ve uluslararası öğrenciler de var. Özellikle uluslararası koruma kapsamındakilerin bölgedeki yoğunluğunu resmi rakamlar kamuoyuyla hiç paylaşılmadığı için bilmiyoruz.

Kayıtsız Mülteciler

Oysa gerçeğin bize verilen rakamlardan farklı olduğunu biz, bu alanda mültecilerle çalışanlar çok iyi biliyoruz. Bu durum depremin çok öncesinde başlayan ve uzun yıllardır sistematik olarak devam eden kayıtsızlık sorununa dayanıyor. İzahı zor bu durum, günümüz “Yaşar ne yaşar ne yaşamaz” hikâyesidir bu.

Örnekleriyle açıklamak gerekirse; kayıt olmak veya kayıtlı olmak, bir diğer deyişle mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma veya geçici korumaya sahip olmak, bu karışık statülandırma sisteminde bir koruma çeşidinden yararlanmak demektir. Basit anlatımıyla kayıt olan yabancıya yabancı kimlik numarası bulunan - Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası değil - kişinin bilgilerini içeren bir belge, kimlik verilir ve kayıt olan yabancı artık devletçe “sayılmış” olur.

Oysa mülteciler süregelen keyfi uygulamalar, sözlü talimatlar ve yaratılan bürokratik engeller nedeniyle kayda, statüye, bir kimliğe ulaşamıyor. Bu nedenle gerçek sayılarını bilemiyoruz, kayıt altına almadıklarımızı sayamıyoruz da. Deprem bölgesinin Suriye sınırına yakınlığı, komünitelerinin, akrabalarının, tanıdıklarının bu bölgede olmasından dolayı kayıtsız nüfusun da yoğunluğunun burada yaşadığı düşünülebilir. Resmi rakamlara göre, depremde ölen yabancı sayısı 7302. Bu sadece hayattayken kayıt altına alınmışların yani “sayılanların” ölüm sayısı; kaydı alınmayanları, varlıkları kabul edilmeyenleri, yok sayılanları bilemeyeceğiz.

Onlar ki bir savaştan kaçıp sığındıkları Türkiye’de, burada yaşadıklarını, yani varlıklarını gösteren kimliğe; sokakta polisten korkmadan yürüyebilmeleri, ekmek almaya çıkabilmeleri, kayıtlı şekilde çalışabilmeleri, işvereni ücretini ödemezse sınır dışı riski olmadan yasal yollara başvurabilmeleri, bir suçun mağduru olduğunda “sınır dışı olur muyum” korkusu olmadan şikâyette bulunabilmeleri, hastaneye gidebilmeleri, çocuklarını okula gönderebilmeleri ve çok daha fazlası için gerekli olan bir kimliğe bile sahip olamadılar. Bir kısmı yaşamlarında kavuşamadığı kayda/kimliğe ölümlerinde de kavuşamadı.

Ben bu yazıyı yazarken Hatay’da, depremden tam 66 gün sonra, 2 yaşındaki bir bebeğin cansız bedenine “tesadüfen” ulaşıldı. Peki, kayıtsız olan onlarca mülteci insana, bebeğe ne oldu? Ailesini kaybetmiş, refakatsiz kalmış bir kayıtsız mülteci çocuğa ne oldu? Elimizde Türkiye’de bulduklarına dair bir kanıt bile yokken, hem buradalken ve hem yokken...

“Oysa mülteciler süregelen keyfi uygulamalar, sözlü talimatlar ve yaratılan bürokratik engeller nedeniyle kayda, statüye, bir kimliğe ulaşamıyor. Bu nedenle gerçek sayılarını bilemiyoruz, kayıt altına almadıklarımızı sayamıyoruz da.”

Tüm bunları ve nice konuları daha konuşamadığımız, yetkililere sormadığımız, sorsak cevap alamadığımız bir dönemde yayılan bilgi ve haber dezenformasyonu; nefret söylemine ve nefret suçlarına ve depremin ardından başlatılan insani yardım çalışmalarında insani yardımın 4 ana ilkesinden ikisini oluşturan “ayırım gözetmemek” ve “tarafsızlık” ilkelerini hiçe sayan uygulamalara neden oldu.

Öteki Depremzedeler

Enkaz altında kalan ve Türkçe bilmediği için “beni kurtarmazlar diye Arapça konuşmaktan korktum” diyen Suriyelilerden; sadece Türkçe konuşursa dağıtılan pamuk şekeri alabilen Suriyeli çocuklara; çadır kentlere alınmayan, alınıp tepki nedeniyle çıkartılanlara; şehirlerin dışında ulaşım imkânlarının zor olduğu yerlerde görece kötü şartlardaki kamplara yerleştirilenlere; yerleştirildiği yerden “öncelik vatandaşın” denilerek defalarca çıkartılanlara, tekrar tekrar yerinden edilenlere; çadır verilmeyenlere; yemek verilmeyenlere; resmi yazı ile barınma imkanlarından yararlanamayacağı söylenenlere; deprem yardımı ev sahibi tarafından gasp edilenlere; “deprem bölgesinden çıkamazsın” denilen yahut “çıkarsan 60 gün sonra geldiğin yere döneceksin” diye emredilenlere; kamu hizmetlerinin, barınma, tahliye yardımlarının dışında bırakılanlara; bir şekilde bir yardıma, desteğe ulaşıya “bak onlar ücretsiz alıyor, vatandaş sırada bekliyor” diye yaygara kopartılanlara; enkaz altındaki ailelerini beklerken, kurtarma çalışmalarına yardımcı olmaya çalışılırken “yağmacı” diye yaftalanıp dövülenlere, video-ları çekilip sosyal medyada yayımlananlara; kayıtsız olduğu için yakını kaybetse, yaralansa, barınacak yeri, yiyecek yemeği olmasa bile yardım istemeye korkanlara; ayrımcılık, nefret söylemi, nefret suçuyla karşılaşma korkusuyla yardımlara ulaşmaya, istemeye çekinenlere ve daha nice...

Deprem bölgesinden ayrılmayıp orada kalmaya devam edenleri depremin neden olduğundan daha çetin şartlar bekliyordu. Deprem bölgesinde kalanlar kamu hizmetlerine, yardımlarına ulaşmada ciddi bir ayrımcılıkla karşılaştılar: Hizmet, yardım vermesi gerekenlerden önceliğin başkalarında -vatandaşa- olduğunu duydular, aşağılandılar, şiddet gördüler, tekrar tekrar yerlerinden edildiler, çadır kentlerden çıkartıldılar. Toplu yaşam yerlerinde ya da yemek, yardım dağıtımı gibi kamusal alanlarda tehdit edildiler. Çocuklar ciddi bir akran zorbalığıyla karşı karşıya kaldı. Türkçe bilmeyenler merakını, ihtiyacını, kendini bile anlatamadı, dil bariyeri onlar için yine bir engeldi ve kamu hizmeti sunanların bu engelin aşılması için hiçbir çabası yoktu. Kamu hizmetlerinin sunulduğu yerlerde tercüman ya hiç yoktu ya bir tane vardı, hiçbir şeye yetmiyordu ve yine çocuklar tercüman olarak kullanıldı ve tüm o yetişkin meselelerini duymak, deneyimlemek, görmek zorunda kaldılar. Siyasi ve önemli figürlerin söylemlerinde kendini gösteren ve sosyal medyada artarak bölgeye de yansıyan nefret söylemi, toplumsal gerilim sonrasında depremzede mültecilerin üzerinde ciddi bir korku ve kaygı yarattı; toplanma yerlerine gitme konusundaki tereddüt ve korkuları arttı, yardımlardan, hizmetlerden yararlanamadı, haklara erişimleri önünde ciddi bir engel oluşturdu.

“Ben bu yazıyı yazarken Hatay’da, depremten tam 66 gün sonra, 2 yaşındaki bir bebeğin cansız bedenine “tesadüfen” ulaşıldı. Peki, kayıtsız olan onlarca mülteci insana, bebeğe ne oldu? Ailesini kaybetmiş, refakatsiz kalmış bir kayıtsız mülteci çocuğa ne oldu? Elimizde Türkiye’de bulduklarına dair bir kanıt bile yokken, hem buradalarken ve hem yokken...”

Bölgede yine sayıları tam olarak bilinmeyen, ihtiyaçları görülmeyen ve katmerli ayrımcılığa maruz kalan mülteciler de vardı. Nice çocuk, refakatsiz çocuk, engelli, kadın, hamile, şiddet mağduru, yaşlı, LGBTİ+, kronik hastalığı olan, kimliği olmayan/kayıtsız, etnik ve dini azınlıklar, Suriyeli Domlar, Suriyeli Abdallar, Suriyeli Kürtler...

Ülkelerine Dönmeleri Mümkün Mü?

Deprem sadece Türkiye’de değil, Suriye’de yıkımlara, ölümlere, yaralanmalara neden oldu. Deprem sonrasında sadece iki haftada 42.000 Suriyeli, bazıları cenazeleriyle bazıları cenazelerini Türkiye’de defnedip oradaki ailesinden, yakınlarından, tanıdıklarından haber almak, onları görmek, onlara sarılmak ve belki definleri için Suriye’ye döndü. İlk günlerde yetkililer tarafından bu konuda farklı açıklamalar yapıldı ama nihayetinde dönenlerin 1 aydan önce ve 3 aydan sonra ülkeye alınmayacakları söylendi.

Oysaki, mültecilerin kendi ülkesine dönmesi mümkün değildir, mülteciliğe içkin olan bu dönüşün na-mümkünlüğüdür, uluslararası ve ulusal mevzuat da buna cevaz vermez. Lâkin burada kokusunu ko-

layca alabileceğimiz başka bir şey var. Bu uygulama çoklukla “ortada” görünmemelerini amaçlıyordu. Her ne kadar bu izin, aynı bayram izinlerinde olduğu gibi Suriyelilerin lehineymiş gibi görünse de esasen olan şey, Suriyelilerin ülkesine dönüşünü sağlamaktı ne pahasına olursa olsun. Suriye’ye dönecek bir güvenli ortamın insan hakları standartlara uygun değerlendirilmesi yapılmadan, bayram izninde olduğu gibi dönüşü kolaylaştırmak amacıyla ülkeleriyle, akrabalarıyla, mülkleriyle bağlarının kopmaması, gidip orada yaşamın mümkün olup olmadığını deneyerek belki tekrar Türkiye’ye dönmemeleri, dönerlerse ülkeye alınmamaları, gün sonunda “bu yıl şu kadar Suriyeli

“Siyasi ve önemli figürlerin söylemlerinde kendini gösteren ve sosyal medyada artarak bölgeye de yansıyan nefret söylemi, toplumsal gerilim sonrasında depremde mültecilerin üzerinde ciddi bir korku ve kaygı yarattı; toplanma yerlerine gitme konusundaki tereddüt ve korkuları arttı, yardımlardan, hizmetlerden yararlanamadı, haklara erişimleri önünde ciddi bir engel oluşturdu.

Bölgede yine sayıları tam olarak bilinmeyen, ihtiyaçları görülmeyen ve katmerli ayrımcılığa maruz kalan mülteciler de vardı. Nice çocuk, refakatsiz çocuk, engelli, kadın, hamile, şiddet mağduru, yaşlı, LGBTİ+, kronik hastalığı olan, kimliği olmayan/kayıtsız, etnik ve dini azınlıklar, Suriyeli Domlar, Suriyeli Abdallar, Suriyeli Kürtler...”

ülkesine ‘gönüllü’ şekilde döndü” şeklinde büyük rakamlı açıklamalar yapabilme amacından ibaret.

Depremden sonra yaklaşık 100.000 kişinin Suriye’ye döndüğü tahmin ediliyor. Yakın zamanda açıklanan resmi bir sayı görmedik; gidişler kalıcı mı, Türkiye’ye dönüyorlar mı, gidenlerin ne kadarı dönecek, dönmek isteyenler sınırda sorun yaşıyor mu bilemiyoruz.

Bir Muamma: Yol İzni

Depremden ardından Suriye’ye dönenler olduğu gibi deprem bölgesini; yaşadıkları, kayıtlı oldukları şehirleri, “izin” almaksızın çıkmaları yasak olan kentleri; evleri yıkıldığı, kış ve hava şartlarında yaşamak imkânsızlaştığı, çadır verilmediği, kamu hizmetlerinden yararlanamadıkları için yahut hala depremlerin devam ettiği bir yer yerine güvenli bir yerde olma amacı veya güvenlik kaygılarıyla terk edenler de oldu. Başta çevre iller veya yakınlarının yaşadıkları iller ile büyükşehirlere olmak üzere ailelerine, çocuklarına, kendilerine güvenli bir yer bulma arzusuyla defalarca çıktıkları yola bir defa daha çıktılar.

Suriyeliler için geçici koruma statüsünün ilk gününden beri bazen sıkı bazen gevşek uygulanagelen yol izninde depremin ilk günlerinden itibaren sık sık değişiklikler yapıldı. Önce “yol izni alınmasına gerek olmadan deprem bölgesini terk edebilecekleri” söylendi, ilk günler tahliye sırasında kimliğe de bakılmaksızın hava ve kara yoluyla tahliyeleri yapıldı, sonrasında “havayolu tahliyesini Suriyelilerin kullanamayacağı, ‘kendi imkânlarıyla’ şehirleri terk edebilecekleri” belirtildi. Devam eden günlerde deprem bölgesindeki tüm illerden değil, sadece bazılarında -Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Malatya – “kayıtlı olanların ‘izinsiz’ illerini terk edebileceği, ‘izinsiz’ yola çıkanların gittiği illerde izin belgesi almaları gerektiği” söylendi. “Depremden etkilenen diğer illerde kayıtlı olanların ‘izin’ alarak illerini terk edebileceği ve bu iznin ancak belli şartları sağlayanlara verileceği” ifade edildi. Son raddede, her iki grup içinde 90 gün olarak belirlenen yol izni süresi, yani kayıtlı olduğu deprem bölgesindeki ilden başka bir ilde kalma süresi 60 güne indirildi.

Tüm bu bilgiler önce kulaktan kulağa gelen bir haberle duyuldu, sonra resmi bir kurumun amblemi, yetkilinin imzası olmayan bir broşür dolaştı ve nihayetinde “hizmete mahsus” bir yazı whatsapp, sosyal medya gruplarında yaygınlaşmaya başladı, derken ilkinden farklı bir yazı daha ortaya çıktı. Halen deprem bölgesinde evleri yıkılan, hasar alan, ev sahibi tarafından evden çıkartılan, işini kaybeden, çocuğunun okulu yıkılan ve ilini terk etmek zorunda kalan insanların nereye, nasıl, ne koşullarda döneceğini bilmiyoruz. Depremin ilk günlerinde konuştuğum, yaşadıkları binanın yıkılması nedeniyle eşini ve bir çocuğunu kaybeden Suriyeli bir anne, bir çocuğuyla akrabalarının olduğu İstanbul’a gelmişti ve ailesini kaybettiği yıkılan evine nasıl döneceğini bilmiyordu.

Uygulama ve süre sınırı tamamen keyfiydi; ne kadar yıkıma uğradığı değerlendirilmeksizin deprem bölgesinden ayrılmaları, giderlerse de gittikleri illerde yerleşik olmaları istenmiyordu. Bu durum ise zaten depremden psikolojik, fiziksel ve ekonomik olarak etkilenmiş insanlara gereksiz ve haksız zihinsel, fiziksel ve mali baskılar yaratıyordu.

Depremzede mültecilerin vardıkları yerlerde de işler hiç kolay olmayacaktı, olmadı da. Deprem kimseyi ayırt etmemiştir ama kamu hizmetinde ya da dayanışmada ayırtırıldıklarını gördük. Depremin ilk günlerinde depremzede mültecilerin kamu hizmetlerinden, özellikle barınma imkânlarından yararlanamayacağı söylendi. Öyle ki, barınma başta olmak üzere kendi ihtiyaçlarını karşılama imkânları olmayanların deprem illerini terk etmemeleri söylendi. Sivil topluma, kuruluşlara da barınma ve diğer ihtiyaçlara yönelik destek sunulmaması tembihlendi. Suriyeli depremzede mültecilerin deprem bölgesi dışında geçirebilecekleri 60 günlük süre sınırlaması ise insanları yeni bir belirsizlik içinde bırakıyor, yıkıma uğrayan illerdeki yetersiz yaşam ve barınma koşullarına geri dönmek zorunda bırakıyordu.

“Depremzede mültecilerin vardıkları yerlerde de işler hiç kolay olmayacaktı, olmadı da. Deprem kimseyi ayırt etmemiştir ama kamu hizmetinde ya da dayanışmada ayırtırıldıklarını gördük.”

Tüm bunlara rağmen deprem bölgesinden çıkanlar oldu. Güvenli bir yer bulma arayışındaki bir insanı sınırların, çitlerin, duvarların durdurabileceğini sananlar, yasakların da, kamu hizmetlerden

hariçte tutmanın da insanları durduracağını sandı. Yanılıyorlardı. *İzmir Kemeraltı’nda bir duvarda yazdığı gibi; sınırlar yeryüzünde açılan yaralardı. Bazen bir ülke, bazen bir il sınırı...*

“Halen deprem bölgesinde evleri yıkılan, hasar alan, ev sahibi tarafından evden çıkartılan, işini kaybeden, çocuğunun okulu yıkılan ve ilini terk etmek zorunda kalan insanların nereye, nasıl, ne koşullarda döneceğini bilmiyoruz”

Devlet Şiddeti Ve Cezasızlık

Deprem sonrası günlerde, Türkiye-Suriye sınırında Hatay bölgesinden sınırı düzensiz şekilde geçmeye çalışan 8 Suriyeliden ikisinin askerler tarafından işkence görerek hayatını kaybettiği ve diğerlerinin ise ağır yaralandığı ve yaralananların zorla sınır dışı edildiği iddia edildi. Darp sonrası zorla ve hukuksuz şekilde sınır dışı edilen Suriyeliler, teşhis için savcılık talimatıyla Hatay'a geri getirilerek, işkence suçunu işleyen askerleri teşhis etmişti; 3 asker tutuklandı, 3'ü adli kontrol şartıyla serbest kaldı. Deprem günlerinde ise askerin sınırda ateş açarak Türkiye'ye girişleri engellemeye çalıştığını duymuştuk zaten. Bu olaylar ve deprem bölgesinde mültecilere karşı işlenen suçların niceleri, cezasızlık politikasının direkt sonucuydu.

“Kendileri de depremzede olan kurum çalışanlarının, kurumda kalan yabancılara şiddet gösterdiğini ilk ağızdan, tanıklardan duyduk ve hâlihazırda zorlu olan tutulma koşulların daha da zorlaştığı da tahmin edilebilir.”

Kamplar Ve Geri Gönderme Merkezlerinde Hürriyetinden Yoksun Olanların Durumu

Deprem sırasında özgürlüğünden yoksun şekilde geri gönderme merkezleri ve kamplarında tutulanlar ise hem haber alınması hem de haber verilmesi zor bir gruptu. Bu kurumların kapalı güvenlik kurumları gibi işletildiği göz önünde tutulduğunda, hâlihazırda buralarda tutulan kişilerin yakınlarına telefonla dahi ulaşmaları çok zordu; çünkü kurumda kalan birini aramak mümkün değil, telefon izni verildiği müddetçe onlar dışarıyı ankesörlü telefonlarla ve kendi satın aldıkları telefon kartlarıyla arayabiliyor. Deprem haberini aldıklarında ise ciddi problemlerden biri, tutulanların yakınlarına, dışarıdakilerin ise tutulanlara ulaşmasıydı. Deprem bölgesindeki geri gönderme merkezleri ve geri gönderme merkezi gibi işletilen kamplarda ne olduğunu tam olarak söylemek mümkün değil ama şartların ciddi şekilde kötüleştiğini tahmin edebiliriz. Bu binalardan yıkılan olmadığını biliyoruz ama deprem sırasında can kaybı ya da yaralanma olup olmadığını bilmiyoruz. Kendileri de depremzede olan kurum çalışanlarının, kurumda kalan yabancılara şiddet gösterdiğini ilk ağızdan, tanıklardan duyduk ve hâlihazırda zorlu olan tutulma koşulların daha da zorlaştığı da tahmin edilebilir.

Özellikle kampların durumu farklıydı. Uygulamada iki çeşit kamp sakini vardı; biri barınma için kampı kullananlar, diğeri ise hürriyetinden yoksun tutulanlar. İşte bu ikinci grup, hakkında bir tutma kararı olmadan tutulanların neredeyse tamamı depremi takip eden 2 hafta içinde serbest bırakıldı. Buradaki “serbest kalmak” ifadesini açıklamak gerekirse; tutulanların çoğu hakkında zaten bir tutma kararı ya da sınır dışı kararı yoktu, bazıları şiddet görerek kampı boşaltmaya zorlandı, bazısına çitleri atlayarak kamptan çıkmaları söylendi, bazıları düzenli şekilde tahliye edildi ve çıkarken bir evrak verildi. Bu kurumlarda mültecilerin neye göre, hangi kararla tutulduğunu bilmediğimiz gibi serbest kalmaları hakkında da bilgimiz sınırlı.

Deprem sonrası tüm bu yaşananlar, ayrımcı pratikler ve buna bağlı ortaya çıkan hak ihlalleri, mülteci ve yabancı düşmanlığını şüphesiz derinleştiriyor ve insanları nefret söylemi ve şiddet tehdidi ve döngüsüne hapsediyor, birlikte bir yaşamı imkânsız kılıyordu.

DEPREM SUÇLARINA GİRİŞ

Av. Selçuk Kozagaçlı

Marmara (Silivri) Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

*Başlamak bitirmenin yarısıdır; işin değil.
İşe, sadece başlamış olursunuz.*

6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizin güneydoğusunu vuran büyük depremlerde, resmi açıklamaya göre 50 bin 783 insan yaşamını yitirdi. 35 bin 355 bina tamamen yıkıldı ve 90 bin 609 bina ağır hasar gördü. Yaralı sayısı 105 bin 505. Önümüzdeki soru, bu devasa mağduriyetin Suç'la ilişkisini kurmaya nereden başlayabileceğimizdir.

“Deprem Suçları” başlığı altında, öncelikle Anayasamızın 129. maddesi uyarınca kamu görevlileri tarafından “... Anayasa ve yasalara sadık kalarak ...” yürütülmesi öngörülmüş imar, altyapı ve denetim faaliyetlerindeki kusurların; Türk Ceza Kanunu (TCK) 257. maddesinde düzenlenen “Görevi Kötüye Kullanma” suçlarıyla ilgisi akla gelmelidir. Bu eylemlerin –taksirli bile kabul edilseler- ölüme ve yaralanmaya sebebiyet vermiş olmaları kadar, kamu görevi yürütmeyen inşaat yüklenici ve teknik denetçileriyle mülk sahiplerinin kasıt ve kusurlarıyla iştirak halinde gerçekleştirildikleri de dikkate alınmak zorundadır.

Yine depremi izleyen günlerde, TCK 142-151 maddeleri arasında düzenlenmiş; nitelikli hırsızlık, yağma ve mala zarar verme fiillerindeki artışın, hem hatalı afet yönetimi hem de içinde bulunulan zaruret haliyle ilişkisi göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir diğler mesele, deprem nedeniyle müzayaka haline düşmüş kişilere, yüksek kira yahut fahiş mal ve hizmet bedeli dayatarak başta TCK 237, 238 ve 240 maddeleriyle devamında rekabetin korunmasına ilişkin mevzuatın...

Bir şey yanıyor olabilir yalnız.

Sizden değilse yazıdan geliyor yanık kokusu: “*Hukuksal Doğruculuk*” veya bir tür hukuki pozitivist hararet diyelim.

Şimdi durmazsak, çeyrek yüzyıl sürecektir müteahhit yargılamalarından, kamu görevlilerinin soruşturma izni prosedürlerinden, ilgililerin tespit, tazminat ve miras davalarının evrakından yığılan dağlar göz gözü görmez oluncaya kadar tütmeye devam eder.

Sanki bu girişte politik bir perspektif eksikliği var?

Baştan başlayalım öyleyse.

6 Şubat 2023 tarihinde, ülkemizin güneydoğusunu vuran büyük depremlerde vs.

Siyasal iktidarların insan yaşamına hiç değer vermediğini gördük. Devlet, vatandaşlarının barınma hakkını sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediği gibi, Acil Müdahale, Kurtarma ve Destek/Bakım görevlerinde de başarısız oldu. Aslında kamu yönetiminde topyekûn bir değişimin şart olduğu anlaşıldı.

Hükümetlerin oy devşirme beklentisiyle çıkardıkları imar afları, partizanlıkla istihdam edilmiş kamu görevlilerinin atanmasındaki liyakatsizlik, Mimar ve Mühendis Odalarının -yetkileri budanarak- planlama ve denetim alanlarından uzaklaştırılması; sosyal devleti ve nitelikli kamu hizmeti imkânını ortadan kaldırmış durumda. Barınma, eğitim, sağlık ağır krizde; yoksulluk genişliyor.

Halkın temel hak ve ihtiyaçlarını öne alan; laik, bilimsel, şeffaf bir afet planlaması için...

Duralım biraz...

Bu sefer de rutubet hissediyorum. Siz bir yeri açık bırakmadıysanız zemin sıvılaşması yazıdan sızıyor: “*Politik Doğruculuk*” veya bir tür Reformizm.

Şimdi durmazsak, kamucu vaatlere karışan sosyal devlet hayali göl olur; maya çalınır. Maalesef tutmaz o da bu çağda, yazık olur.

Belki ahlaki perspektiften yoksun kaldı bu giriş o yüzden tekliyor? Baştan deneyelim.

6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizin vs.

Önümüzdeki tablo, çıkar ve rant ilişkileriyle birbirine göbeklerinden bağlı politikacıların, memurların ve inşaat sermayesinin ahlaksızlığıdır. Ölümçül bir yozlaşmayla karşı karşıyayız. Fırsatçı müteahhitler, rüşvetçi belediye başkanları, rantiyeye belediye meclis üyeleri, piyasa çarkında çürümüş imar denetim büroları sadece bugün değil, ancak birkaç kuşakta yaratılabilecek kültürel bir çöküşe yol açmıştır. Yılların birikimi olan ahlaki yozlaşmanın bir anda düzeltilebilmesi mümkün değildir. Yukarıdaki rol modellerinden sızarak, sıradan insanı da etkilemeye başlamış çürüme; komşusunun mağduriyetini sömürmek için kiralari ve temel ihtiyaç ürünlerinin fiyatını yükselten, enkaz yağmalayan, yardım kolilerini iç eden türde yeni insanların...

Yavaş. Bir tıkırtı duydunuz mu? Fare değilse yazıdan geliyor: “*Ahlaki Doğruculuk*” veya bir tür Sinizm.

Eğer hemen durmazsak, ahlak politikaya yuva yapar ve elimizde “bugün için çözümsüz çürüme” ve kategorik emperatiflerden çatılmış bir fare yuvası kalır; kapana kısıılırız.

Bilmiyorum ki nasıl yapsak? Nutuk atmayı kesip şöyle açık sözlü bir giriş mi denemeliyiz? Pekala, baştan alalım.

6 Şubat tarihinde vs.

Siyasal iktidarın, yıkıma uğrayan geniş seçim çevrelerinin neredeyse hepsinde, önümüzdeki genel seçimlerde en az yüzde kırk oy alacağını göreceksiniz. İktidar ittifakı, çok daha ciddi bir toplumsal sorunun semptomundan ibarettir. Bunlara oy veren insanların, çağdaş, denetlenebilir, açık bir yaşam istediğini mi düşünüyorsunuz? Hayır. Dini cemaatlerin sadaka-kayıma ağına dahil olmak istiyorlar. Fırsatını bulurlarsa onlar da haksız çıkar elde edip sınıf atlamak, yolsuzluk yapabilmek, üretmeden yaşamak, denetlenmemek, eğitimsiz yetenezsiz çocuklarını torpille işe sokmak, başkalarında günah diye kınadıklarını gizli gizli yapmak istiyorlar. Her insanın özündeki karanlık budur. İcabında kendi oturduğu apartmanın kolonunu keserek dükkanına vitrin yapan cehaletin, emniyet kemeri takmayıp kontrole yakalanınca rüşvetle atlattığına sevinen uyanıkla akraba olduğu açık değil mi? Ölünce niye şaşırıyorsun? Kendilerinin ölmediği depremlerde ölenlerin acısına göbeğini kaşıyarak takdiri ilahi diyenler, şimdi kendi tercihlerinin bedelini ödüyorlar, sonra bunu da unuturlar: Kendi düşen...

Dur, duralım. Midem bulandı.

Sizinle alakası yok, direkt yazıdan bu sefer: “*Doğruya Doğruculuk*” veya en kirlisinden Nihilizm.

Şimdi susmazsak, ne yapsan boşçuluk, her koyun kendi bacağındancılık, adam sendecilik kusarız sabaha kadar. Safrası halka sevgisizlik olan bir mide fesadı.

Yine olmadı o zaman. Neden beceremedik bu yazıya girmeyi? Ölmedi, yaralanmadı, terk edilmedi, soyulmadı mı insanlar? İşlenmedi mi yani bu depremden suç? Kim, kime karşı hangi suçu işledi? Nasıl bu kadar zor olabilir ki “Deprem Suçları” yazısına giriş?

Madem işe upuygun girişle başlayamıyoruz, sadece girişlerden oluşan bir yazı mı denesek acaba? Öyle bir roman yazılabildiğine göre yazı da mümkün bence. Kaç girişten sonra gerçeğin kendisi bizim peşin doğruculuklarımıza yataklık etmek için eksile eksile o küçük ve rahatsız edici “vs.”den ibaret kalır? Hani “vs.” ortada olsa da olmasa da zaten ezberimizi söyleyeceğimiz? Diyelim ki dörtle değil on dörtle sınırladık; ne işe yarar ki böyle bir yazı?

“*Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*”’yu okuyun, ne işe yaradığını göreceksiniz. Kendinizi tanıyor musunuz? Calvino gibi “kendini okumanın” yazılması, kendimizi tanıyabilmemizin yollarından biri sadece yahut kendi hakkımızda yazmanın.

Dürüst olun; hiç mi geçmedi aklınızdan bu girişler? Herhangi birinden ısınıp, ıslanıp, ürperip veya mide-niz bulanarak susmadan önce, şöyle iki paragrafçık bile takılmadı mı dilinize? Kabul edin takıldı. Geçti aklınızdan! Geçmedi mi? Pekiyi, sizin bunlara benzemeyen kendi girişiniz var diyorsunuz, inanıyorum ne dersiniz ama siz de bana güvenin dört değil on dört giriş yapsam kesin bulurdum sizinkini de.

O zaman, girişten sonra meseleyi bükeceğiniz yerin sadece sizin inisiyatifinizde olmadığını fark etmelisiniz. İş, kıymeti kendinden menkul doğruculuklarımıza uygun akıp gitmez kısacası. Ne olur? Akışın niyetlerden çok karşılaşmalarda belirlendiğini, hikâyenin her büküldüğünde neye, nasıl dönüştüğünü görüp biraz da gülmek isterseniz; bu sefer Cem Akas’ın uzun öyküsü “*Soğuk Bir Kış Gecesi Sam*”e göz atın derim. “Kış Geceleri” birbirine göz kırpmıyor, haklısınız. Niyetler, seçimler ve olumsal karşılaşmaların; hikâyede bulunduğunuz yeri nasıl değiştirebileceğini düşünmüş olursunuz. Gerçek daha tatsız elbette edebiyattan. İtiraz etmiyorum; depremde ve devamında canımızı çok yakan bütün o haller kuşkusuz anayasaya aykırı, ceza yasasına göre suç. Aynı zamanda siyasal iktidarın süregelen yoksul düşmanlığıyla, sermayenin fırsatçı ahlaksızlığıyla, insanların bencil hevesleriyle ve hepsini her daim ayakta tutan muhafazakar seçmenin ideolojik evreni ile de bağlantılı bütün bunlar. Girişlerimizle yani.

Öyleyse belki de çoktan seçmeli bir sınav sorusuyla karşı karşıyayız: “*Yukarıdaki giriş paragraflarından hangisi depremde işlenen suçlar hakkında kusurlu bir bakış açısı içermektedir?*”

Cevap: e) Hepsi.

Hani bağlantılıydı? Yanlış mı yani şimdi bütün bu söylem düzenekleri? Hayır. Wolfgang Pauli’den ödünç alırsak: Hiçbir değerleri yok, yanlış bile değiller. Tam da o nedenle bu kadar yaygınlar.

Benim kuşağım, klasik yazılı sınavdan teste geçişin ilk mağdurlarından sayılır. Yaşamı tam da bize özel katmanlı bir anlatı formunda kavramak üzereyken, burnumuza dayanan “çoktan” seçmek zorunda bırakıldık biz. Geçenlerde dünya üzerinde biricik olmadığımızı fark ettim. Benden birkaç yaş genç de sayılsa aynı geçişin mağdurlarından olduğu anlaşılan Alejandro Zambra, Şili faşizminin kendi gündelik yaşamını nasıl baştan sona keserek kat ettiğini çoktan seçmeli anlatmayı başarmış. “*Soru Kitapçığı*”³ kuşağımızın testle yıpratılabilse de asla teslim alınamayacağının izleriyle dolu. Verili şıklardan seçme dayatmasının aslında niye seçenek barındırmadığını -iş i ifrata vardırarak- basitçe göstermiş Zambra. Cevap şıklarıyla cebelleşmeyi bırakıp, kendi sorularımızı sormaya başlamanın ilk adımı en azından bu kadarına uyanmaktan geçiyor.

İnsanlar ölür, yaralanır, sakatlanırsa; binalar çökerse; aç kalır, üşür, tedavi edilmezseniz; sokakta, çadırda, konteynerde işsiz, geleceksiz, borçlu yaşamaya zorlanırsanız; enkazın altından ve üstünden bağırarak sesinizi duyuramadığınızda sorulacak doğru soru bence şunlara benzemelidir:

Deprem sigortası ve konut kredisi ne demektir?

İnsanlar niye banka ve sigorta şirketi kurar? Gerçekten bizi ev sahibi yapmak veya para vermek istiyor olabilirler mi? Niye ki?

Ev sahibi ne demektir? Yani, kendisi oturmuyorsa bile mi?

Miras ne demektir?

Dünya malı ilk paylaşılırken acaba benim büyük dedelerim ve ninelerim neredeydi?

Elinde çok ev olana da dedesinden kalmadı, kendisi çalışıp kazandıysa; ben sabahları fazla geç kalkıp akşamları biraz erken yatıyor olabilir miyim?

Az çalışıyorum, onun için mi yoksulum?

Yoksulların cennete daha kolay kabul edildiği doğru mu? Niye ki?

Madem enkazdan küçük altın çalmayı akıl edebilen var, ben niye -hâlâ seslerini duyabilirken- sevdiğilerimi kurtarabilmek için bir iş makinesi gasp etmeyi düşünemedim?

Yağma ne demektir?

Madem aynı şirket sonradan televizyonda büyük yardım kampanyası başlatacaktı, niye deprem akşamı zincir marketlerinin kapısına polis ve asker dizdirmişti?

Vergilendirilmiş kazanç kutsal mıdır?

Kutsal ne demek?

Gerçekten -şu yoksulların cennete daha kolay kabul edilme işi diyorum- doğru olabilir mi? Tamam da niye yani?

Polis ve asker devlet midir?

Devlet başka ne iş görür? Bunu gayet güzel yaptığına göre onu niye bir türlü yapamaz?

Siyasetçi ne demektir?

Niye burada benimle birlikte sıkıntı çeken insanlar dururken onları değil de seni dinlemek zorundayım? Genel seçimler çoktan seçmeli midir?

Milletvekilliği söylendiği kadar yüksek ücretli bir meslekse, tam olarak hangi sektördedir? Neyin uzmanısın? Her neyse ustaysan, çıraklığı, kalfalığı, kursu mu oluyor yoksa okulunda mı okudun?

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi o demek mi?

Neden sürekli oy istiyorsun?

Oyu ne yapacaksın; yenmez, içilmez, yağmurdan, soğuktan korumaz, kanamayı durdurmaz: Var bende bir tane oradan biliyorum. Biriktirince başka bir işe mi yarıyor?

Çocuklar, hastalar, yaşlılar, gebeler açken; yağmur yağarken, bize hala ekmek, patates ve hijyenik ped satmaya devam edecek misiniz? Kontör de var mı?

Şehirde içme suyu bittiğinde, elindeki dolu damacananın hepsi hala sadece senin mi sayılır?

Yoksullar, yani bunu tam anlamadığım için ısrar ediyorum gibi durdu, daha kolay gidiyorsa cennete iyi tabii; ama niye diyorum?

Kiralar deprem fırsatçıları yüzünden arttıysa, eski kiraları kim belirlemişti?

Arz ve talep ne demektir?

Yani yoksullar -hayır, başka bir şey soracağım- eski kiraları da ödemekte zorlanıyordu; o zaten yoksul oldukları için mi?

Mal sahiplerini bağlayan ahlaki bir fiyat fikstürü mü var? Nerede asılı?

Dünyanın işleyişinde benim tam çözemediğim yanlış bir şey mi var? Yani tane tane anlatılsa anlayabileceğim gibi bir şey mi mesela?

Evin borcunu ödeyemeden depremde ölen dolandırıcı sayılır mı?

İnsanca yaşam ne demektir? Yoksul, dâhil mi?

Yaşadın bitti işte yaşam, öldün; nasıl, güzel miydi bari?

Sınavdan çok ankete benzedi ama olsun. İsterseniz ünlü soruşturması “*Sorular, Sorular, Sorular*”⁴dan birkaç tane de Max Frisch eklesin, yalnız elin oğlu benden acımasız tabii:

“Ölmeyi mi tercih edersiniz yoksa bir süre daha sağlıklı bir hayvan olarak yaşamayı mı? Hangi hayvan?”⁵

Çok mu umutsuz oldu? Umut ne güzel kelime.

“Bir ölüyü gördüğünüzde hangi umutları size daha önemsiz görünür: Gerçekleşmiş olanlar mı yoksa gerçekleşmemiş olanlar mı?”⁶

İçiniz kararmasın, tamam, öldü bazılarımız insanca yaşayamadan; 2023 vaat edildiği gibi çıkmadı ama “sürdürülebilir kalkınan”, “gelişmekte olan”, “büyüyen” ülkemizin 2053’de, 2071’de, 2123’te şahlanabileceğinden niye umut keselim? Son soru da ona gelsin:

“Dinozorlar iki yüz elli milyon yıl boyunca yaşamayı sürdürdüler. İki yüz elli milyon yıldan uzun süren bir ekonomik büyümeyi nasıl hayal ederdiniz? (Başlıklar yeterli)”⁷

“Dünyayı hukuksal parsellere; sınıflara, ırklara, cinsiyetlere bölerek mülk edinmektir suç. Mülkiyet suçtur. Banka ve sigorta şirketi işletmek; borsa kurmak suçtur. Devletin görevini ihmal etmesi değil bizzat görevinin kendisi suçtur. Paylaşmamak, dayanışmamak, köprü kurmamak, engel yıkmamak suçtur. En büyük suç, değiştirmeye soyunmamak, direnmemek, bedeli ne olursa olsun dövüşmemektir.”

Yetsin gerçekten.

“Deprem Suçları” diyorsanız başlangıç için en iyi sorular bunlar bence. Test değil, klasik. Kutsal olanlar da dâhil kitap, defter açık, kopya serbest. Süre sınırlı yalnız, salon sallanmaya başladığında bahçeye çıkın. Hepsini hemen cevaplamak istemiyorsanız, saklayın, bir kısmını da Marmara Depremi’nden sonra sağ kalanlarınız cevaplar.

Esasen hiç zor sayılmaz, hepsinin cevabı aynı tek paragraf zaten:

Dünyayı hukuksal parsellere; sınıflara, ırklara, cinsiyetlere bölerek mülk edinmektir suç. Mülkiyet suçtur. Banka ve sigorta şirketi işletmek; borsa kurmak suçtur. Devletin görevini ihmal etmesi değil bizzat görevinin kendisi suçtur. Paylaşmamak, dayanışmamak, köprü kurmamak, engel yıkmamak suçtur. En büyük suç, değiştirmeye soyunmamak, direnmemek, bedeli ne olursa olsun dövüşmemektir.

Çok lâzımsa alın size suç, gelin mücadele edelim.

Ha, bu arada evet, en azından bu tür cennete sadece yoksullar alınacak çünkü bu dünyada onlar kuracak cenneti; devrim yapacağız.

Banka yok, borsa yok, devlet yok!

Proudhon mu? Bakunin mi?

Hayır değil. Sadece dünyayı hukukla, reformla, ahlakla, benlikle durabildiğiniz yerden temellük etmeye çalışmayın. Meseleye girişinizi değiştirin; gelişme ve sonuç da değişecektir. Hep kazandık, yine kazanırız demiyorum; daha önce kaybetmiş olmamız dünyayı devrimci durumdan çıkarmaz diyorum. “*Devlet hakkındaki oportünist önyargularla mücadele etmeden, emekçi kitleleri, genel olarak burjuvazinin, özel olarak da emperyalist burjuvazinin etkisinden kurtarma mücadelesi verilemez.*”⁸

Çok yendik, çok yenildik.

Hamdık, piştik, yandık elhamdülillah.

Artık devrim yapalım.

Biz Kazanacağız.

1 Italo Calvino, “Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu”, çev. Eren Yücesan Cendey, YKY, 1. Baskı, 2008.

2 Cem Akış, “Soğuk Bir Kış Gecesi Sam” [Son Kişot içinde], Can Yayınları, 1. Baskı, 2022.

3 Alejandro Zambra, “Soru Kitapçığı”, çev. Çiğdem Öztürk, Notos Kitap, 1. Basım, 2018.

4 Max Frisch, “Sorular, Sorular, Sorular”, çev. Ogün Duman, YKY, 1. Baskı, 2021.

5 Frisch, s.11.

6 Frisch, s.32.

7 Frisch, s. 100.

8 Vladimir İlyiç Lenin, “Devlet ve Devrim”, [1. Basıma Önsöz, Ağustos 1917], çev. M. Halim Spatar, Celâl Üster, Yordam Yayınları, 3. Basım,

2020, s.12.

ÇHD NURDAĞI - ISLAHIYE RAPORU

“Yaşanan katliamın tüm sorumluları tespit edilene kadar sürecin takipçisi olacağız.”¹

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Maraş Depremleri, Türkiye’de yaşayan ezilenlerin ve yoksulların ciddi bir şekilde yaşamlarını değiştirdi. Gerek etkilediği alan ve nüfus bakımından, gerek deprem bölgesinde olmayıp o bölgeyle dayanışmaya çalışan insanlar bakımından hayatımızın ortasına girdi.

ÇHD olarak bizler de depremden etkilenen pek çok bölgeye gittik. Gidilen bu bölgelerde delil toplama, halkın hukuki olarak bilgilendirilmesi, hukuki bilgilendirme toplantıları gibi pek çok faaliyete katıldık.

Bu faaliyetlerden birisi de 13-15 Şubat 2023 tarihlerinde yapılan Nurdağı-İslahiye’de delil toplama faaliyetlerine katılmaktı. Yapılan bu çalışma neticesinde “ÇHD Nurdağı İslahiye Deprem Gözlem Raporu” ortaya çıktı. Bu rapor bizlere bir kez gösterdi ki, yaşananlar bir katliamdı; sistematik bir şekilde 30 yıla yayılmış imar süreci sonucunda resmi rakamlara göre 50 binden fazla insan katledildi.

Yazımızın sonunda linkini paylaştığımız ve toplam yedi bölümden oluşan raporun giriş kısmında, yaşanan depremlere ilişkin bilgiler, İslahiye ve Nurdağı ilçelerinde yapılan faaliyetler ile ÇHD’nin sürece ve sorumluların tespitine dair mücadele yöntemlerine bakış açısı aktarılmaya çalışılmıştır.

Raporun ilk bölümünde Nurdağı ve İslahiye iline ait genel bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler içerisinde bölgenin nüfus bilgileri, daha önce yapılan deprem öngörülleri ve depremden etkilenme oranları mevcuttur. Raporun ikinci bölümünde ise bölgenin deprem sonrası acil ihtiyaçlarına ve güncel durumuna değinilmektedir. Sonraki bölümlerde ise sırasıyla kurtarma çalışmaları, soruşturma süreci bölümlerine yer almaktadır. Son iki bölümde, bölgede yapılan incelemeler sonucunda delil karartma şüphelerine ve delil tespiti çalışmalarının nasıl yürütüldüğüne ilişkin gözlem ve tespitler mevcuttur. Raporun bu kısmında fotoğrafları çekilen yıkılmış binalar ile onların yıkılmadan önce uydu üzerinden alınan görüntülerine yer verilmiştir. Bu görüntüler ada parsel bilgileri ile birlikte rapora eklenmiş durumdadır.

Raporun son kısmı olan “*Tarafımızca Yapılan Delil Tespiti Çalışmaları*” bölümünde yer alan şu tespit oldukça çarpıcıdır: “*Nurdağı Belediye Başkanı Ökkeş Kavak’ın aynı zamanda Kavak İnşaat adında bir inşaat firması olduğu ve Nurdağı’nda çok katlı apartmanlar yaptığı görülmektedir. Nurdağı Belediyesinin imar komisyonunda olan Belediye Meclis üyesi Yunus Kaya’nın CCK Grup isimli şirketi tarafından yapılan; Yunus Kaya Apartmanı, Yaşam Konutları, CCK Apartmanı, Huzur Konutları depremde yıkılmış ve onlarca insan hayatını kaybetmiştir.*”

Yine raporun son kısmında imar barışı nedeniyle yıkıldığı tespit edilen binalar, kolon kesme nedeniyle yıkılan binalar ve yıkılan öğrenci yurtlarına ilişkin resimli ve parsel numaralı tespitlere, defin işlemi sırasında yaşanan yanlış ve hatalı uygulamalara yer verilmektedir.

Raporun “değerlendirme” ve “öneriler” başlıklı bölümlerinde; tespit edilen eksiklikler, yapılan suç duyuruları ile yaşanan deneyimden yola çıkarak deprem bölgesine gitmeden önce ve gittikten sonra yapılması gerekenlere dair tespit ve önerilere liste halinde yer verilmiştir.

ÇHD Nurdağı - Islahiye Deprem Gözlem Raporunun tamamına şu linkten ulaşabilirsiniz:

<https://cagdashukukcular.org/gundem/nurdagi-ve-islahiye-deprem-gozlem-raporu/>